ROMÂNIA PITOREASCĂ

Alexandru Vlahuță

Versiune electronică de Scriptorium.ro
http://www.scriptorium.ro

Pe Dunăre

Porțile de Fier

Soarele scapătă spre asfinţit. Crestele munţilor par aprinse. Încet, se desfac şi s-aştern pe văi perdelele de umbră.

Înaintea noastră, pe luciul plumburiu al apei, se iveşte-n curmeziş mai întâi o dungă, o coamă gălbuie şi creață. Ne apropiem de pragul gherdapurilor. Dunărea începe să vâjâie mânioasă, — e un zbucium ş-un clocot de valuri dintr-un mal în altul. Peste-adâncimi se fac ochiuri mari, cari rotesc în loc. Ici apa se scufundă, bolborosind, ca suptă de gura unei vâltori, colo se umflă, se burduseşte şi urlă făcând clăbuci, bătându-se de stânci cari nu se văd.

Vaporul merge mai încet, mai cu pază. Patru oameni stau la roata de la cârmă; amândoi comandanții sunt pe punte, în picioare, cu ochii aţintiţi înainte: trecem printre gherdapuri. Dunărea mugeşte mai tare. Cu ochii închişi, te-ai crede întrun codru pe-o vijelie cumplită. Din fundul ei se-ntind, pe sub valuri, nenumărate brațe de piatră, gata s-apuce vasul şi să-l farme-n bucăţi la cea mai mică nebăgare de seamă. Aici, sub volbura asta de valuri, e încheietura Balcanilor cu Carpaţii. Peste pumnii lor încleştaţi, Dunărea se aruncă furioasă, rupând cu zgomot cele din urmă stăvilare ce i se mai ridică-n cale. Şi în vălmăşagul acestei ciocniri de titani, fiecare val pare că strigă, fiecare stâncă pare că se mişcă. Deodată apa lunecă de pe zăgazul colţuros şi se întinde ca o pânză. Lupta, năprasnica luptă dintre cei doi uriaşi, cari de aci încolo au

a purta străjile României, s-a încheiat. Munţii, învinşi, se dau la o parte. Zarea se deschide. Din stânga, de sub curmătura unui deal, vine râul Bahna să întâmpine, să salute sosirea marelui fluviu la pragul ţării, cu al cărei pământ şi destin se leagă pentru totdeauna. Din ce depărtări scoboară şi cât a luptat Dunărea ca să străbată-ncoace! A trebuit să spintece munţii, să-şi sape albia în piatră de-a curmezişul Carpaţilor. A bătut, şi "Porţile de Fier" s-au deschis în faţa puterii eterne a valurilor ei.

Acum vuietul conteneşte — biruitoare, apa s-aşază între maluri, potolită, netedă ca o oglindă. Carpaţii îşi împing spre miazănoapte înălţimile învălite în codru. Câteva stânci curioase îşi mai ridică, din desişul verde, capetele pleşuve, ca şi cum ar vrea să mai privească o dată la potopul acesta călător, căruia nimic nu i-a putut sta împotrivă.

Turnu-Severin

De la Vârciorova malurile se pleacă şi se netezesc. Întinse ogoare de porumb înverzesc zariştea. Linia ferată tiveşte drept, ca un chenar regulat, marginea apei până la Turnu-Severin, care s-arată-n asfinţitul soarelui ca-ntr-un decor de teatru. Dunărea, lărgită, taie o curbă-n ţărmul românesc şi-mpinge oraşul pe-o înălţime acoperită de arbori, din desişul cărora ies la iveală, tot mai sus, tot mai mari, case albe-nvălite cu olane roşii. Fumuri groase, negre clăbucesc din coşurile fabricilor. De departe s-aud bocănind în şantiere ciocanele de fier. Pe mal, la schelă, furnică mulţimea, ca la bâlci.

E plin locul acesta de amintiri străvechi. Pe-aici au curs, acum optsprezece veacuri, legiunile romane, menite-

a răsădi un popor nou în câmpiile pustiite ale Daciei. Aici şi-a întemeiat mai târziu Septimiu Sever straja răsăriteană a împărăției lui, "Castrele Severiane", din cari se mai văd şi astăzi urme (Turnul lui Sever) în grădina publică a oraşului, aşezată deasupra portului, pe-o terasă-naltă, de unde se deschide una din cele mai frumoase privelişti pe Dunăre. Aici a fost odată capitala Olteniei, scaunul vestiților bani ai Severinului, a căror obârşie se pierde în adâncimea vremii, dincolo de descălecătoare. Săpăturile ce se fac prin împrejurimi descopăr ziduri antice, chipuri de piatră, scule şi monede romane -răzlețe amintiri dintr-o lume de neasemănați viteji, cari-au adus ş-au împânzit în câmpiile Dunării lumina, graiul şi falnica putere a celei mai mari şi mai slăvite împărății din câte-au stat sub soare.

Ce urme de uriaşi au lăsat legionarii lui Traian pe unde-au trecut! Paşii lor se cunosc prin desfundăturile munților. Toate li s-au supus. Stâncile s-au dat la o parte şi le-au făcut loc, apele s-au plecat speriate de umbra şi zgomotul celor dintăi poduri ce le-au încălecat. Dunărea, însăşi măreața şi năprasnica Dunăre, s-a îmblânzit şi s-a dat învinsă în mâinile lor. Se văd şi astăzi căpătăile podului care-a făcut nepieritor numele lui Apolodor din Damasc, ieşind din valuri, ca două brațe de gigant întinse spre cer.

Aici, pe pământul acesta, sfințit de jertfe mari şi de prețioase amintiri, se ridică azi Turnu-Severin, unul din cele mai însemnate porturi ale României, oraş apusan, cu clădiri frumoase, cu şcoli mărețe, cu uliți largi şi drepte — cetate întărită odinioară, apărată de-un şanț adânc pe care, la vreme de primejdie, îl umplea într-o clipală Dunărea, puind-o astfel subt o pavăză de apă din toate părțile,

strângând-o la sân, ca pe-un copil iubit, sub braţul ei ocrotitor.

Şi ca şi cum ar fi fost scris, ca oraşul acesta, de care se leagă atâtea mari întâmplări, să-şi mai însemne o dată numele în istoria neamului nostru, iată că tot aici, unde a descălecat acum optsprezece veacuri împăratul Traian, pune întâiul pas pe pământul ţării româneşti tânărul prinţ Carol I, chemat să ia în mâna lui ageră şi norocoasă destinele acestui popor şi — redeşteptând în el strămoşeasca vitejie şi putere de muncă — să-l pregătească pentru o nouă fază de propăşire şi de glorie.

Corbul. Hinova

Vaporul spintecă netezişul apei, aurit de cele din urmă raze ale soarelui. Îndărăt, oraşul se pleacă, se cufundă-n valuri. Departe, spre miazănoapte şi apus, munţii, într-un nor de pulbere albastră, îşi ondulează coama pe poalele rubinii ale cerului. Malurile ies din apă într-o înclinare dulce, desfăşurând lanuri de grâu în limpezişul zărilor. Peste toate-o moliciune, o pace dumnezeiască se lasă de sus.

Un deal din Serbia se culcă drept în calea Dunării. Ea, liniştită, coteşte pe la capul dealului, bate-o bucată bună spre răsărit şi se-ndoaie-n formă de potcoavă în ţărmul românesc. În fundul acestei potcoave e Ostrovul Corbului, în care un război între ruşi şi turci, spun localnicii, ar fi lăsat corbilor de mâncare leşuri pentru trei ani de zile.

*

Un chiot lung sparge tăcerea amurgului. Pe malul stâng, căsuţe albe se ivesc dintre copaci. Turme de vite se scoboară la adăpat. În faţa pichetului Hinova, grănicerul nostru, cu arma la umăr, pare o statuie de bronz. Livezile

satului se oglindesc în valuri. Cumpăna unei fântâni se pleacă şi se înalţă ca un cocostârc care bea apă. Orizontul se deschide, se lărgeşte din ce în ce. Ochiul străbate adânc în plaiurile ţării, pe lângă dunga fumurie trasă de "Valul lui Traian", care, pornind din coasta Hinovii şi tăind spre răsărit dealul Stârminii şi viile Oreviţii, se-nfundă, dincolo de Padina, în inima Olteniei. Soarele-a asfinţit. Aerul miroase a pământ ars, stropit de-o bură de ploaie. Drumuri albe se pleacă din sat, legând viaţa de pe pământ cu drumul mişcător al apei. Copacii, casele fug, se şterg ca nişte năluci în urma noastră. Farmecul nopţii se-ntinde ş-astâmpără toate zgomotele pământului. Malurile s-apropie, ca şi cum ar vrea să-şi şoptească ceva. Pe marmura vânăt-a apei luna cerne o pulbere de argint. Toate parcă se pregătesc să treacă din lumea realităţii în lumea basmelor.

Ostrovul Mare. Ruini

E noapte, — o noapte caldă, adâncă, liniştită. Nu se mai aude decât respirarea puternică a maşinei şi fâşiitul somnoros al apei. Luminile întârziate ale satelor clipesc, ca nişte licurici, printre crengile copacilor. Trecem pe lângă Ostrovul Mare. În bătaia lunei, turla bisericii, satul, viile, pădurea, toate au înfăţişarea fantastică a lucrurilor văzute-n vis.

Or fi ştiind oare pacinicii locuitori de pe acest ostrov din ce vremi de vijelie au rămas zidurile năruite, valurile de pământ şi cele patru metereze din preajma satului? Or fi bănuind ei vrodată că, de pe monedele pe cari le găsesc, când îşi sapă via sau ogorul, îi priveşte chipul unui împărat roman şi că, sub vechile ruini, pe cari-şi întind năvoadele

la soare, dorm atâtea scumpe amintiri din istoria neamului lor?

De la Severin până dincolo de Galaţi, mai toate satele şi oraşele noastre de pe malul Dunării sunt ridicate pe ruini de acestea sfinte — ziduri surpate şi mormane de moloz — rămase de pe urma întinsei şi glorioasei împărăţii, ai cărei legionari au vânzolit limanurile mărilor ş-ascunzătorile munţilor, zguduind pământul sub tropotul cailor lor. Ţăranii dunăreni -plugari, pescari, împletitori de rogojini — îşi întăresc temeliile caselor cu cărămizi scoase din vechile zidiri romane, admirabilă simbolizare a închegării regatului român de azi, pe urmele şi din vlăstarele celei mai frumoase şi mai înfloritoare provincii romane, de acum două mii de ani aproape!

La Calafat

Din vale de Gruia, în dreptul satului Pristolu, o lamă sclipitoare de oţel se-mplântă-n malul drept. E râul Timocului. Serbia rămâne la apus. Dunărea de-aci încolo pune în faţa României o nouă vecină — Bulgaria. Pe-o depărtare de patruzeci de kilometri malurile nisipoase bat spre răsărit, până la satul Cetatea, pe unde se îndoaie iarăşi un cot mare în ţărmul din stânga, scobit de valuri, până-n şesul Maglavitului.

E miezul nopţii. Slabe, tremurătoare licăriri clipesc, ca nişte ochi somnoroşi, pe amândouă malurile. Un muget lung, răsunător, dă ecou dumbrăvilor de pe ostroave: vaporul se opreşte la Calafat. Oraşul doarme sub straja lunii. Caselenşirate pe costişa prăvălită spre Dunăre îşi aştern umbrele negre pe uliţile largi, tăcute, pustii. Schelă de grâne în timp de linişte, cetate de apărare-n război — Cala-

fatul îşi are de mult paginile lui de suferinţi şi de glorie în istoria țării. În zidurile caselor vechi se cunosc şi azi urmele bombelor, — aşa rămân pe trupul ostaşilor bătrâni semnele războaielor în careau dat vitejeşte piept cu moartea. Asupra acestui oraş s-au aruncat cele dintăi obuze turceşti în primăvara anului 1877, când războiul nu era încă deschis, când România — liniştită în fața furtunii ce se pregătea — nu făcea decât să-şi asigure paza granițelor ei dunărene. Dar la glasul tunurilor din Vidin, ca la un cântec bătrânesc, deşteptător de amintiri mărețe, un dor adânc de luptă şi de biruință tresări în inimile ostaşilor din tabăra Calafatului. În ziua de 15 Mai, pe când cele două cetăți îşi încercau puterile, aruncându-şi ghiulele peste valurile nepăsătoare ale Dunării, un obuz căzu şi se sparse la câțiva paşi înaintea Domnitorului Carol. — "Ura!" strigă voios tânărul Voievod, ridicându-şi chipul în vânt; un "ura!" puternic, mai răsunător decât bubuitul tunurilor, zbucni din pieptul tuturor oştenilor, şi muzicele regimentelor intonară imnul național. — Astfel salutau începutul războiului acei care, peste opt luni, după minuni de vitejie, aveau să intre biruitori în vechea cetate, care se grăbise să le-arunce cele dintâi bombe, şi la care, astăzi, priveşte cu falã vulturul de pe monumentul Independenței, întru amintirea acelei zile, în mijlocul oraşului Calafat.

Desa

Vaporul lunecă-ntre malurile joase, acoperite de sălcii. Văpaia lunii se farmă de muchile valurilor; ici şi colo pe luciul apei tremură stropi de lumină. De la Calafat, Dunărea-şi abate cursul spre apus, tăind o curbă adâncă în țărmul Bulgariei până-n fața satului Desa, de unde iarăşi se-

ndreaptă spre răsărit. Gorgane rotunde, depărtate unele de altele, se înşiră ca nişte străji în largul zariştei deschise. Noaptea e limpede, luminoasă, ş-atâta linişte e-n aer, că frunzele nemişcate-ale sălciilor îți par înmărmurite ca de-o vrajă. Aici, pe măgurile Desei şi-au întins corturile, în vara anului 1877, escadroanele Olteniei, în aşteptarea războiului. Nici nu se putea alege un loc mai nemerit pentru a pregăti la fapte vitejeşti inimile acelora cari, peste două luni, aveau să se arunce cu pieptul deschis în foc şi-n grindină de gloanțe pentru mântuirea şi-nălțarea patriei lor. De jos, din marginea satului, ruinile unei cetăți romane le spuneau din ce viță strălucită-şi trag neamul; iar în fața lor, peste zăvoaiele de plopi şi sălcii de pe malul Dunării, se întindea câmpia pe care, cu trei sute de ani înainte, Mihai Viteazu, spărgând duiumul oştilor turceşti şi, ca o vijelie năprasnică, spulberând steagurile verzi de pe pământul țării lui, gonea dâra de sânge şi de turbane risipite până-n văgăunele Balcanilor.

Gura Jiului. Bechetul. Celeiul

Se crapă de ziuă. Negurile Dunării împiedică vederea malurilor. Privirile ostenesc căutând în deşert un punct de sprijin dincolo de zările apei, — pare c-am pluti în largul mării. Dar iată că dinspre răsărit un țanc se aprinde, şi-n juru-i se desface-un rotocol de lumină alburie. Ceața se rupe-n pale argintii. Încet, de o parte şi de alta, se dezvălesc malurile plecate sub păduri de sălcii. Stoluri de rațe sălbatece îşi fâlfâie aripele greoaie pe deasupra apei. Un brâu de oțel, sclipitor în bătaia soarelui, taie lanurile din stânga. Este Jiul, copilul zburdalnic al munților, care-şi goneşte undele limpezi peste şesurile Olteniei, se

prăbuşeşte urlând în săritoarea de la Zăval, şi de aci, părăsindu-şi vechea albie potmolită de nisip, îşi sapă alta nouă până-n fața ostrovului Copanița, unde intră şi se mistuie în valurile tulburii ale Dunării.

Ne-apropiem de Bechet. Căsuțele albe, luminoase, ale satului se ivesc una câte una de după perdelele de sălcii. Ele par a fugi din marginea apei, gonite de amintirile războaielor, speriate încă de viforul morții, care de-atâtea ori şi-a făcut pod de gloanțe între cele două țărmuri. În față, pe malul drept, e Rahova — port bulgăresc — odineoară cetate turcească, pe zidurile căreia de două ori au fâlfâit biruitoare steagurile luptătorilor români sub Mihai Viteazul la 1595, şi sub Domnitorul Carol la 1877.

Razele soarelui bat piezis, împrăştiind solzi de aur pencrețiturile apei. Vaporul lasă-n urmă o cărare de spumă verzuie. Malul stâng se culcă, deschizând ochiului privelişti adânci în şesurile Romanaților. Iată întinsa şi strălucitoarea balt-a Potelului, vestită pentru mulțimea şi varietatea peştilor ei. Iată Celeiul — vechea Malva, capitala Daciei Malvenze. Aici sunt ruinile celui mai mare şi mai însemnat oraş din perioada tracică; sub zidurile acestea zac scuticile poporului român de azi. Vase, statui şi monede romane, dezgropate de sub părăginile Malvei, dând la o parte negurile timpului, vin şi urzesc, cu mărturiile lor prețioase, începutul istoriei neamului nostru. Aici, la Celei, se văd urmele podului pe care l-a durat Constantin cel Mare peste Dunăre, pentru a pune în legătură Dacia cu Moesia. De-aici, din valea Malvei, purcede "drumul lui Traian", drum larg de piatră, care trece prin Romula şi se-nfundă-n munți. Pe calea asta veche, povestesc țăranii din Celei, se purta Craiul de rouă

noaptea, pe lună, între Dunăre şi munte; ş-odată, pe când se-ntorcea devale, apucându-l ziua pe la locul unde-i acum satul Potopinu, cic-a întins soarele, care de mult îl căuta, numai o raz-asupra lui şi l-a băut dintr-o sorbitură. Ş-atunci "Uriaşii", cari hălăduiau în Malva, au pornit, ca stolurile de cocori, şi s-au dus pe alte tărâmuri, şi-n urma lor s-au năruit, de la sine, zidurile cetății, şi toate s-au irosit, ca şi când n-ar fi mai fost...

Cine ştie dacă, în această închipuire a poporului, nu e răsunetul depărtat al pustiitoarelor invazii, în fața cărora împăratul Aurelian, gingaşul "Crai de rouă", a găsit că-i mai înțelept să-şi retragă legiunile din Dacia!

Siliştioara

Zăvoaie de sălcii prind iarăşi să îmbrace malurile, pân-aci dezvălite. În stânga, pe-o terasă verde, se văd liniile drumului-de-fier. Mai departe, o biserică îşi ridică peste copaci turlele-i nalte şi strălucitoare. Iată-ne-n dreptul orăşelului Corabia, sentinelă dunăreană aşezată-ntre măguri, port însemnat, legat de inima țării printr-o linie ferată. Ceva mai la vale e satul Siliştioara, în fața căruia s-a aşternut peste Dunăre podul de vase pe care-a trecut armata română în câmpiile Bulgariei în ziua de 20 august 1877. Mare, de-a pururea vrednic de aducere-aminte va rămânea momentul acela în viața neamului nostru. Solemne şi pline de bărbătească hotărâre erau chipurile pârlite de soare ale ostaşilor înşirați drept, umăr la umăr, pe şesul Siliştioarei. Ei simțeau că asupra lor, în clipa aceea, stau ațintite privirile duioase şi încrezătoare ale unui popor. Ei ştiau că în cutele drapelului lor duc mândria, şi grijile, şi speranțele unei țări. Norod mult din toate

părţile, şi preoţi de prin sate, şi fruntaşi din Bucureşti veniseră să-i vadă şi să-i binecuvânteze. Domnitorul Carol, călare străbătând rândurile, îmbrăţişează cu privirile-i de vultur iubita lui oştire: "Începem astăzi luptele glorioase ale străbunilor, grăieşte armatei Domnul şi Căpitanul ei, ridicând spre răsărit spada vechilor şi legendarilor Voievozi.

Faceţi dar să fâlfâie din nou cu glorie drapelul românesc pe câmpul de bătaie, unde strămoşii voştri au fost secoli întregi apărătorii legii şi ai libertăţii. Înainte dar, ostaşi români, înainte cu bărbăţie, şi în curând vă veţi întoarce în familiile voastre, în ţara voastră, liberă prin voi înşivă, acoperiţi de aplauzele întregii naţiuni".

Un "ura" puternic, clocotitor, zbucneşte din mii de guri. Şi podul se întunecă de şirurile voioşilor ostaşi, care — cu Domnul lor în frunte — cântând se duc în câmpiile morţii, se duc s-arate încă o dată lumii nepieritoare virtuţi ale României şi sfintele ei drepturi la viaţă şi la neatârnare.

De mult Dunărea nu mai văzuse fluturând peste valurile ei steagurile acestei ţări. Ea tresare la cântecele soldaţilor ca o mamă duioasă la glasul celui mai ales şi mai iubit copil al ei. Mulţimea se uită cu drag pe urma lor, până când nu se mai vede decât un nor de praf — simbol al neliniştii care-n clipele acelea învăluia destinele ţării.

Islazul

Soarele e sus. Tot cerul e de-un albastru strălucitor. Ostroavele — grădini plutitoare — îşi răsfrâng în valuri răchitele argintii. Din lunci răsună tălăngi, fluiere s-aud doinind. În aerul căldicel e un miros dulce de fâneaţă şi de sulcină. Pe dealuri, departe, tarlalele-nguste par nişte

velinţi întinse la soare. De-a lungul ţărmului stâng se-nşiră satele în lanţ; case mici, tupilate, bordeie acoperite cu şovar, şi-n toate — un aer de umilinţă, de frică, parcă stau gata s-o rupă de fugă. Nimic din măreția uimitoare a vechilor castele de pe malurile Rinului. Pe-acolo veacuri de linişte şi de siguranţă au îngăduit omului să-şi lege temeinic viaţa lui ş-a urmaşilor lui de aceeaşi vatră, de-acelaşi colţ de pământ. Aici, pe valea Dunării, mereu au bântuit războaiele şi năvălirile de barbari. Sute de ani au bătut în părțile acestea vijeliile noroadelor flămânde şi pustiitoare, în urma cărora doar grămezile de cenuşă mai arătau pe unde au stat gospodării şi sate. Cine să cugete la clădiri nepieritoare pe-un pământ aşa de nesigur! Abia acum începe să s-aşeze o viaţă mai statornică de-a lungul acestui ţărm al Dunării, atât de des încercat când de foc, când de apă, când de înecul talazurilor de nisip purtate de vânturi.

Trecem prin fața Islazului, sat mare, frumos, aproape un orăşel, aşezat la vărsarea Oltului în Dunăre. Aici s-au sfinţit steagurile revoluţiei de la 1848. Aici s-au strâns întâi ş-au cuvântat în fața poporului conducătorii mişcării: Eliade, Magheru, Tel, Goleştii. Afară, în Câmpia lui Traian, numită de atunci "Câmpia Regenerării", pe pristolul încunjurat de făclii aprinse, străluceau crucea şi evanghelia — simbol de jertfă şi de mântuire. Norodul îngenuncheat, cântecele preoţilor îmbrăcaţi în odăjdii, lumina tremurătoare a făcliilor în razele soarelui, zornăitul cadelnițelor, fumul de tămâie ce se ridica în aer, toate dădeau clipelor acelora o măreţie deosebit de sfântă şi de mişcătoare. Inimile băteau mai tare. Un sentiment nou, înălțător, de evlavie, de încredere, străbătea mulţimea. Se simţeau toţi mai buni, mai tari, gata de orice jertfă,

înfrățiți întru acelaşi cuget. Un alt soare răsărise pe cer în ziua aceea de 9 iuniu. Frumoase şi de neuitat sunt cuvintele inspirate pe care le-a rostit atunci, în ascultarea cuvioasă a norodului, preotul şapcă din Celei:

"Dumnezeule al puterei şi al dreptății, priveşte pe poporul tău îngenuncheat înaintea evangheliei şi crucii tale. El nu vrea alta decât dreptatea ta; ascultă şi binecuvântează rugăciunea sa. Dă putere brațului său, şi duşmanii tăi vor pieri. Varsă în sânul lui curajul, în inima sa încrederea, şi orânduiala în spiritul său. Dumnezeule al lumilor, tu, ce ai pus odinioară stâlpul de foc povățuitor lui Moise în pustiu, porunceşte şi acum îngerului tău să se coboare în mijlocul nostru şi să ne povățuiască întru căile tale. Binecuvântează din înaltul cerurilor stindardele noastre, încoronate de crucea mult iubitului tău fiu, fă-le a se desfăşura pe drumul bunei orânduieli şi al adevăratei glorii"...

Numele acestui preot mare la suflet şi iubitor de neam a rămas legat de reînvietoarea mişcare de la '48, şi țăranii din Islaz îl pomenesc cu drag în cântecele lor:

“Să trăiască popa Şapcă,
C-a scăpat țara de clacă,
Şi Goleştii câte trei,
Că ne-au dat câte-un bordei.”

Tot aşa a rămas de-a pururea legat de biruințile lui Mihai Viteazu numele unui alt preot oltean, popa Stoica din Fărcaş, pe care iarăşi îl cântă poporul:

“Cântă ciocârlia-n vie,
Eu credeam că-mi cântă mie.
Cântă lui popa Farcaş,

Care sare şapte paşi,
Ce iese din leturghie,
Taie la turci câte-o mie.”

Şi la toate cumpenele, în toate întâmplările mari, găsim statornic în istoria poporului nostru amestecul acesta al celor sfinte cu cele lumeşti — adânca, nestrămutata legătură dintre cruce şi spadă.

Turnu-Măgurele

Încep să se desfăşure bogatele holde, nesfârşitele lanuri din Teleorman, unul din cele mai mănoase ținuturi ale țării. O lină suflare de vânt adie peste grânele coapte. Întinsa pădure de spice se-ndoaie în valuri sclipitoare. Dinspre miazănoapte, de subt un desiş de sălcii, apare Oltul. El vine-ncet, greoi, tăcut. În fața Dunării se desface-n două brațe, ca şi cum ar vrea să se mai razime-o clipă pe pieptul celui din urmă ostrov înainte de a intra în marele fluviu. De partea ceealaltă, din codrii Balcanilor, vine Osma. În răspântia asta de ape, ți se pare că Oltul, despicând voiniceşte torentele Dunării, a străbătut dincolo, pe țărmul pietros al Bulgariei, şi trece-nainte pe sub zidurile Nicopolii.

Suntem în fața portului Turnu-Măgurele. Oraşul e retras mai deoparte, pe podişul luncii deschise între Dunăre şi Olt. În lunca aceasta a fost vechiul oraş Turris, de unde se cărau în sus, pe apa Oltului, proviziile armatei pe care cuceritorul Daciei o împânzise dincolo de meterezile Carpaților. Din "Turnul lui Traian" nu se mai vede azi decât o movilă de pământ. Pe-aici şi-au făcut vad oştile turceşti, al căror şuvoi cotropitor sute de ani s-a izbit, ca de un zid neclintit, de piepturile oțelite ale românilor. Lo-

curile acestea au văzut la luptă pe cei mai mari şi mai slăviţi voievozi ai noştri: pe Mircea cel Mare, pe Vlad Ţepeş, pe Radu de la Afumaţi şi pe Mihai Viteazu, care-aştepta pân' ce iarna-i aşternea pod de gheaţă peste Dunăre ca să se răpadă ca o vijelie în oştile turceşti şi, învălmăşindu-le mai mult cu iuţeala decât cu puterea, să bată şi să supuie toate cetăţile lor din smârcurile Osmii până în talazurile mării. Ş-acum douăzeci de ani, tot pe-aici, prin locurile acestea de-atâtea ori stropite cu sânge, s-au întors ostaşii noştri biruitori din câmpiile Bulgariei. Rărite erau rândurile, şi steagurile zdrenţuite de gloanţe, dar pe chipurile uscate şi pline de praf ale acelor viteji cari văzuseră moartea aşa de-aproape strălucea ca o lumină dumnezeiască; toată lumea se descoperea cu respect înaintea lor — pe străzile oraşului flori li s-aruncau din balcoane, şi ochii se umezeau de lăcrimi privindu-i, lăcrimi de iubire, de recunoştinţă, de admiraţie. Ei aduceau cu dânşii, din tăbiile Griviţii şi ale Plevnei, cele mai mari şi mai scumpe trofee cu cari s-a putut vrodată mândri o armată victorioasă — slava şi neatârnarea patriei lor.

Zimnicea

E cald — aerul fierbe de zăpuşală. Roata vaporului vântură pietre scumpe în dogoreala soarelui. Fug îndărăt malurile verzi; ostroavele parcă se învârtesc în loc. În dreptul insulei Bârzina se-ntinde pe ţărmul stâng marele iezer Suhaia, care porneşte din stuhărişul satului Vânătorii şi ţine mai bine de o poştă, până în platoul pe care-i aşezat orăşelul Zimnicea -veche şi bogată schelă de grâne — capitala ţinutului Teleorman acum şaizeci de ani, când, pentru paza şi carantinele ţării, se orânduise ca oraşele de pe mar-

ginea Dunării să fie reşedinţi de judeţe. Pe şesul ce se aşterne înspre apus, până în Rusca Lungă, a fost vechea cetate-a Zimnicii, din care nu se mai văd azi decât şanţurile de apărare. Aici se găsesc în pământ urne de lut pline cu cenuşă şi sfărămături de oase, scule şi rămăşiţi de podoabe femeieşti de pe vremea dacilor. Locul acesta — cel mai însemnat cimitir antic din câte s-au descoperit la noi — se numeşte şi azi de ţărani: "Câmpul morţilor". Mai departe, pe măguri uşor înclinate, de-a lungul malului se desfăşură în soare galbene lanuri de grâu şi inişti albastre. Pe ţărmul din dreapta, înalt, râpos şi uscat, e şiştovul, orăşel şi port bulgăresc. Case mici, vechi, sprijinite una de alta, povârnite sub coperişuri de olane, au aerul unor moşnegi ce povestesc întâmplări pline de groază şi de jale. Dunărea se lărgeşte. În stânga ţărmul se lasă, deschizând privelişti nemărginite peste ogoarele şi suhaturile ținutului Vlaşca. Satele fug din calea revărsărilor şi s-aşază pe dealurile depărtate. Apele aburesc de căldură. Din desişuri întunecoase de sălcii ies lişiţi şi gâşte sălbatice, momite de soare. Sitarii vineţi şi becaţele cu cioc alb şi subţire se primblă fără frică pe lângă vapor. Încet vâslesc din aripi pe deasupra noastră guşaţii pelicani. Departe-nainte se văd, între cer şi apă, minaretele din Rusciuc — mai demult cetate turcească, azi oraş însemnat al Bulgariei — împins în Dunăre pe-o limbă de mal.

Giurgiu. Călugărenii

Sosim în faţa oraşului Giurgiu. Ţărmurile se depărtează. Din coşurile înalte ale fabricilor gâlgâie rotocoale negre de fum ce se risipesc molatic în zarea nesfârşită. Dunărea liniştită, largă are aspectul unui lac frumos, poleit de razele

soarelui. Un şes neted, verde, răsare în mijlocul apei. E ostrovul San-Giorgio, pe care-a stat odinioară un falnic castel, zidit de genovezi — stăpânitorii mărilor de-acum o mie de ani. În dreptul acestei insule se-ntinde, pe câmpia din stânga, Giurgiul — sentinela capitalei la Dunăre — vechea şi zbuciumata cetate, stăpânită când de români, când de turci, bătută şi pusă-n flăcări când de unii, când de alţii, neştiind până pe la începutul acestui veac cărui dumnezeu să se închine, şi cui, şi-n ce limbă să-şi spuie durerile. În cinci sute de ani şia văzut de paisprezece ori bisericile prefăcute în geamii:creştinii trebuiau să s-ascundă prin beciuri ca să se poată închina în legea lor.

Pe aici şi-a întins pod peste Dunăre acum trei sute de ani bătrânul şi nebiruitul Sinan-paşa — spaima creştinătăţii. El venea cu oaste multă şi cu vâlvă mare, hotărât să sfarme -o dată pentru totdeauna — stăvilarele române din poalele Carpaţilor, cuibul acesta de viteji, cari de-atâta timp stăteau străji neadormite la porţile Europei apusene şi nu lăsau puterea Semilunii să-şi întindă mai departe valurile-i cotropitoare. Pentru fericirea neamului nostru, pe vremea aceea domn în Ţara Românească era Mihai Viteazu, una din cele mai eroice figuri în istoria omenirii. Văzând el ce potop de oaste vine asupră-i şi cugetând că o luptă în câmp deschis nu e cu putinţă, se retrase la câteva ceasuri departe de Giurgiu, pe valea Neajlovului, la locul numit Vadul Călugărenilor. Aici, drumul spre Bucureşti trecea printre două dealuri acoperite de păduri. Valea era îngustă şi mlăştinoasă. La intrare era un pod lung de lemn peste băltoacele Neajlovului. Mihai trecu podul şi se aşeză în strâmtoarea aceasta ca-ntr-o cetate. Puţini erau la număr ostaşii lui, dar inimoşi, încercaţi

în lupte, cu multă iubire de ţară, şi hotărâţi cu toţii a-şi da scump viaţa. Împărţiţi în cete, aşteptau pe vrăjmaş şi-şi plănuiau lovirile. A patra zi, pe la nămiezi, pândarii de pe măguri zăriră dinspre Giurgiu un nor mare de praf întunecând văzduhul. Pe la toacă, oastea marelui vizir, de zece ori mai numeroasă decât a lui Mihai, era împânzită la gura vadului, dincolo de pod. Din înfundăturile codrului, românii îşi măsurau vrăjmaşul cu care-aveau să dea piept a doua zi. Noaptea şi-o petrecură sfătuind împrejurul focurilor. Când se lumina de ziuă, toţi erau în picioare, nerăbdători, gata de luptă.

Mărimea primejdiei îi înfierbântă. Mihai se primblă printre ei. Privirea şi vorba lui dau sufletelor încredere şi braţelor tărie. "Cu inimă, copii, şi nu pierdeţi nici o mişcare. Gândiţivă că în cumpăna bărbăţiei voastre atârnă azi destinele ţării, mândria şi viitorul neamului nostru!..."

*

Cumplită a fost lupta, şi mult sânge s-a mai vărsat până să se hotărască biruinţa acelei zile. De trei ori s-au izbit, din ce în ce mai îndârjite şi mai furioase, cele două armate. De trei ori nenfricoşatele şiruri ale lui Mihai se răpăd dincolo de pod şi-şi despică drum cu paloşele-n gloatele adânci şi dese ale lui Sinan. Înăbuşiţi însă de covârşitoarea mulţime a duşmanului, care părea că de ce-o tai, de ce sporeşte, românii se retrag, încet şi cu rânduială, în strâmtoarea în care turcii nu-ndrăznesc încă să se adâncească. Se lasă soarele spre asfinţit. Printre copaci se văd ostaşi legându-şi rănile-n pripă, nerăbdători de a-şi jertfi patriei cea din urmă picătură de sânge. În vale viermuiesc turbanele. Sinan-paşa se pregăteşte să treacă podul şi să înainteze cu toată armata. Încep clipele marilor griji.

În vremea asta, iată că soseşte în tabăra românilor o ceată de trei sute de puşcaşi ardeleni. Ajutorul acesta, venit la timp, e primit ca un semn dumnezeiesc. Acum nu mai e un moment de pierdut. Mihai îşi întocmeşte iute rândurile, s-aşază-n fruntea călăreților şi, smulgând o secure din mâna unui soldat, îşi face cruce şi dă pinteni calului. Un freamăt lung, ca de stârnirea unui vânt, cutremură pădurea. Turcii apucaseră a-şi trece o frunte de oaste dincoace de pod. Mihai se repede voiniceşte-n ea şi-nvârtejindu-se îşi face loc cu calul şi cu brațul în mulțimeanspăimântată, rătează dintr-o lovitură de stângaci capul lui Caraiman-paşa şi-nvălmăşeşte cu ai săi şirurile rupte şi zăpăcite de iuțeala izbirii. Sinan, fierbând de mânie, îşi ridică grosul armatei şi trece podul. Mihai se face că se retrage şi-l lasă sănainteze puțin în strâmtoare, unde mulțimea, neputându-şi desfăşura rândurile, nu mai era aşa de primejdioasă. Turcii încep să se creadă biruitori, când deodată se trezesc izbiți în față de oastea învăpăiată a lui Mihai. Puterea, şi mai ales iuțeala atacului neaşteptat îi opreşte-n loc; loviturile, cari curg ca grindina, le ia văzul. Țipetele celor dinainte aruncă groază-n sufletele celor din urmă. Măcelul se-nfierbântă. Luptătorii sunt piept la piept. Ochii scapără, şi inimile se-ndârjesc de-o parte şi de alta. Adânc străbate în gloată fulgerătorul voievod, lăsând dâră de morți pe unde trece; ostaşii lui ucid cu mânerul când li se rupe spada. Ei înaintează mereu, spărgând şir după şir, împrăştiind spaima şi neorânduiala în oastea păgână, car-encepe să dea-ndărăt şi să se-nvălmăşască. Cei din urmă, văzându-se-mpinşi spre pod, o iau la fugă. Sinan se răpede să-i întoarcă. El răcneşte, blestemă şi bate-n mişei cu ghioaga-i de fier. Dar strigătul morții răsună mai tare. Oastea

vizirului se tulbură toată, năpădită ca de-o furtună. Românii lovesc orbeşte. Piepturi şi capete trosnesc sfărâmate sub copitele cailor. Mulțimea, nebună de groază, îşi caută scăparea-n fugă. Fricoşii târăsc pe eroi. La pod se înghesuiesc să treacă deodată cai, oameni şi tunuri. Se face-o larmă ş-un învălmăşag de nu mai ştiu încotro să se mişte. Toți poruncesc, şi nimeni n-ascultă. Unii mor striviți de-mbulzeală, alții s-azvârl în mocirlă. Sinan, îmbrâncit, cade de pe pod şi-şi rupe dinții, — un supus îl ia-n spate şi-l scapă. Soldați şi paşi fug laolaltă, lăsând şi arme şi steaguri în mâinile românilor, cari-i gonesc, lovindu-i de zor, până când noaptea ia subt ocrotirea întunericului ei sfărmăturile ce mai rămăseseră din marea oaste-a lui Sinan.

Mihai se-ntoarce-ncărcat de trofee. Stelele clipesc peste bălțile de sânge. Bătrânul, cruntul vizir, boceşte-n cortu-i, rupându-şi hainele de pe el. Năuc, nepricepând ce-i asta, aiurit de durere, geme clătinând din cap: "Alah, Alah!..." şi pe când spahiii lui tremură tupilați prin bălării, din tabăra românilor se-nalță-n liniştea nopții cântece de biruință.

Între țărmurile noastre

De la Giurgiu în jos trecem printr-o largă alee de răchiți. Dunărea-şi croieşte matca drept, pare c-ar fi canalizată. Pe lângă mal se mişcă-ncet şlepuri mari încărcate cu lemne. Nori albi, scămoşi, plutesc în albastrul cerului. Amurgeşte. Din stânga, în zidul de sălcii, se deschide-o poartă prin care intră, liniştit, Argeşul. Aici, în unghiul acesta de ape, pe ruinile Constanțiolei, veche cetate zidită de Constantin cel Mare, e târguşorul Oltenița — schela de grâne a

județului Ilfov. Malurile se teşesc. De-o parte şi de alta pământul se aşterne pustiu şi neted ca o apă. În depărtare, spre miazăzi, se pierd într-o lumină roşietică înălțimile Balcanilor. Ne oprim câteva minute la Silistra, port bulgăresc. De-aici, din fața vechiului fort Arab-Tabia, amândouă țărmurile ni-s deopotrivă de scumpe. În dreapta încep să se desfăşure şesurile ondulate ale Dobrogei, — în stânga, nesfârşitul câmp al Bărăganului, care-a văzut pe Alexandru Machedon, gonindu-şi falangele pe urmele geților înspăimântați, şi pe Mircea cel Mare, biruitorul de la Rovine, alungând de pe hotarele României oastea sfărâmată a trufaşului sultan Baiazid-Fulgerul. Deaici porneşte marele braț al Dunării — canalul Borcea — care trece prin fața oraşului Călăraşi şi, bătând spre miazănoapte, curge cale de cinci poşte între deşertul purure-nsetat al Baraganului şi suhaturile mlăştinoase ale ostrovului Balta.

Noaptea se lasă tăcută, vastă, solemnă. Luceferi mulți răsar din fundul apei şi tremură pe valuri. Sub tainica mângâiere a lunei, Dunărea, culcată-ntre păduri, cari-i aduc aminte de izvoarele-i depărtate, pare că visează.

Câte-a mai văzut, Doamne, şi câte mai ştie Dunărea asta a noastră, — când ar sta ea să le povestească pe toate!... Încă din vremurile tulburi, de pe când pământul nu-şi aşezase încă neamurile-n graniți hotărâte, roiau popoarele pe malurile ei atrăgătoare. Şi n-a fost împărat mare să nu-şi poarte peaici doru-i de cucerire. N-a fost colț de lume în care să nu fi străbătut faima "Frumosului Istros", fermecătoarele legende ale acestui minunat fluviu, la care se-nchinau atâtea noroade ş-a cărui apă — scrie Sofocle — avea, în credințile celor vechi, darul de a spăla de

păcate. De-a lungul acestui torent, care spintecă Europa în două, au curs puhoaiele de barbari, oardele sălbatice ale pustietăților de la miazănoapte şi de la rasărit — popoare vechi s-au risipit, iar altele au odrăslit şi s-au ridicat pe sfărmăturile lor, şi crai din toate părțile lumii şi-au năpustit pe-aici oştile în războaie, din străşnicia cărora s-au dezlegat şi lămurit cele mai mari evenimente în istoria omenirei. Rămâi uimit când stai să cugeți ce de noroade s-au vânturat pe malurile Dunării, şi câte frunți încoronate s-au oglindit în undele ei, de la Dariu până la domnitorul Carol.

Pe drumu-i lung, de trei mii de kilometri, Dunărea spală trei împărății, şase regate şi două principate, dă viață la 30 de oraşe, din cari trei sunt capitale, soarbe 120 de râuri, sparge două şiruri de munți, şi în falnicu-i mers spre mare îşi ascultă gloria cântată-n şase limbi; dar doina, adânc mişcătoarea doin-a României, o farmecă într-atâta, că-şi dă acestei țări cea mai frumoasă şi mai bogată jumătate din stăpânirea valurilor ei. Nici nu se putea visa un dar mai prețios şi mai binefăcător pentru patria noastră, pururea râvnită de atâția megieşi puternici, țintă atâtor vise lacome, Ileană Cosânzeană pusă de soartă în calea zmeilor înviforați, răpiți de frumusețea ei! Dunărea e brâul vrăjit din basme, care-ncingând trupul mândru al acestei fecioare încremeneşte pe loc brațele vrăjmaşe întinse asupra ei.

Podul de peste Dunăre

Ne apropiem de Cernavoda. Înaintea noastră se-nalță, alb, strălucitor în bătaia lunei, podul "Carol I". În liniştea nopții, sub cerul limpede şi înstelat, frumusețea şi măreția

acestei puternice întrupări a geniului românesc ne dau impresia că suntem într-o lume de vrăji, în fața unuia din acele minunate poduri de argint de cari ne vorbeau poveştile-n copilărie. Picioarele de sprijin, zidite-n piatră, sunt aşa de departe unele de altele ş-atât de înalte, încât toată uriaşa împletitură de fier, pe care aleargă zguduitoarele trenuri, pare că pluteşte în aer, uşoară ca o dantelă. Acum cele două maluri se împreună pentru totdeauna sub măiestria acestui nepieritor arc de triumf, închinat bătrânului Danubiu de poporul care-atâtea veacuri a luptat alăturea cu el şi de-atâtea ori şi-a amestecat sângele-n undele lui pentru ocrotirea civilizației apusene. Dobrogia, vechea noastră Dobrogie, al cărei pământ e o comoară nesecată de amintiri istorice, după un somn de cinci sute de ani sub jugul străin, se deşteaptă la o nouă viață. Un domn tot aşa de viteaz ca şi Mircea, cuceritorul ei de odinioară, a venit şi i-a sfărâmat cu spada lanțul de robie. Acum România întinde asupra ei puternice brațe de fier peste valurile Dunării, şi cu drag strângând-o la sânu-i, mândră, încrezătoare, priveşte înainte-i deschise largi porțile răsăritului şi calea nesfârşită a mărilor.

Ne oprim câteva minute la Cernavodă, port aşezat în scobitura malului drept, pe marginea vechii albii, prin care, cu mii de ani în urmă, îşi tăia Dunărea un drum mai scurt la mare. Noaptea-i aşa de luminoasă, parcă-i ziuă. Sclipitoare, tăcute, valurile se împing încet unele pe altele. Deasupra, Calea lactee, Calea lui Traian, cum îi zice poporul, albă, stropită de stele, pare-o răsfrângere a Dunării pe cer. De pe puntea vasului privesc visător în urmă spre dorobanțul de bronz, păzitor etern la căpătăiul podului dinspre mare. Între cele două maluri, peste

bătrânul fluviu, îndrăznețele arcuri de fier se-nalță ca nişte aripi gigantice într-o falnică pregătire de zbor, ce pare a înfățoşa închipuirii avântul şi speranțele țării noastre.

Brăila

Se luminează de ziuă. Copacii sparg perdelele de ceață. Pământul se desface ca din scutice şi-şi dişterne priveliştile din ce în ce mai limpezi, din ce în ce mai largi. În fața portului Hârşova, aşezat pe malul drept, la poalele dealului Ciobanu, se împreună cele două brațe ale Dunării. Puțin mai înainte, din vale de ostrovul Gâsca Mare, despicând ogoarele, îşi aduce Ialomița dinspre apus undele-i galbene şi liniştite, — a patra solie din împărăția Carpaților noştri. La sosirea ei, Dunărea se tulbură, ajunsă ca de-un dor adânc... Ce tânără şi falnică era când se bătea cu stâncile ca să-şi facă loc în lume! Ce dulce-i cânta freamătul codrilor întunecați! Un popor de amintiri o strigă din urmă. Apele ei se răzlețesc şi se-mprăştie ca vițele unei funii despletite: unele apucă înspre răsărit, spre măgurile Dobrogiei îmbrobodite-n negură, altele se-ndoaie spre apus, spre straşina Carpaților, ca şi cum, dornice de înălțimi, ar căta să mai întâlnească-n cale munții aceia frumoşi, cu cari s-au luptat odinioară şi pe cari i-au lăsat învinşi.

O luncă mare, scrijălată de privaluri şi spartă de bălți, s-aşterne-ntre aceste brațe, cari străbat astfel răşchirate o depărtare de trei poşte. Stufişuri de papură-naltă, deasă ca peria, astupă viroagele. Soarele răsare-ncet de după dealurile Măcinului. Văile fumegă în depărtare. În urma noastră, pe luciul apei, tremură vine albastre şi roşii. Păduri seculare de sălcii întunecă malurile. Intrăm într-un canal drept. De-o parte şi de alta, copacii, înşirați ca pe-o

alee, se văd răsturnați în apă. Stoluri de grauri se vântură-n aer ca o pulbere vânătă. Încet, perdeaua de arbori se trage la o parte, deschizând ochilor una din cele mai încântătoare priveliști. În fund, pe-o colină ridicată în fața înălțimilor fumurii ale Dobrogiei, se desfăşură, în toată măreția ei, Brăila, vechea Proilava, unul din cele mai frumoase oraşe ale țării noastre. Turlele bisericilor strălucesc în razele dimineții ca nişte globuri de cristal. Aici orizontul se lărgeşte, se luminează din toate părțile. Avem impresia că suntem pe Bosfor, la intrarea în Constantinopoli. Dunărea-şi împreună brațele cu zgomot. Valurile, stârnite de roata vaporului, fug speriate în urma noastră şi se izbesc de maluri. De pretutindeni s-aud fluiere, sute de steaguri fâlfâie-n aer, în fața portului se-nalță o adevărată pădure de catarguri. De-a lungul cheiului, şlepuri înşirate încarcă şi descarcă. Mii de brațe se mişcă în zorul de muncă al dimineții. Movili de porumb se dau la lopată. Cărbuni, piatră, baloturi grele de mărfuri s-azvârl huruind pe jgheaburi de lemn. Deasupra acestui furnicar de muncitori, pe dealul culcat de-a lungul Dunării, se ridică oraşul cu străzile lui largi şi drepte, cu grădini frumoase şi clădiri mărețe, cari-i dau înfățişarea unei capitale apusene. Ca la o bătaie de puşcă, cum ieşi pe bariera dinspre miazăzi, dai de parcul "Monumentului", o adevărată pădure, în mijlocul căreia se înalță pe o movilă, între patru tunuri, o piramidă de piatră, ale cărei inscripții amintesc că la 1828 fortăreața Brăila a fost luată de sub stăpânirea turcilor şi redată pentru totdeauna României. Puțin mai înainte sunt vestitele băi de la Lacul-Sărat. Cu treizeci de ani în urmă era câmp pustiu pe aici, doar bivolii se răcoreau pe arşiță în mlăştinile sărate ale acestor bălți. Acum s-a ridicat un

orăşel, cu grădini, oteluri şi băi, în mijlocul acestei câmpii nisipoase, lângă lacul al cărui nămol negru — un adevărat izvor de tămăduire — atrage vara mii de bolnavi din toate unghiurile ţării.

Prin multe focuri şi prin mari greutăţi a trecut şi Brăila pe vremuri. Pusă aici, în pragul cel mai bântuit de primejdii şi mai greu de apărat al ţării, a trebuit şi ea, ca mai toate oraşele noastre dunărene, să-şi vadă adesea porţile sparte de ghiulele turceşti, bisericile-n flăcări, şi steagurile verzi ale Semilunii fâlfâind pe zidurile stropite de sângele vitejilor ei fii. Azi, după lupte şi suferinţi de veacuri, o altă Brăilă, liberă, mândră şi strălucitoare, se ridică pe vechile-i ruini, — un oraş nou, însufleţit de o nouă putere de viaţă, îşi înalţă-n cer uriaşele-i coşuri de fabrici — stindarde de pace, de muncă şi de propăşire.

Galaţii

Pornim. Malurile drepte şi uscate fug îndărăt. O pulbere măruntă de aur pluteşte sub cerul albastru în zariştea-necată de soare. Departe, la răsărit, dealurile goale, rumene ale Măcinului par aprinse. Un val de pământ, aşternut de-a curmezişul înaintea noastră, ascunde vederea Galaţilor. Din stânga, despicând malul plecat şi gol, intră liniştit bogatul Siret, mănunchiul puternic în care se împreună toate apele curgătoare ale Moldovii. Nici unul din râurile cari străbat ţara noastră nu soarbe atâţia afluenţi în undele lui. Privit pe hartă, Siretul pare-un copac uriaş, culcat de-a lungul Moldovii, cu rădăcina-n Dunăre şi cu crengile răşchirate, înfipte prin crăpăturile munţilor. Cărăuş neobosit, el aduce corăbiilor catarguri şi umple schelele Dunării de avuţiile codrilor depărtaţi. Zi şi noapte

răsună vara frumoasele-i văi de doinele plutaşilor.

Acum ni s-a deschis întreagă strălucitoarea privelişte a Galaţilor. Lunecăm încet pe dinaintea căzărmilor. În port stau sute de vase. Ne credem într-un oraş pe apă.

Pe tot brâul cheiului e îmbulzeală, fierbere, amestec de limbi.

Ciudată impresie îmi dau primii paşi pe uscat după atâta plutire. Mi se pare că pământul se mişcă, se leagănă cu mine.

Aici, în partea aceasta de jos a oraşului, se vântură bogăţiile şi marele negoţ al portului. Aici sunt fabricile, gările, pescăriile şi docurile, cu largul lor bazin încunjurat de magazii de grâne şi de mărfuri, la uşa cărora trag corăbiile din Dunăre, ca o trăsură la scară. Aceasta-i vatra Galaţilor vechi, vestita schelă a Moldovii, "Veneţia Mării Negre", cum îi ziceau odinioară scriitorii străini. Pe-aici se întorceau domnii noştri cu pitacul împărătesc de la Ţarigrad. De aici şi din limanul Brăilii, porneau în Răsărit corăbiile turcilor, încărcate cu zaherele strânse cu hapca de pe mănoasele noastre ţinuturi, pe vremea când firmanele lor numeau Moldova şi Valahia "hambarele sultanului".

Fruntea oraşului, partea liniştită, curată şi luminoasă a Galaţilor, se desfăşură-n sus, pe podişul ridicat între Siret şi Prut. Nimic nu-ţi mai aminteşte timpurile de groază şi de jaf prin cari-a trecut oraşul acesta mare şi plin de viaţă. În centru se grămădesc clădiri înalte, râzătoare, oteluri, prăvălii bogate, cari te cheamă de pe drum. Mai pe de mărgini, în curţi largi, între copaci, case vechi, cu ziduri groase şi drepte, văruite pe dinafară, cu obloane la ferestre şi cu balcoane ruginite de cari atârnă vrejuri uscate de iederă, au aerul unor bătrâni gospodari cari-şi păstrează

portul, firea şi datinile strămoşeşti neatinse de prefacerile vremii. Rătăcesc singur prin străzile largi, tăcute şi pline de soare ale oraşului, pe când gândurile mele mă poartă cu veacuri în urmă. Văd republica înfloritoare a Galaţilor, înainte de Dragoş-Vodă, descărcând pe pieţele ei bogăţiile Răsăritului şi ale Apusului, în zarva negustorilor adunaţi din toate politiile lumii. Văd pe Alexandru cel Bun petrecând pe Ioan, fiul lui Ioan Paleologu, împăratul Bizanţului; alai mare, şi muzici, şi călăreţi însoţesc pân' la corabie pe tânărul mosafir, care, mai târziu, ajungând împărat, îşi aduce aminte de frumoasa ospitalitate a ţării noastre şi trimete voievodului Moldovii titlul de rege şi coroană imperială, iar mitropolitului, mitră de patriarh. Văd pe Petru Rareş, cu pletele pe umeri, cu cămaşa desfăcută la piept, îngenunchind pe marginea Brateşului şincordân-du-şi braţele vânjoase pe măjile -ncărcate cu peşte: de unde să-i treacă prin cuget că, pe când el asudă trăgând la năvod, crainici trimeşi prin ţară îl caută de zor să-i spuie că sfetnicii Moldovii s-au strâns la Iaşi şi l-au ales domn!... Văd apoi tătari şi turci gonind pe uliţi mulţimea orbită de spaimă, călcând femei, copii şi bătrâni în copitele cailor, dând foc caselor părăsite, prefăcând bisericile-n grajduri şi înfigânduşi suliţele ude de sânge în ochii sfinţilor de pe icoane. De sub nori groşi de fum zbucnesc lungi, sfâşietoare ţipete de groază şi de jale. Şi iarăşi zarea se limpezeşte. S-aşază zile de pace şi de muncă. Pribegii se-ntorc pe la vetrele lor. Oraşul prinde a se înfiripa. O nouă viaţă se urzeşte sub cârmuirea pârcălabilor înţelepţi şi harnici. Şi când, de pe cele două maluri ale Milcovului, pornesc glasuri de fraţi să cânte:

"Hai să dăm mână cu mână

Cei cu inima română",

Galații ne dau pe Costachi Negri, unul din cei mai învăpăiați apostoli ai Unirii; iar când cele două principate ridică-n mâinile lor o singură coroană și cer un domn pământean, Galații le dau pe Alexandru Ioan Cuza.

Tulcea

"Varda!" Maja — aici: plasă (prin apropiere de mreajă). — și punțile se trag cu zgomot. Roata izbește puternic în valuri, începe malul să fugă dinaintea noastră — casele parcă se-nvârtesc. Tot mai în fund, tot mai departe, se văd pe cheiul plin de lume fluturând batistele, ca niște aripi de porumbei. În stânga ne desparte de nemărginita oglindă a lacului Brateș un val de pământ clisos și fără vegetație, de-a lungul căruia se așterne albă vechea șosea a Prutului spre Reni. În dreapta învălesc malul desișuri de lozii și de trestie. De după munții Dobrogiei soarele s-arată, în ceața dimineții, ca o ghiulea de foc. Dunărea s-abate din drum, ca și cum ar vrea să mai arunce-o privire — cea din urmă — înspre câmpiile Moldovii, și-n larga îndoitură pe care-o face-n țărmul Dobrogiei, ne pomenim din nou trecând prin fața Galaților. De astă dată vedem pe deal tot orașul ca într-o panoramă. Un vânt rece suflă dinspre miazănoapte — e crivățul Rusiei. Dintre maluri umbrite de sălcii iese Prutul, tulbure și mâlos, cea din urmă solie pe care-o mai primește Dunărea de la Carpați. De-aici până în furca Ciatalului țărmul stâng nu mai e al nostru. Neapropiem de munții Isaccei. Vârfurile lor vinete, pleșuve trag linii colțuroase pe albastrul cerului, brâiele sunt îmbrăcate-n codru, iar jos, pe poale, se-ntind semănături, imașuri și livezi. Un braț mic se rupe din Dunăre. Pe malu-i trăgănat

se vede orăşelul Isaccea, vechiul Noviodunum, încunjurat de lanuri de grâu, şi mai în jos, fortăreaţa Eschi-cale, în preajma căreia au avut turcii, pe vremuri, multe războaie cu ruşii, care năvăleau aici uşor prin vadul Isaccea. Tot prin vadul acesta a fost venit şi Dariu împotriva sciţilor, cu cinci sute de ani înainte de Cristos; dar cum a venit, aşa s-a întors, căci sciţii s-au retras departe spre munţi, şi Dariu şi-a ostenit oastea zadarnic căutându-i.

Ceva mai la vale, la furca Ciatalului, Dunărea se desface-n două mari braţe, cari, încovoindu-se pe după o rarişte de sălcii, se depărtează, pentru a nu se mai întâlni niciodată. Braţul Chilia, râpos şi sălbatec, fuge la stânga şi spală hotarul nostru dinspre Rusia până la mare, unde-şi descarcă apele prin şapte guri. Noi apucăm la dreapta pe braţul Sulina, şi peste-o jumătate de ceas suntem în faţa portului Tulcea. Aici Dunărea face o curbă largă spre miazăzi şi-mpinge oraşul între două dealuri uscate, pietroase, pe spinarea cărora morile de vânt, puse la rând, se arată în zarea albastră a cerului ca nişte cerşetori gârboviţi, cu braţele-ntinse. E o căldură năbuşitoare. Pe cheiul încins de soare, oamenii, caii de la trăsuri au o înfăţişare tristă, obosită şi de-abia se mişcă. În tot oraşul e o tăcere, o linişte de noapte. Casele dorm cu perdelele lăsate. Negustorii se-ntind şi cască în fundul prăvăliilor fără muşterii. Mă primblu pe ulicioarele înguste ce se ridică din piaţă şi nu văd decât zaplazuri înalte, şi porţi închise, înnegrite de ploi şi de vechime. Mi se pare că mă aflu într-o mănăstire. Pe deasupra coperişurilor de şindrilă răsar mari şi rotunde turlele verzi ale bisericilor. Şi-n aerul acesta cald, încropit, mă urmăreşte pretutindeni un miros de muşeţel şi de piele rusească. Lungi, nespus de lungi îmi par cele trei ceasuri

pe cari le petrec aici.

Sulina

Pe la toacă ne urcăm pe un vapor mai mic şi plecăm înainte. De-abia am pierdut din ochi morile de vânt de pe dealurile Tulcii, şi iată că din ramul Sulinii se desparte un al treilea braţ — Sfântul Gheorghe — a cărui linie albă se-ndoaie spre dreapta şi se-nfundă-n stufăriş. În această rupere şi împrăştiere de valuri peste delta Dobrogiei, Dunărea pare c-ar încerca să s-ascundă, să fugă de puterea covârşitoare a mării, care o atrage, o cheamă de departe cu strigătul talazurilor ei. De jur împrejur, cât bate ochiul, e o luncă mlăştinoasă, acoperită de papură şi de sălcii. Braţul Sulina, în mare parte canalizat, cu malurile pierdute, s-aşterne drept şi alb ca o trâmbă

peste netezişul acesta verde, pustiu, nemărginit. Unde şi unde vezi pe mal câte-un conac de pescari, o hrubă lungă învălită cu malduri de stuh. Câte o barcă, cu pânzele-ntinse, se iveşte, ca o pasăre din alte lumi, în dunga argintie a apei. Cai slobozi, cu coame lungi, ies din desişuri, scutură din cap şi se uită ţintă la noi cu un aer mirat, întrebător. Pustietatea, sălbătăcia acestor locuri neumblate, întinsele păduri de trestii cari-şi leagănă în vânt vârfurile arămii, tăcerea aceasta adâncă, stăpânitoare pe-ntregul cuprins, toate fac să te crezi departe de pământ, într-o planetă nelocuită.

Către seară zărim înaintea noastră, mai întâi, câteva suluri de fum risipindu-se molatic în albastrul limpede, străveziu, al cerului, apoi catarguri ascuţite, din ce în ce mai multe, din vârful cărora atârnă reţele de frânghii ca nişte pânze de păiajin, apoi coşuri înalte, turnuri de biser-

ici, coperişuri de case, — un oraş care iese din apă şi se ridicăncet, încet, atras în vază ca de puterea unei vrăji. Este Sulina, limanul fericit în fața căruia trag corăbiile mării şi ale Dunării — poarta largă prin care trec bogățiile tuturor continentelor, purtate de la un capăt la altul al lumii pe drumul neted şi fără pulbere al apelor.

De-a lungul cheului sunt înşirate, cu privirea spre mare, otelurile, agenţiile, palatul Comisiunei dunărene şi toate clădirile mai de frunte ale oraşului. Două diguri largi de piatră călăuzesc valurile canalului înlăuntrul mării. Aici se sfârşeşte lunga şi glorioasa călătorie a bătrânului Istru. Aici mândria şi puterea fluviului-rege se farmă de talazurile grele ale mării, învălmăşind în vuietul acestei izbiri undele şi strigătele întregului popor de râuri pe cari le-a smuls din coapsele munţilor. Şi în sfada aceasta de ape neliniştite, deasupra volburei aceştia îngrozitoare, se leagănă pururea un clopot, a cărui bătaie dă de ştire marinarilor, pe vreme de ceață, să fie cu luare-aminte.

E noapte. Sub cerul negru, fără stele, oraşul doarme. Ascult plescăitul somnoros al valurilor — vecinica şi deşarta frământare a mării. Departe, cele două faruri de la capetele digurilor licăresc în întuneric ca două candele-ntr-un cimitir. Din când în când mi se pare că aud glasuri tânguitoare bocindu-se pe valuri. Dangătul clopotului răsună rar, înduioşat, în fioroasa împărăție-a nopții.

Pe Marea Neagră

Pe Insula Şerpilor

Răsare soarele scânteietor din geana depărtată a mării.

Razele aştern brâie verzui, galbene şi roşii pe întinsul neteziş al apei. Pământul se retrage în urma noastră. Încet Sulina se pleacă, se scufundă sub valuri. Copacii, catargurile, sulurile negre de fum, toate se şterg; albastra boltă a cerului se lasă ca un coviltir uriaş peste pustietatea lucie a mării.

După două ceasuri de plutire spre răsărit, zărim înaintea noastră o movilă albă. Acolo-i insula Şerpilor. De departe par ruinele unei cetăţi fantastice înfipte în valuri. La vreo sută de paşi vaporul se opreşte. O barcă ne ia, şi peste câteva minute punem piciorul pe ţărmul pietros al acestui singuratec ostrov. Un dorobanţ chipeş, frumos, vine vesel înaintea noastră. El ştie că odată cu noi i-au sosit merindele de la Sulina.

— Nu ţi-e urât aici, leat? — îl întreb ca să intru în vorbă — pe când ne urcăm încet spre farul din vârful insulei.

— Poi de ce să ne fie urât? că doar nu suntem pe pământ străin... e tot ţara noastră.

Şi tânărul străjer îmbrăţişă c-o privire mândră şi fericită larga întindere a mării, ca şi cum ar fi vrut să spuie: "A noastră-i toată".

Păşind printre bolovani, îi povestesc cum au stat aici de mult, de mult, acum trei mii de ani, Ahile, cel mai vestit viteaz al Grecilor, cum s-a însurat el aici cu Elena cea frumoasă, şi la nunta lor au venit Neptun, zeul mărilor, şi Amfitrite, soţia lui Neptun, şi zânele tuturor apelor care curg în mare; îi arăt locul unde a fost templul lui Ahile, şi-i spun cum păsările insulei zburau în fiecare dimineaţă la mare de-şi muiau penele, apoi veneau grăbite de stropeau toată podeala de marmură a templului ş-o măturau frumos cu aripele.

— Or fi astea, zise dorobanțul, zburătuind un stol de lari albi care ciuguleau în petecul de secară de pe podişul ostrovului.

— Chiar ele... nu; dar strămoşii lor de bună seamă c-au cunoscut pe mândrul Ahile.

— Ale naibii dihănii, — să le auzi cum țipă. Domnule, juri că-s nişte copii care râd.

Suntem pe vârf, lângă far. Nici un copac, nici o tufă nu se zăreşte pe scofâlciturile văroase şi crăpate ale acestui ostrov. În jurul nostru valurile foşnesc. Ele vin mereu, de departe, popoare în veci neliniştite, şi se sparg urlând de coastele pietroase ale insulei, în care bat stăruitor, ca şi cum ar vrea s-o smulgă din loc. Soarele împrăştie raze tot mai fierbinți din limpezişul albastru al cerului. Curcubeie s-aprind pe talazuri. Privirile noastre se adâncesc în zare, se pierd uitate pe deşertul nemărginit şi strălucitor al mării. Valurile parcă ard. Niciodată n-am văzut atâta lumină, atâta spațiu. De-un sentiment de evlavie ni se umplu sufletele, şi stăm neclintiți, ca într-o tainică rugăciune, sub farmecul acestei uimitoare privelişti. Timpul pare a se fi oprit din zbor. Gândurile noastre ațipesc de legănarea şi tânguirea neîntreruptă a valurilor. Toți tăcem, ca într-o biserică.

Constanța

Aşa liniştită şi blândă s-arăta marea când am plecat din Sulina! şi cât ne-a prins în larg, a şi-nceput a se posomorî şi, din ce în ce mai cu mânie, a-şi ridica oştirile-i de valuri înaintea noastră. Soarele a asfințit. Pământul nu se mai vede. Un întuneric greu, amenințător, se lasă din cerul înnorat, fără stele. De pretutindeni, mugind, talazurile

negre vin ca nişte matahale vii şi se izbesc de coastele vaporului, care, gâfâind greoi, se luptă cu nămeţii de apă şi-şi taie cale dreaptă pe marea învolburată. Şuieră-n vânt frânghiile întinse de catarguri. Legănarea neregulată a vasului mă ameţeşte. O căldură năbuşitoare îmi învăluie capul. Culcat pe spate, în aerul greu al cabinei, îmi încopcesc mâinile sub ceafă, închid ochii şi încerc să cuget; dar vijelia de-afară pare că împrăştie şi gândurile mele. E o larmă, un zgomot înfiorător de scaune răsturnate, de uşi trântite. Aud paşi repezi pe punte, strigăte nedesluşite. C-un vâjâit năprasnic se-nalţă valurile aruncânduse pe podelele vaporului, şi-n hârtoapele ce se deschid, vasul scăpătând se pleacă într-o parte, pereţii trosnesc, strânşi între mişcătoarele dealuri de apă. O amăgire a simţurilor zăpăcite de spaimă: mi se pare că în loc să-naintăm, ne lăsăm în jos, ne scufundăm încet în adâncul mării. Mă uit la uşă, — peacolo are să năvălească apa, pe-acolo are să vie moartea. O aştept. Învălmăşit şi răpede, ca la lumina unui fulger, îmi apar icoane din copilărie, stoluri de amintiri vechi, nechemate, tresar deodată în scăpărarea unei clipe; cuvinte, şi lucruri, şi întâmplări la cari nu m-am mai gândit de mult vin acum, stârnite din depărtările vieţii, aduse valvârtej ca de suflarea unei vijelii. Măsor cu gândul întinderea mării: peste talazurile-i furioase văd vasul nostru — o jucărie, o coajă de nucă, pe care iscusinţa omului o cumpăneşte ş-o poartă totuşi pe mări, înfruntând mânia furtunilor. În luptele-i de veacuri cu-atâtea primejdii şi greutăţi ce-i stau în cale, omul îmi apare ca acel voinic năzdrăvan din poveşti pe care nimic nu-l înspăimântă. Cine poate prevedea până unde-şi va întinde într-o zi hotarele puterilor lui cuceritorul acesta îndrăzneţ şi neo-

bosit!

În albul zorilor ies pe punte. Furtuna s-a potolit. Marea e liniştită, — ostenită parcă de-atâta frământare în deşert. Un oraş frumos străluceşte înaintea noastră: Constanța — farul României, aprins la porțile Răsăritului, în pragul apelor nestăpânite. O, pământ binecuvântat!

Oraşul e revărsat pe-o ieşitură de mal împlântată-n valuri. Prin câte-a mai trecut, Doamne, şi colțişorul acesta de lume!... La început au aruncat ancorele şi şi-au aşezat liman aci fenicienii, cei dintâi colindători ai mărilor. După ei au venit grecii, cu puternicile lor corăbii. Apoi a început năvala noroadelor de pe uscat. Şi aşa, neamuri pe neamuri s-au împins în căutarea "berbecului cu lâna de aur" de la gurile Istrului; vieți peste vieți s-au aşternut în trei mii de ani pe țărmul acesta, şi vijelii după vijelii au bântuit şi-au spulberat aşezările lor din temelie.

Constanța de azi — chemată să devie peste câțiva ani unul din cele mai mărețe şi mai însemnate porturi din lume — stă pe mormântul vechiului oraş Tomi, a cărui întemeiere e învăluită în negura unei triste şi crude poveşti: "Frumoasa Medeea, fiica lui Aetes, regele Colchidiei, fuge de la părinți, luând cu ea şi pe micu-i frățior Absirt. Furios, Aetes o urmăreşte pe mare. Iată-l, e gata s-o ajungă. Nebună de spaimă, Medeea, ca să scape de corabia prigonitoare, ale cărei pânze se văd tot mai aproape, ucide pe Absirt şi, sferticându-i trupul, i-aruncă bucățile pe valuri. Nefericitul părinte opreşte mereu corabia, s-adune de pe apă bucățile-nsângerate ale iubitului său copil, şi, când le strânge pe toate, plângând de durere, trage la țărm să le-ngroape. Limanul acesta, cu oraşul care s-a ridicat apoi aci, s-a numit Tomi (de la cuvântul grecesc bucată)."

De pe atunci au trebuit să fie îmbelşugate şi atrăgătoare locurile acestea pentru ca să roiască şi să s-aşeze pe-aici popoare venite din depărtări aşa de mari. Inscripţii vechi, stâlpi de marmură dăltuiţi cu măiestrie, atâtea ruini de case, de temple şi de băi ce se dezgroapă de sub malurile acestea arată starea înfloritoare la care ajunsese Tomi odinioară. O viaţă puternică, civilizată încolţise aci, şi cine ştie unde-ar fi ajuns azi dac-ar fi fost lăsată-n pace. Dar s-au pornit de la o vreme şuvoaiele de barbari, şi au curs, au curs încoace năprasnice şi pustiitoare, spărgând întăriturile romane, culcând cetăţile la pământ şi prefăcând în pulbere munca de veacuri a atâtor neamuri. Din năruita Tomi s-a ridicat, sub Constantin cel Mare, Constanţa, căreia mai târziu genovezii i-au redat, pentru câtva timp, vechea strălucire şi însemnătate comercială. Apoi a căzut sub stăpânirea turcească: cheul şi digurile de apărare, lăsate în grija vremii, s-au stricat, frumoasele clădiri ale portului s-au părăduit, toată mişcarea şi viaţa oraşului a început a tânji — un somn îndelungat şi greu, ca o robie, s-a întins peste întreaga Dobrogie. Valurile mării boceau stângerea unei lumi.

Dar iată că dinspre Dunărea se-nalţă deodată, ca un freamăt reînvietor, cântecele de biruinţă ale românilor; stindarde ciuruite de gloanţe flutură-n vânt, şi aceleaşi braţe vânjoase cariau sămănat moartea în câmpiile Bulgariei vin acum să împrăştie viaţă, putere şi lumină în câmpiile şi oraşele Dobrogiei.

Astăzi, în portul Constanţei, sirenele vapoarelor româneşti cheamă vijelioasele trenuri din depărtările Apusului: măreţul pod de la Cernavoda leagă pentru totdeauna căile uscatului cu ale mărilor, deschizând Europei drumul

cel mai scurt înspre bogatele țărmuri ale Gangelui. Din malul împodobit de vile strălucitoare pornesc diguri uriaşe, puternice brațe de piatră, cari înfrânează furia talazurilor şi dau liman liniştit corăbiilor. Azi Constanța, renăscută, priveşte cu mândrie peste nesfârşita împărăție a mării. Pe schelele ei curg avuții din toate climele; iar vara lume de pe lume se adună pe plajele ei calde.

Soarele asfințeşte, lungind pe mare umbrele oraşului. E o seară frumoasă, liniştită, una din acele dulci seri de vară în care simți o adevărată fericire să te laşi în voia visurilor. Valurile, cu vâjâitul lor legănător, țin ison orhestrei de pe mal, a cărei fanfară se-mprăştie lin în largul mării. Pe cer se aprind candelabre de stele. De pe terasa otelului Carol îmi lunec ochii pe sclipitoarea câmpie a mării şi cuget la vremilendepărtate, la câte întâmplări şi prefaceri au curs după ele. Mă gândesc la blândul şi nefericitul Ovidiu... Aici şi-a plâns amărăciunile surghiunului gingaşul poet al Romei. Străin, bolnav, neînțeles de nimeni, el nu găseşte, în sufletu-i abătut, un cuvânt de laudă nici pentru locul, nici pentru poporul în mijlocul căruia e osândit să trăiască. În versul lui urlă crivățul iernelor grozave cari-nghețau marea, pe lira lui suspină dorul de soție, de prieteni, de patria lui pururea frumoasă şi surâzătoare, din care-a fost gonit şi pe care n-avea s-o mai vadă niciodată.

Au trecut de-atunci nouăsprezece veacuri. Azi, poete, nu te-ai mai simți aşa de străin în locurile acestea. N-ai mai vedea chipuri fioroase de barbari îmbrăcați în cojoace, nici marea prefăcută-n pod sunător de gheață. Sciții s-au dus, şi Tomi s-a dărăpănat, şi toate s-au schimbat de-atunci. Patria ta, neamul tău a răzbătut încoace, şi o lume nouă a răsărit aici, pe pământul acesta stropit de lacrimile

tale; un nou oraş s-a ridicat din valurile Pontului, subt un cer tot aşa de albastru şi de cald ca şi al frumoasei Italii. Din mijlocul acestui oraş, statua ta de bronz priveşte visătoare peste câmpia acoperită de ruinile cetăţilor şi lagărelor romane, sub zidurile cărora zac oasele compatrioţilor tăi. Azi te-ai primbla pe uliţi romane, printre vechi monumente, pe ale căror lespezi de marmură ai citi nume cunoscute şi scumpe inimii tale; pe scutul legionarilor de piatră ai revedea pe cei doi prunci aplecaţi la sânul lupoaicei, şi ai căuta cu noi în adâncimea vremii obârşia îndepărtată a gloriosului tău neam. Azi nu s-ar mai tângui aşa de jalnic lira ta, căci ai trăi aci în mijlocul unui popor care ţi-ar fi drag, între oameni al căror chip ţi-ar aminti trăsăturile mândre ale cetăţenilor romani şi-n a căror limbă — mlădioasă şi sonoră ca şi versurile tale□— ai regăsi, cu atâta sfinţenie păstrate, urmele vii din graiul stâns de mult al poporului tău.

În munţii noştri

Pe Colibaşi

De mânecate ieşim din Turnu-Severin pe şoseaua care-o ia pe sub Munţii Mehedinţilor şi merge la Târgu-Jiu. Valea în care scăpătăm de pe podişul oraşului se umple şi răsună toată de zuruitul zurgălăilor şi de tropotul uscat al cailor. Dorm încă vietăţile cuprinsului. Numai ciocârlanii, mai harnici, păşesc mărunţel pe marginea şanţului. De jur împrejur nu vezi decât holde şi livezi. Înaintea noastră drumul se aşterne alb, neted, pe sub colnice. În aer e o răcoare dulce ş-un miros sănătos de câmp şi de pădure.

Nici un zgomot, nici o mişcare, nici o adiere de vânt nu se simte. Copacii, cu frunza neclintită, par zugrăviţi. Brobonit de rouă, pământul doarme încă în lumina umedă şi nehotărâtă a dimineţii. Peste-un ceas începem să urcăm dealul Colibaşi. Sub noi zarea se lărgeşte. Înainte, spre răsărit, cerul se dogoreşte ca de bătaia unei flăcări; o pulbere fină de aur se ridică din spatele codrului şi se împrăştie în sus ca şi cum ar sufla-o gura unui vulcan. Câţiva nori zgrunţuiţi, ce plutesc în albastrul cerului, prind a se rumeni pe margini. Deodată, o suliţă de foc străpunge perdeaua de arbori. Porţile zilei se deschid, şi, în valuri, curge lumina pe văi. Pământul tresare din somn, vesel şi plin de viaţă, sub calda binecuvântare a soarelui.

Pe culmea Colibaşilor oprim, să răsufle caii. Privelişti largi, fermecătoare ni se desfăşură din toate părţile. Lanuri şi pajişti s-aştern în răzoare pe coaste de grinduri uşor trăgănate. Casele albe ale satelor, revărsate pe tăpşane, strălucesc printre livezile de pruni. Pe ogaşele verzi ale văilor pătate de umbră gârlele trag dungi tremurate, vinete şi sclipitoare ca oţelul. Departe, într-un albastru-fumuriu, se încalecă, încreţindu-se în valuri neregulate, din ce în ce mai dese, spinările mătăhăloase ale dealurilor acoperite de păduri.

Vizitiul — un ţăran chipeş şi deştept din podgoriile Oreviţii — îmi arată cu biciul, ca pe hartă, munţii, plaiurile şi apele Mehedinţilor şi îmi povesteşte, cu şart, legendele pe care le-a auzit şi el de la bătrâni.

"Muntele Babelor... l-am lăsat în urmă, se vede bine din şosea, cum vii de la Vârciorova, pe lângă Schela Cladovii... nu-i aşa-nalt, da-i priporos grozav. Pe el şi-a lepădat Dochia cojoacele. Cică era baba asta o

zgripţoroaică urâtă, şi bătăioasă, şi rea, de mama focului, — ş-avea un fecior, Dragomir, care se-nsurase c-o fată frumoasă, şi harnică, şi cuminte, de nu mai avea păreche; da' baba n-o putea suferi şi nu ştia cum s-o mai canonească, doar o face-o să-şi ia lumea-n cap. Într-o zi îi dă un caier de lână neagră să-l spele până l-o albi. Şi pe când zolea la fântână şi plângea biata nevastă de-nduioşa pietrele, iacă vine un moşneag, c-o barbă albă pân' la brâu, ş-o întreabă blând că de ce plânge; ea-i spune cum o prigoneşte ş-o haineşte soacră-sa şi cum tot la munci grele şi fără spor o mână, ca s-o pârască pe urmă la Dragomir că nu-i nici de-o treabă şi s-o izgonească din casă. Auzind una ca asta, moşneagu — care era chiar Dumnezeu — dintr-o vorbă-i nălbeşte caierul şi-i dă ş-o chită de ghiocei înfloriţi, să-i ducă babei. Cum vede baba ghioceii, crede c-a şi venit primăvara şi strigă: "Dragomire mamă, să ne pregătim de-amu să suim oile la munte, c-au prins a se ridica zăpezile..." A doua zi mână pe noră-sa c-un caier alb să-l spele pân' l-o face negru. Şi iar trece Dumnezeu pe la fântână, şi făcându-i-se milă de biata nevastă, blagosloveşte încet cu dreapta, şi caierul, din alb, se face deodată negru ca pământul în desprimăvărat; apoi îi întinde o chită de fragi coapte şi-i zice: "Na, să le dai babei şi să-i spui că le-ai cules de pe câmp". Când a văzut Dochia fragele, roşii ca sângele, nici n-a mai stat la gânduri: iute s-a încotoşmănat în cele nouă cojoace, a luat pe Dragomir ş-au pornit cu turmele la munte. Ş-a dat Dumnezeu întâi trei zile de vară, şi pe urm-o moină ş-o ploaie caldă, c-a început baba să-şi lepede cojoacele, ude leoarcă şi grele de nu le mai putea duce, pân-a rămas numai cu unul. Şi atunci s-a lăsat deodat-un ger, ş-o lapoviţă, ş-un îngheţ de crăpau

pietrele. Şi umblând baba de colo-colo, rebegită de frig, vede pe fecioru-său răzămat cu şalele de-o stâncă şi prinde-a-i grăi: "Aba, Dragomire maică, lumea se prăpădeşte de frig, şi tu stai şi cânţi din fluier!"... Da' el era mort, — înțepeniseacolo prididit de zloată, c-un ciubuc de gheață la gură. Ş-aşa, au înghețat sloi şi baba, şi oile, şi s-au prefăcut toate-n stană de piatră, de se cunosc şi azi momâile lor albe, risipite ca o turmă, pe muntele care de-atunci se cheamă Babele."

*

Ascultându-l, mă gândeam că tot legenda asta, cu puține schimbări, mi-a povestit-o un cioban de pe muntele Ceahlău, arătându-mi o turmă de stânci împrăştiate pe prispa verde ce se-ntinde la picioarele Panaghiei.

La umbră

Pe la amiază conăcim în Broşteni, sat mare şi frumos, revărsat pe valea râului Motru. Vrednici, şi cuminți, şi buni gospodari trebuie să fie oamenii prin părțile acestea. Văd căsuțele lor vesele şi curate, livezile îngrădite, curțile pline de păsări, fânul strâns cu îngrijire şi aşezat în pătuiace, vitele grase, femeile bine îmbrăcate şi copiii rumeni la față. Mă dau în vorbă c-un moşneag care-mpleteşte la un coşer de nuiele.

"Sunt, ce e dreptul, şi pământurile bune pe-aici, îmi spune bătrânul, dar ş-ai noştri s-au ales tot oameni harnici şi de ispravă. Noi pe la târg mai mult vindem decât cumpărăm, c-avem aici, slavă Domnului, tot ce ne trebuie. De-ale îmbrăcămintei lucrează nevestele în casă; opinci şi căciuli ne facem noi; şi de-ale gurii ne dă Cel-de-sus de-ajuns şi de rămas. Uite-o cum stă podoabă pe dealuri

hrana noastră, din belşug: numai sănătoşi să fim şi zile s-avem s-o mâncăm. Vezi dumneata, noi avem în comuna noastră, de şapte sute de suflete, patru biserici şi numai două cârcime. De aceea nici nu s-aud pe-aici gâlceve, ori bătăi, ori furtişaguri, cum sunt, de-o pildă, pe la Ponoare, unde sunt pruni mulţi şi unde oamenii beau ţuică şi-n loc de aghiazmă la Bobotează. Acolo cic-ar fi vrut odată sfântul Nicodim să le facă şi lor o biserică, şi ei, ticăloşii, ca să scape de sfânt, s-au apucat şi i-au vârât pe-ascuns un miel în traistă, ş-apoi au sărit să-l bată zicând că le-a furat mielul, ş-a plecat sfântul în lume blestemându-i să nu mai aibă biserică-n sat, ci numai de cimpoieri şi de toboşari să le facă Dumnezeu parte. Şi multă vreme cic-au rămas fără biserică. Acuma au, nu-i vorbă, s-a milostivit Cel-de-sus cu ei, dar ce folos, că tot cârcima li-i mai dragă!... Urât lucru mai e, Doamne, şi băutura asta. Lasă c-aduce şi pagubă, şi te sărăceşte de te lasă pe drumuri, da-ţi strică şi minte, şi sănătate, şi viaţă, şi tot, de-ajungi din om neom. Eu — mulţumesc lui Dumnezeu — iacă, sunt aproape de nouăzeci de ani, şi muncesc cât şi feciorii mei, şi nu ştiu ce-i boala. Când mi-i sete, mă duc colea la şipot, îi trag un gât bun de apă rece şi parcă-ntineresc..."

Mă uit la figura blândă şi luminoasă a moşneagului, ascult cu drag vorba lui aşezată şi cuminte şi mă gândesc că în el sunt întrupate toate bunele însuşiri ale poporului român. Câtă înţelepciune, ce de comori nu zac ascunse în sufletele acestea cinstite şi senine cari-au trecut de-atâtea ori prin cumpene mari, prin greutăţi şi nevoi cumplite, ş-au înfruntat cu bărbăţie vijeliile vieţii, ş-au ştiut pururea să-şi păstreze credinţa lor în bine şi-n dreptatea Celui-de-sus!

Multe şi nepreţuite frumuseţi ar descoperi acel care-ar putea străbate în sufletul acestui popor ales ş-atât de bine înzestrat de fire în adâncimile tăinuite ale inimii lui bune şi răbdătoare, unde s-au păstrat cu atâta sfinţenie credinţile, datinile, graiul şi virtuţile neamului nostru şi de unde-a izvorât cel mai cald şi mai duios cântec din câte vrodată s-au spus pe lume — dulcea şi fermecătoarea doină, în a cărei largă mlădiere pare că freamătă toţi codrii şi plâng toate izvoarele ţării.

La plecare strâng cu iubire şi cu adâncă recunoştinţă mâna aspră şi noduroasă a lui moş Dumitru. Cugetul meu îmi spune că cea mai mare parte din bunurile şi fericirile de cari mă bucur le datoresc acestei mâini harnice, cojite de soare şi de muncă.

Valea Motrului

Mergem o bucată bună pe marginea Motrului, ale cărui unde verzui, pripite, se sparg de bolovani. Apoi urcăm pe-un podiş larg şi luminos. Miresme dulci, îmbătătoare, de sulcină şi de dumbravnic, se împrăştie în aer de pe fâneţele bătute de soare. Un vânt căldicel adie, şi grânele coapte îşi leagănă spicele ca de vraja unui cântec. În depărtare se pierd liniile încâlcite ale dealurilor întunecate de desimea codrilor. Lanurile sunt împânzite de secerători. Cârduri de fete în cămăşi albe şi vâlnice roşii se pleacă muncii şi-şi mişcă braţele-n tactul unei doine. Dulce răsună valea de glasurile lor. Pe mirişti şi pe şesuri alunecă-ncet umbrele călătoare ale norilor. În urma noastră, Motrul, tolănit în spintecătura dealurilor ca un balaur ostenit, îşi tremură solzii sclipitori în soare. Copacii bătrâni s-apleacă pe undele lui sfătoase, să leasculte poveştile. El scoboară de sus,

dinspre "Culmea frumoasă", de la poalele muntelui Oslea, unde-a stat în vechime încolăcit năprasnicul şarpe cu nouă ochi, de groaza căruia se cutremura toată valea Dunării, până când într-o zi iată c-a sosit acolo Iorgovan, voinicul fără seamăn, şi s-a aşezat întro groapă, cu calu-i năzdrăvan şi cu tolba-i de săgeți, şi, când şarpele, flămând, a ridicat capul să-nfulice-o turmă de vite ce păştea pe vale, Iorgovan, întinzând arcul, l-a izbit c-o săgeată şi i-a scos un ochi, iar muntele s-a zguduit din țâțâni de zvârcolirile dihăniei. Şi tot aşa l-a pândit şi l-a săgetat, până când şarpele, rămâind numai c-un ochi, a rupt-o de fugă pe la Furca Alunului, pe unde se vede şi azi dâra lui, căreia îi mai zic unii şi "brazda lui Novac". Iorgovan s-a luat călare după el, şi unde-l ajungea, îi şi hărtănea cu paloşul o bucată din trup; la apa Cernei însă voinicul a stat locului, fermecat de cântecul unei zâne, iar capul şarpelui a trecut Dunărea pe la Cazane şi s-a ascuns în peştera neagră, de unde iese vara musca cea rea, care bântuie vitele de prin meleaguri.

Departe, hăt, Motrul scapă-n luminiş, şi după ce soarbe undele Coşuştei, se îndoaie pe la capătul dealului Colibaşi şi trece, domolit şi gânditor, pe sub zidurile mânăstirii Strihaia, unde-a văzut într-o noapte pe Mihai Viteazu viind ostenit de război şi grăbindu-se să ridice până-n ziuă, pe ruinele castelului părintesc, o biserică, pe care, de zor mare ce-a avut, a greşit ş-a zidit-o cu altarul spre miazăzi. De-acolo, bătând spre răsărit, se lasă molatic pe şes deschis, printre imaşuri şi sămănături, până-n mânăstirea Gara Motrului, unde-şi descarcă undele-n Jiu. Mânăstirea, împrejmuită cu ziduri groase, sparte de vremi, e aşezată pe poalele unui deal. Acolo odihnesc oasele cuviosului patriot Eufrosin Poteca, unul din cei mai harnici

apostoli şi luminători ai neamului nostru pe la începutul secolului al XIX-lea. Pe porţile de fier de la intrare, mâncate de rugină, se cunosc încă urmele gloanţelor repezite din flintele pandurilor lui Tudor la 1821, când, de frica lui, boierii greci se închiseseră acolo, ca într-o cetate, cu averi, arme şi arnăuţi. Pe toată valea Motrului ş-a Jiului, pornind din câmpia Padeşului, de pe plaiul Cloşani, unde s-a ridicat întâi steagul libertăţii în mântuitoarea răscoală de la 1821, şi până în şesurile Dunării, prin toate satele Olteniei auzi vorbindu-se de "Domnul Tudor", ca şi cum ieri ar fi trecut pe-acolo, în fruntea puşcaşilor săi, aşa viu, şi mare, şi întreg a rămas în mintea tuturora "viteazul răzbunător" al poporului, eroul legendar care îmbrăcase "cămaşa morţii" pentru mântuirea neamului său.

Mânăstirea Tismana

De pe Culmea Frumoasă, din codrul de fagi bătrâni, în desişul cărora e pururea noapte, scăpătăm în valea largă şi luminoasă a Tismanei. Aerul fierbe de zăpuşală. Cerul pare că arde deasupra noastră. Pe lanuri zoresc muncitorii, desculţi, cu frunze de brusturi pe cap, cu mânecile cămăşii de pânză aspră sumese până-n supţiori. Trecem prin satul Tismana, aşezat la poalele munţilor, între două vâlcele, de-o parte şi de alta a râului Tismana. Stârniţi de clingătul zurgălăilor, copiii aleargă de pretutindeni, se urcă pe garduri, zburdalnici, veseli, gălăgioşi. Câinii îşi amestecă lătratul în chiotele lor. Din sat ieşim într-o pajişte frumoasă, aşternută pe-o vale care se îngustează din ce în ce. În fund se deschide înaintea noastră ca o poartă în tainica şi întunecata domnie a codrului. Prin spintecătura aceasta a munţilor, drumul, şerpuind pe marginea râului

Tismana, se adânceşte într-un desiş de castani seculari. Umbra ne învăluie din toate părţile. Un dulce miros de fâneaţă pluteşte în aerul răcoros. În liniştea sfântă a codrului, în măreţia şi sălbătăcia acestor locuri, şopotul somnoros al apei, uşoara clătinare a frunzelor, stropii de lumină ce picură din straşina de ramuri, toate te farmecă; inima-ţi bate de-un fior neînţeles, ca şi cum ai fi intrat într-o lume de închipuiri, de basme. La o cotitură a drumului, crengile se desfac — o ferestruie se deschide-n păretele de verdeaţă, din fund răsare, peste vârfurile copacilor, un turn înalt şi galben. De-abia l-ai zărit însă — şi bolta de ramuri se-nchide din nou. Dintr-acolo s-aude tot mai tare, tot mai aproape un vuiet ca de moară, ş-un răpăit, un plesnet de apă care cade pe lespezi. Deodată, ca la un semn, perdeaua de arbori se dă la o parte sus, pe vârful unei stânci fioroase, îţi apare, în toată fantastica ei măreţie, mănăstirea Tismana, cu zidurile ei îndrăzneţe, cu turnurile ei înalte de castel din timpurile vechi. Te uiţi înmărmurit, ca la o minune, şi nu ştii bine de-i aieve, ori e-n vis, când iată că o nouă privelişte te cheamă: torentul Gurniei, repezit de sus, de sub talpa mânăstirii, s-aruncă vâjâind şi cade de la o înălţime ameţitoare peste-o grămadă de stânci dărâmate, unde sulul de apă se sparge şi se preface într-o spumă fumurie, pe care-o ia ş-o duce-n undele-i repezi râul Tismana.

Drumul ocoleşte-n larg ca să facă urcuşul lin. Trecem un podeţ şi suim pe-un tăpşan, între două ziduri vechi, dărăpănate. În poarta mânăstirii ne iese-nainte "piticul Tismanei", un călugăr mic, spân, cu faţa zbârcită ca un hrib, o mogâldeaţă de om, cu glas de copil, cu ochi şi mişcări de maimuţă. Arătarea aceasta ciudată se potriveşte

de minune cu sălbătăcia locului în care ne aflăm. Intrăm, pe sub bolta înaltei clopotniţi, în curtea largă, tăcută, a frumoasei mânăstiri. În mijloc e biserica, plină de scule şi odoare vechi; pe uşile-i de stejar sunt săpate cu multă măiestrie iconițe şi înflorituri migăloase, fine ca o horbotă. În stânga, spre săritoarea Gurniei, senşiră, de-a lungul zidului împrejmuitor, încăperile stareţiei, şi chiliile cu două rânduri, în fund — arhondaricul. Aripa dreaptă e un morman de ruini arse, acoperite de bălării. Patru turnuri înalte, cu ferestrui înguste, străjuiesc, din cele patru colţuri ale curţii, liniştita şi măreaţa lavră, ridicată aci, în locul acesta ascuns, acum şase sute de ani, de părintele Nicodim, cu ajutorul milostivilor Basarabi de pe acele vremuri. Spre miazăzi vederea e astupată de-o stâncă uriaşă, în al cărei părete drept se văd două spărturi negre, tăiate în chip de ferestre la o înălţime fioroasă deasupra peşterii, din care iese urlând şuvoiul Gurniei şi trece printr-un canal pe dedesubtul mânăstirii. "Acolo sus, îmi spune piticul c-un glas piţigăiat ce n-are nimic din glasul omenesc, în chilioara aceea scobită-n piatră se retrăgea sfântul Nicodim, şi zile, săptămâni întregi se ruga în taină la Dumnezeu pentru păcatele oamenilor. El a venit de peste Dunăre, trimis încoace de-un înger care i s-a arătat în vis şi i-a spus şi locul anume unde să ridice mânăstirea. Ş-a umblat, ş-a rătăcit mult sfântul pân-a dat de săritoarea Gurniei. Erau ponoare pe-acolea şi-ntunecime mare, sălbătăcie şi desiş nestrăbătut. Şi el, singur, a curăţit ş-a netezit locul, şi-ntâi a făcut aici în faţa peşterei o bisericuţă dintr-un tis bătrân, ş-a potrivit să fie pristolul chiar pe rădăcina tisului. Pentru credinţa lui cea mare îl dăruise Dumnezeu cu putere făcătoare de minuni. Şi oricine venea,

pătimaş de boală trupească ori sufletească, aici îndată-şi găsea alinare, cât se lăţise vâlva-n lumea-ntreagă de bunătatea şi harul cel mântuitor al sfântului. Ş-a venit pe vremea aceea din depărtările Apusului ş-un împărat păgân ce-i zicea Jigmond şi care avea o fecioară bolnavă rău, "bântuită de duhul cel necurat", şi cum au ajuns aici, s-a şindreptat fata. Apoi, într-o zi, cică primind împăratul plocon nişte purceluşi, i-a dat bucătarului să-i gătească întrascuns şi să-i aducă la masă într-un blid acoperit; şi vrând el să cerce puterea sfântului, i-a zis: "Blagosloveşte, părinte, aceşti păstrăvi". Iar sfântul blagoslovind, când s-a descoperit blidul, s-au găsit într-adevăr păstrăvi în loc de purcei. "Văd că este mare puterea ta, i-a zis împăratul, uimit, şi de aceea vreau să-mi mai faci o minune: dacă vei putea trece nevătămat prin foc, să ştii că eu cu toţi ai mei ne vom boteza în legea ta." Atunci sfântul cic-a poruncit de i-au adus lemne multe şi vreascuri din pădure, ş-a aprins un foc mare în faţa bisericii, şi-mbrăcând odăjdiile preoteşti, a luat crucea şi evanghelia, şi-ncet a trecut de trei ori prin mijlocul flăcărilor. Iar când a ieşit neatins din văpăi, împăratul cu toţi ai lui, spăimântaţi, i s-au închinat ş-au cerut grabnic taina botezului."

Târgu-Jiu

Pe la toacă plecăm spre Târgu-Jiu. Câţiva nori fumurii călătoresc încet pe bolta albastră a cerului. Şoseaua dreaptă, bătută ca-n palmă, taie întinsa câmpie ce se desfăşură înaintea noastră. La răsărit se văd peste şirul de dealuri verzi înălţimile Vulcanului cari, împreunându-se pe la cheia Jiului cu măgurile cenuşii ale Parângului, alcătuiesc cununa muntoasă a judeţului Gorj şi graniţa

României dinspre Transilvania. După un ceas de drum pe şes deschis, intrăm într-o pădure mare şi frumoasă de stejari seculari. Ne adâncim în ea ca-ntr-o lume tăinuită, plină de vrăji. Din desişul ramurilor se cerne întuneric. Treptat, aerul se răcoreşte. Crengile încep să se mişte, frunzele foşnesc de vânt. Fulgere dese, orbitoare, spintecă cerul din ce în ce mai posomorât, şi tunete prelungi se aud bubuind în depărtare. Când ieşim în limpeziş, vedem ploaia, ca o perdea de suliţi, dreaptă şi întunecoasă, viind dinspre munţi şi cotropind câmpiile c-un ropot de oştire îngrozitoare, năprasnică. Tunetele se-nteţesc, şi peste câteva minute un adevărat potop s-abate vijelios asupra noastră. Nu mai vedem nimic. Caii aleargă îndemnaţi de ţipetele vizitiului, speriaţi de răpăitul stropilor cari cad, repezi şi grei, ca o grindină de gloanţe. Într-un sfert de ceas toată câmpia e o mare. Cu chiu, cu vai ajungem la Brădiceni, unde ne adăpostim subt umbrarul unei cârcime. Ţăranii desculţi, cu iţarii sumeşi până deasupra genunchilor, cu braţele goale încrucişate pe piept, stau în picioare, neclintiţi, şi privesc cu jale la ogoarelenecate, la căpiţele risipite, la snopii desfăcuţi şi luaţi de puhoaie, la munca şi speranţele lor nimicite într-o clipală. Şi nimeni nu scoate-o vorbă, nimeni nu se tânguie. E în liniştea aceasta a lor o măreţie de eroi de prin cărţi, o înţelepciune antică, înălţătoare, care mă umple de respect. Pe chipurile lor uscate e întipărită răbdarea sfântă a românului, tăria legendară a neamului acestuia oţelit în dureri, care-a văzut ş-a îndurat atâtea, că nimic nu-l mai poate îngrozi. Încerc să mă dau în vorbă cu ei. Duşi pe gânduri, cu privirea pierdută-n văzduh, îmi răspund scurt şi silnic. De obicei ţăranul nostru vorbeşte puţin; nouă, mai ales, celor de la

oraşe, foarte cu greu îşi deschide inima lui largă şi răbdătoare...

Pornim. Ploaia a mai contenit. Satul e pe jumătate în apă. Femei cu pruncii în brațe aleargă, țipând, de-a lungul şanțului prefăcut în gârlă, pe care plutesc împrăştiate copăi, țoale şi perine luate de şivoi.

La asfințitul soarelui intrăm în Târgu-Jiu. Oraşul este aşezat într-o vâlcea pe marginea Jiului. Un zăvoi mare de plopi şi de anini seculari umbreşte malurile frumosului râu. Străzile sunt largi şi drepte. E linişte ca la țară; şi ce aer de bătrâni gânditori au unele case vechi, boiereşti, tupilate-n fundul curții, în desişul lor de arbori!

Se-nserează. Singur mă primblu prin aleile tăcute ale parcului. Unde şi unde, câte un felinar clipeşte-n frunzişul umed. Spre miazănoapte, Munții Gorjului îşi crestează, pe albastrul-închis al cerului, vârfurile lor înalte, negre, neregulate. Şi-n tăcerea acestei nopți de vară, freamătul plopilor, şuietul Jiului par glasuri omeneşti ce-mi povestesc întâmplări, amintiri dureroase din vremile de demult... Aici, în oraşul acesta retras, îşi căutau scăparea la 1802 boierii Craiovii, goniți de groaza lui Pasvantoglu, paşa Vidinului; ş-au năvălit atunci peste ei cârjalâii lui Manaf Ibraim, după ce-au spart bâlciul Clanovului ş-au prădat case, ş-au dat foc bisericilor, ş-au tăiat bătrâni şi femei, şi prunci nevinovați. Pe aşa cumplite vremi s-a născut aici, în casa logofătului Broşteanu, George Bibescu, care peste patruzeci de ani avea să fie ales domn de boierii pământeni din Obşteasca Adunare, moment însemnat în istoria noastră: de-un veac şi jumătate nu se mai rostise glasul țării pentru alegerea domnului ei.

Aici amintirile istorice sunt vii, strânse cu pricepută

grijă şi păstrate cu sfinţenie. Nicăiri n-am găsit atâta iubire de ţară, atâta respect pentru trecutul neamului nostru ca-n oraşul acesta liniştit, unde toate parcă te îndeamnă la gânduri frumoase şi la fapte bune. Statuia lui Tudor Vladimirescu — aşa de potrivit aşezată în faţa gimnaziului — această nepieritoare întrupare a vitejiei şi a jertfei, este şi va fi pururea cea mai minunată lecţie de patriotism pentru fragedele generaţii ce se vor perinda pe dinaintea ei.

Pe Valea Jiului

De dimineaţă o luăm în sus pe şoseaua care duce, prin Bumbeşti, la graniţă. Drumul s-aşterne drept, între două rânduri de arbori, pe malul stâng al Jiului, tăind valea-mbelşugată ce pleacă de sub poalele munţilor şi se-mpânzeşte spre miazăzi, netedă ca o apă. Trecem prin Vădeni, sat vechi, harnic şi coprins, care-şi înşiră gospodăriile frumoase de o parte şi de alta a şoselei. În spatele caselor vesele se-ntind livezi mari de pomi roditori; de-a lungul prispelor atârnă pe culmi velinţi vărgate, cămăşi înflorite, scurteici şi zăvelci cusute cu fluturi. În picioare, la umbra duzilor, femei înalte, rumene la faţă, curat îmbrăcate, întind pe râşchitor firele galbene de borangic. Fetele nălbesc pânze mai devale între sălcii. De departe s-aude în răstimpuri ţipetul ascuţit şi răsunător al unui hierăstrău. Soarele, de-abia răsărit, cerne peste codrii munţilor ca o pulbere fină, albăstrie. Drumul, cărările, casele, copacii, toate par mai vesele şi mai frumoase, gătite ca de sărbătoare, în lumina dulce a acestei dimineţi senine de vară.

După două ceasuri de drum în câmp deschis printre ogoarele şi fâneţele spălate de ploaia de ieri, sosim în

Bumbeşti, aşezare de moşneni muncitori şi cu dare de mână, sat întins şi bogat, care-şi desfăşură livezile şi viile aproape pe-ntreg plaiul Jiului şi-şi poartă vitele şi turmele în imaşuri până pe sub codrii Sadului. Aici, în coasta dinspre Jiu a Bumbeştilor, s-au descoperit, adâncite în pământ, rămăşiţile unei cetăţi dărăpănate, de pe vremea luptelor lui Traian cu dacii. Ceva mai sus, dincolo de schitul Lainici, se văd urmele unor băi romane ş-ale unui drum de piatră tot de pe vremile acelea.

Cum ieşim din vatra satului, cotim la stânga şi intrăm, pe spintecătura Jiului, în strâmtoarea munţilor. E de o frumuseţe negrăită drumul acesta până sus, la Polatiştea. Nicăiri n-am văzut desfăşurate cu atâta măiestrie, în acelaşi cadru, cele trei mari podoabe ale pământului — munţii, pădurile şi apa□— ca în trecătoarea aceasta spre Petroşani. Şoseaua, o prispă netedă scobită-n brâul stâncos al muntelui, largă de două care şi lungă de 29 de kilometri, merge şerpuind pe marginea Jiului, care-şi taie voiniceşte albia-n piatră. Codrul răsună de vuietul undelor călătoare. De o parte şi de alta se desfac, în felurite îndoituri, înălţimile sălbatice ale Carpaţilor, unele goale, colţuroase — prăbuşituri deschise ca nişte răni în mijlocul desişurilor verzi —, altele rotunde, acoperite de păduri mari, întunecoase, nestrăbătute încă de pas omenesc. Pe une locuri ne uităm cu frică-n sus la stâncile ieşite din zid, gata să se rupă şi să se prăvale peste noi. Privelişti neaşteptate, uimitoare, pururea altele, se dezvălesc la fiecare cotitură a drumului... Dar ce zgomot se aude-naintea noastră? Par urletele unei vijelii năprasnice, ş-amestec de glasuri, şi bubuituri de tunuri. Ai crede că-i pieirea lumii. Este Jiul, puternicul Jiu, care se zbate şi

strigă, zugrumat între două stânci uriaşe, ce vor să-i aţie calea. Undele lui colcotă, sfărmate de bolovani, ş-azvârl în aer clăbuci albi, bulgări de zăpadă; curcubeie subţiri tremură în pulberea străvezie a stropilor bătuţi de soare. Voinicul, frumosul râu se smulge din braţele monştrilor şi pleacă hăulind devale. Iată-l tolănit într-un larg boschet de plute. Apa lui, limpede şi potolită, pare-o oglindă culcată-n ramă de verdeaţă. Şi-n tăcerea adâncă a codrului, biruitorul doarme — o aţipire de-o clipă — sub grija bătăliilor viitoare. Din când în când îi vin ajutoare; pâraie repezi, desfundate din văgăuni întunecoase, gonesc curmăturile munţilor, şi-l caută, îl strigă de departe, şi Jiul le-aude, le cheamă şi le soarbe lacom în undele lui.

Uneori, păreţii nalţi de pe de lături se desfac, deschizând deodată ca o spărtură largă în orizont. Toată valea se umple de lumină. Privirile noastre se pierd, uimite, peste mormanele depărtate, cari se urcă mereu, fac scară la cer, încălecânduse unele pe altele. Apoi iar se lasă perdeaua, şi umbra nenvăluie subt îngusta făşie de cer întinsă pe grebenii munţilor.

După un ceas de drum vedem deschizându-se în dreapta noastră o poiană frumoasă, în mijlocul căreia e aşezat schitul Lainici — o bisericuţă şi câteva chilii împrejmuite cu leaţuri de brad, unde-şi fac mătania opt călugări bătrâni.

— Aici, la noi, e bine — îmi spune stariţul — mai trece-o trăsură, mai vezi un om, mai afli ce-i pe lume; dar e un schituleţ încolo, departe, pe munte, — unde-i zice la Răcoarele□— mergi patru ceasuri de-aici, şi tot prin locuri rele. Acolo în sălbătăcia şi pustietatea aceea, trăiesc patru schimnici în adevărata pusnicie, ca pe vremea sfinţilor. De

cu toamnă îşi iau de la noi făină pentru toată iarna, că, de cum se lasă zăpada, nu mai e chip de răzbătut la ei. Stau, săracii, ş-ascultă, noaptea, cum le urlă lupii la fereastră.

E soarele-amiazi. Codrii aburesc ca după ploaie. Nesfârşite se desfăşoară-n zarea înaltă încovăierile munților, cu coamele-n lumină, cu brâie de umbră pe la încheieturi. Înaintea noastră, dunga vânătă a drumului, uşor trăgănată în suiş sencolăceşte pe grumajii măreţelor stânci, spărgând desişurile de fagi, şi merge una cu Jiul, nedespărțit, ca şi cum ar vrea să-i arate că mintea, şi stăruința, şi brațele omeneşti sunt tot aşa de puternice şi de străbătătoare ca şi undele lui nebiruite. Nici nu ştii unde să te mai uiți. Din toate părțile te cheamă privelişti cari de cari mai fantastice. Ar fi de-ajuns frumusețile şi minunățiile acestei văi să le poți dişterne în larg pestentreg cuprinsul unei țări pentru ca să faci din ea una din cele mai mândre şi mai fermecătoare podoabe ale pământului.

De la cotul stâncos ce-i zice "Cârligul Caprii", mergem o bucată pe jos. Pe lespezile calde de pe marginea şoselei, şopârle aurii, culcate la soare, clipesc somnoros din ochi, ascultând şuietul adormitor al apei şi cântecul privighetorilor. Deodată valea se îngustează şi se-ntunecă. Doi munți înalți de piatră îşi apropie deasupra noastră vârfurile lor colțuroase. Între ei se deschide ca o poartă uriaşă, pe subt arcadele căreia Jiul trece maiestos, sunându-şi nahlapii de stânci c-un zgomot de fanfară ce ăuie prelung prin bolțile acestui castel din basme.

Ne oprim la Păiuş, la vamă. Mai sunt şapte kilometri de-aici până la graniță. E aşa de îngustă valea, că pe toată distanța asta nu s-a putut găsi un loc aşezat pe care să se poată zidi o casă de vamă mai aproape de hotar. După

prânz înaintăm prin strâmtoarea aceasta întunecoasă, pe fundul căreia Jiul curge ca pe un jgheab scobit în stânci. Poduri frumoase, tăiate ca-n marmură, aruncă şoseaua de pe-un mal pe altul.

La graniţă, Polatiştea vine limpede şi grăbită dinspre răsărit, spintecând făgetul unei văi, şi se azvârle-n Jiu, sub podul de piatră care leagă malurile a două ţări.

Seara vameşul ne ospătează cu păstrăvi proaspeţi şi cu ierunci.

După masă ne primblăm pe şosea. În liniştea nopţii Jiul vuieşte mai tare. Mii de licurici zburători răsar din întunecimile codrului, stropesc aerul cu luminile lor albăstrii şi trec în roiuri de pe un mal pe altul, ţesând peste luciul apei punţi străvezii de jerbii fine şi tremurătoare. De departe se văd printre ramuri liniile albe ale podului aşternut între două stânci, deasupra unei prăbuşiri zgomotoase a Jiului. Apa lovită de muchiile stâncilor se sfarmă în bulgări sclipitori; din clocotul undelor pripite, fuioare de argint se desfac în bătaia lunei. Şi toate-ţi par vedenii dintr-o lume fermecată. În înălţimea zărilor munţii îşi taie pe albastrul cerului coamele lor neregulate. Pădurile dorm în şuietul izvoarelor. Stelele clipesc, scuturând pe ape pulberea luminii lor.

Pe înălţimile Părângului

De la Păiuş până la Novaci facem o jumătate de zi. Şoseaua e largă, dreaptă, netedă. Mai pe toată întinderea ei, începând de la Bumbeşti încolo, sunt înşiraţi de o parte şi de alta pomi roditori, cari-şi apleacă drumeţilor crengile lor încărcate de fructe răcoritoare. Cică binefacerea aceasta se datoreşte unui duhovnic de la Polovraci, care, în loc de

mătănii, acatiste şi zile de post pentru iertarea păcatelor, hotăra fiecărui credincios să sădească un număr de pomi pe marginea drumului mare, şi vorba lui a fost lege.

Pe la prânz intrăm în Novaci — un sat lung, de nu se mai sfârşeşte, aşezat la poalele munţilor, în frumoasa vale a Gilortului. Casele albe, învălite cu draniţă, răsar ici-colo, prefirate pe tăpşanele cuprinse de livezi. Prin mijlocul satului trece Gilortul, puind în mişcare, cu undele-i harnice, mori, pive şi joagăre, de-al căror vuiet răsună zăvoiul de anini, ce se-ntinde de-a lungul râului. De cu seară năimim cai, şi ne pregătim merinde pentru trei zile.

*

În zori pornim. Satul rămâne-n ceaţă. După un ceas de drum printr-o pădure de fagi şi de goruni ieşim în luminiş. Pe dealul sterp, acoperit de-o iarbă măruntă şi crăpat de arşiţă, caii, gâfâind sub noi, iau pripoarele în piept. Doi plăieşi înalţi şi trupeşi merg pe lângă cai. Ei calcă uşor şi lin, ca şi cum ar pluti. Un drumeac îngust, săpat cu multă greutate, pleacă din coasta Novacilor şi urcă, şerpuind printre surpături şi vârtoape mâncate de şuvoaie, până la Titvele. Aici descălecăm, după cinci ceasuri de drum, şi intrăm în răcoroasa pădure de brazi ce acoperă ca o căciulă vârful ţuguiat al muntelui. În mijlocul acestei păduri, străbătută de izvoare, sunt câteva case de lemn — locuinţi de vară pentru iubitorii de linişte, de aer curat şi de natură frumoasă. Gustăm şi noi, două ceasuri, farmecul acestui colţ de rai şi pornim mai departe. Cum ieşim din pădure, apucăm la dreapta, şi — după un ceas de suiş anevoios — ne oprim pe vârful Păpuşii, munte gol şi singuratic, înfipt deasupra Titvelor ca o căpăţână de zahăr. De-aici, în zarea largă ce se deschide în jurul nostru, vedem limpede

coamele munților cum se înşiră în depărtări: spre miazănoapte şi apus ne îngrădesc piscurile pleşuve ale Vulcanului, cari pornesc din fund, din coastele Oslii, şi vin, în clocotişuri, până-n spintecătura Jiului, de unde-ncep să se ridice şi să se înlănțuie gheburile din ce în ce mai mari ale Parângului, falnicul munte acoperit odinioară de gheţuri, din a căror înceată topire i-au rămas pe zănoagele de la Găuri turme de stânci albe, rotunjite de frecarea apelor, iar printre ele, lacuri albastre şi minunate căderi de izvoare, cari fac din acest munte una din cele mai frumoase podoabe ale Carpaţilor noştri. În fund, de la apus spre răsărit, se înşiră ca nişte sentinele uriaşele vârvare: Comanda Prisloapelor, Grivele, Mândra, care se ridică la o înălțime de peste 2.500 de metri, Gruiu, Pâclişa, Piatra Tăiată, Coasta lui Rusu. Din spatele Mohorului, grebenii Parângului se despart în două şiruri, şi apucând între ei undele Lotrului de la obârşie, le împreună mai încolo cu ale Lotriţii şi le duc în hiolă, devale, clăbucindu-le de stânci până dincolo de Brezoiu, unde Lotrul se varsă în Olt. Numai spre miazăzi privirea scapă şi se adânceşte în limpezişul văilor. Pe strunga aceasta de lumină, departe, în fundul zării, vedem cuibărite la un loc câteva pete argintii, sclipitoare, ca nişte cioburi de oglindă în bătaia soarelui. Acolo-i Târgu-Jiu.

Ne scoborâm pe partea ceealaltă a Păpuşii şi scăpătăm pe-o tarniță întinsă, acoperită de o iarbă subţire, uscată şi lunecoasă.

Până pe la toacă mergem tot pe locuri deschise. De jur împrejur avem măreaţa panoramă a munţilor. Unde şi unde vedem turme de oi presărate pe limpezişul plaiurilor; izvoare cu sclipiri de oțel tivesc poalele codrilor. Şi nici un

zgomot nu s-aude; nici un fum nu se ridică în larga pustietate a zărilor. Cei doi plăieşi se uită mereu la soare — ceasornicul şi călăuza lor prin coclaurile acestea fără drum şi fără adăpost. Ne lăsăm în vale şi mergem o bucată de matcă bolovănoasă a unui pârău. Apoi facem la stânga şi intrăm într-o pădure de molifţi. Pădurea-i deasă şi pripoarele râpoase. Ne dăm pe jos şi, cu caii de frâu, urcăm, urcăm din greu pe cărările încâlcite şi întunecoase, printre stânci prăbuşite, peste copaci doborâţi de trăsnete, lungiţi în neorânduială ca nişte leşuri de uriaşi după un război năprasnic. Începe să se-ntunece, şi noi horbăcăim mereu. În desişul nemărginit ochii noştri caută cu dor o zare de lumină. Tăcerea plăieşilor ne pune pe gânduri.

— Nu ne-om fi rătăcit, nea Gheorghe...□— Aş, că doar am ajuns. De sus, de departe, s-aude un câine lătrând, apoi alţii. Înaintea noastră albeşte, ca o ferestruie, o geană de lumină, la marginea codrului. Mai suim un dâmb şi ieşim într-o poiană largă pe vârful Mohorului, unde ne adăpostim pe noapte la stâna lui Iordache.

Pe coama Mohorului

Se crapă de ziuă. Bacii îşi pregătesc găleţile pentru mulsoare. Oile behăiesc, înghesuindu-se la strungă. Văile sunt înecate de ceaţă. Pădurile, vârfurile munţilor parcă plutesc în aer. Departe, dinspre curmătura Olteţului slomneşte pe poalele cerului lumina albă a zorilor, şi norii arginţii prind a se rumeni pe margini. Într-acolo zarea se limpezeşte, şi măgurile par dogorâte ca de bătaia unei flăcări. O geană roşie se aprinde la îngemănarea pământului cu cerul. Încet se saltă soarele, rotund şi scânteietor. Negurile se risipesc. Plaiurile verzi, brobonite

de rouă, par bătute cu diamante.

Încălecăm s-o luăm înainte, pe coama Mohorului, spre Piatra Tăiată. Ca-ntr-o minunată panoramă ni se arată acum, de jur împrejur, îndoiturile Carpaţilor, cu crestele încununate de raze, cu văile adânci şi întunecoase, spintecate de izvoare repezi şi umbrite de păduri seculare. Mă uit uimit la vârfurile acestea stâncoase ce se înalţă-n cer ca nişte falnice turnuri de cetăţi, şi gândul mă duce cu sute de ani în urmă, în trecutul viforos al neamului nostru. Din câte primejdii nu ne-au scăpat pe vremuri munţii şi codrii aceştia! Aici, în întăriturile acestea zidite de Dumnezeu, au stat adăpostiţi aproape o mie de ani strămoşii noştri, când, prin şesurile Dunării, curgeau puhoaiele de barbari, când noroadele sălbatice ale Asiei se năpusteau cu duiumul, împingându-se unele pe altele asupra Europei, jăfuind oraşele şi pustiind pământul pe unde treceau. În munţii aceştia s-a închegat tăria şi unitatea neamului românesc. Ei au fost ocrotirea şi scăparea noastră în zilele de groază, cetatea sfântă în care s-au păstrat aşa de curate credinţele, şi limba, şi datinile poporului nostru. În locurile acestea tăinuite, pe veci îngrădite de străjile Carpaţilor, plutesc umbrele strămoşilor noştri de-nainte de descălecătoare. Aici, în şoptitul izvoarelor şi în freamătul codrilor, a răsunat pentru întâia oară frumoasa noastră doină, şi nu e pârău, nici plai de care să nu fie legată o amintire scumpă sufletului nostru, nu e vârf de munte, în tot cuprinsul acesta, care să nu-şi aibă povestea şi cântecul lui.

Mai târziu, după ce-au contenit năvălirile şi s-au scoborât ai noştri iar la şesuri, de câte ori o primejdie mare ne-a ameninţat, munţii ne-au chemat în adăposturile lor, şi vai de duşmanul care ne-a urmărit în întăriturile cetăţii

noastre! Când Carol Robert, trufaşul rege al Ungariei, şi-a împins oştile în câmpiile Olteniei şi, la sfatul de pace al blândului nostru voievod Alexandru Basarab, i-a răspuns semeț că "el e păstorul oilor sale şi-l va scoate de barbă din vizuina lui", românii îl atraseră cu încetul într-o vale strâmtă şi întunecoasă din munții Gorjului, şi deodată, ca prin farmec, cu bubuiri asurzitoare, stâncile începură a se rostogoli din înălțimi, şi toată falnica lui oaste, învălmăşită şi zdrobită sub grindina de bolovani, pieri în fundul acelei râpi. Şi-n sutele de ani cari-au mai curs de atunci, câte n-au văzut, Doamne, munții aceştia, de câte ori n-au răsunat codrii şi văile acestea de buciumul vitejilor noştri plăieşi!

În Novaci

Suntem la Piatra Tăiată, la o înălțime de peste 2.200 de metri. În depărtare, munții rotunzi se văd ca nişte muşuroaie, pe ei pădurile de brazi par pete de cerneală. Un vânt rece, cu lapoviță, bate dinspre miazănoapte şi culcă pe jnepi palele albe de nori. Şi cum se schimbă de răpede vremea! Aci e soare, aci se-ntunecă. Se războiesc stihiile ca-n zilele babei. Tăcerea şi pustietatea în care ne aflăm, văile prăpăstioase prin cari am trecut, priveliştile uimitoare ş-atât de felurite ce ne-au lunecat pe dinaintea ochilor fac să ni se pară foarte depărtată lumea din care am plecat, ş-un sentiment de nelinişte, de grijă, pare că-nvăluie dorul şi nerăbdarea noastră de a ne vedea mai curând în Novaci.

Ne lăsăm devale pe făgaşele puhoaielor, şi după vro două ceasuri de scoborâş prin ponoare şi desişuri, ce păreau că nu mai au sfârşit, sosim la obârşia Gilortului, sub Coasta Pietroasă, ş-o luăm oblu printre stânci pe matca prăpăstioasă a râului.

Seara, târziu, ajungem osteniți în Novaci. A doua zi, duminică, e horă mare la cârcima din mijlocul satului. Ce chipuri rumene şi frumoase au novăcenii, şi ce curat se poartă, şi câtă cuviință e în vorba, în privirea, în mişcările lor! Pe aici n-au putut răzbate nici dresurile, nici stămburile oraşelor. Cămăşile albe, cusute cu arnici şi cu fluturi, maramele-nvârstate de borangic, scurteicile-nflorite şi sumăieşele cu ciucuri, vâlnicele de lână negre, vărgate cu roşu, betele-nguste, cusute cu mărgele, ițarii de dimie albă□— toate sunt țesute şi lucrate-n casă. Şi ce bine-l prinde pe român portul acesta al lui, aşa de curat, aşa de simplu şi de frumos!

Nevestele se piaptănă cu conci şi se-mbrobodesc cu ştergare lungi. De obicei ele nu joacă, ci stau deoparte, în picioare, şi privesc. Fetele-şi împletesc în cozi panglicuțe şi flori de câmp, la gât poartă şiraguri de mărgele colorate, şi la brâu busuioc — floarea dragostei.

În picioare, doi țărani tineri, novăceni, zic unul din scripcă şi altul din cobză. În jurul lor, în roată largă, se mişcă încet, în dulce legănare, strămoşasca horă, joc potolit, tacticos, în care se prind şi oamenii mai în vârstă, uneori moşi cu barba albă, ca să-şi mai aduc-aminte de când erau şi ei tineri. La țară hora e temeiul jocului. Ea înfățişează, în închipuirea poporului, ca şi în cântecele poeților, împăcarea, frăția, unirea tuturora într-un singur cuget, — e veche, de la întemeierea neamului nostru, ş-aceeaşi a rămas în toate părțile locuite de români. Celelalte jocuri (brâul, sârba, căzăceasca, țăitura, joiana, bătuta, învârtita, ca la Breaza ş. a.) se mai amestecă, se mai schimbă după locuri. Unele sunt vijelioase, cu mişcări repezi şi smâncite, cu încleştări de brațe şi-nvârtejiri

amețitoare, ce parc-ar da să-nchipuie o luptă, o răpire, o rupere de fugă.

Un farmec deosebit au "chiotele" sau "strigătele" pe care le rostesc, în tactul jocului, cu glas trăgănat, jumătate vorbă, jumătate cântec, flăcăii cei mai deştepți din sat.

Aici, la joc, îşi spun tare dorul şi păsul inimii lor, în versuri scurte, făcute sau numai potrivite de ei, duioase şi gingaşe, pentr-o logodnică iubită:

“Sucă-mi-te, suveicuță,
Dacă ştii că-mi eşti drăguță;
Sucă-mi-te, suveicea,
Dacă ştii că eşti a mea;
Şi te sucă-ntr-un picior
Dacă ştii toarce fuior,
Şi te sucă-ntr-amândouă
De ştii țese pânză nouă!”

glumețe şi pilduitoare în pofida fetelor cari n-au rost la treabă:

“Fetele dintre Vâlcele
Spală iile-n ulcele,
Şi le-ntinde pe zăbrele,
Şi latră câinii la ele.
Le ridică mai în sus —
Latră câinii ca la urs.”

înțepătoare şi fără îndurare cu cele cari se țin numai de petreceri şi nu-şi văd de casă:

“La argea nu ştiu să țes,
La horă mă-ndes, mă-ndes!”

sau:

“La drăguța jucăuşă
Stă gunoiul după uşă;
La drăguța-n joc voinică
Spală oala tu, pisică!”

Mânăstirea şi peştera Polovraci

Pe la toacă plecăm spre Polovraci, peste dealurile ce se culcă pe lângă poalele munților. Vremea-i frumoasă şi drumul bun. După vrun ceas de urcuşuri şi scoborişuri, printre porumbişti, dăm în satul Baia-de-Fier, aşezat pe-o costişă clisoasă, spartă de gropniți — băi din cari se scotea odinioară fier pentru trebuințele țării. De-aici ne lăsăm în valea adâncă a Oltețului şi mergem puțin în sus, pe matcă. Râul curge repede şi zgomotos printr-o rarişte de anini subțiri şi zvelți, ale căror ramuri se-ndoaie ş-acopăr drumul cu bolți de frunziş. Trecem prin vad şi urcăm pieziş malul înalt şi râpos din stânga. Deasupra ieşim într-un şes larg şi neted pe care e aşezat satul Polovraci. Mânăstirea, unde ne găzduim pe noapte, e retrasă mai în fund, într-o margine de crâng, la ieşirea Oltețului din munți. Un zid vechi de piatră amestecată cu cărămidă împrejmuieşte acest adăpost liniştit, în care pusnicesc şapte călugări. O curte îngustă, acoperită de iarbă, în mijloc bisericuța, zidită la 1704 de jupân Danciu Părăianu; în tindă, pe peretele din față e zugrăvit iadul — spaima păcătoşilor; lângă uşă, pe uşorul din dreapta, stă scris cu slove vechi de mâna lui Tudor Vladimirescu: "Am venit şi eu, robul lui Dumnezeu, la această sfântă şi dumnezeiască mânăstire pe vremea de la 821 maiu 28 în zilele lui Alexandru Ipsilant V. V. Sluger Vladimirescu". De jur împrejur, chilii vechi, joase□— unele

părăsite şi dărăpănate; aripa dinspre Olteţ, mai înaltă, mai arătoasă, îşi înşiră în lungul pridvorului odăile arhondaricului şi ale stareţiei, ale căror ferestre mici privesc ca nişte ochi bătrâneşti la cei doi molifţi înalţi şi falnici din faţa bisericii: puternici şi nepăsători de anii cari trec, ei îşi ridică în slăvi bogata lor podoabă de cetini pururea verzi, pe când în jurul lor toate se învechesc şi se părăduiesc.

A doua zi de dimineaţă plecăm la Peşteră. Mergem din vatra mânăstirei ca o jumătate de ceas în sus, pe spintecătura Olteţului. O cărăruie sucită ne duce prin crăpăturile peretelui din stânga; ne urcăm pe brâie înguste de piatră, pe margini de prăpăstii, pe unde de-abia trecem agăţându-ne uneori cu mâinile de colţurile stâncilor; jos, sub noi, la adâncimi ameţitoare, urlă vâltorile Olteţului. Intrarea peşterei e largă şi se aseamănă cu tinda unei biserici mari, scobită-n piatră. Călugărul care ne însoţeşte aprinde-o lumânare de ceară şi păşeşte încet-naintea noastră. La slaba lumină ce joacă pe pereţii umezi şi întunecoşi ai peşterii vedem o bogăţie uimitoare de stalactite şi stalagmite — ciucuri mari de piatră atârnaţi de tavan, ca nişte ţurţuri de gheaţă, gata să se împreune cu alţii ce cresc de jos în sus — plăzmuirea minunată a picăturii de apă care, strecurându-se prin steiuri, în mii şi mii de ani de stăruinţă, ciopleşte stâncile, topeşte piatra şi face din ea ce vrea. Înaintăm mai bine de o jumătate de ceas în uriaşa hrubă, ale cărei bolţi răsună fioros de paşii şi de glasurile noastre şi de pe ai cărei pereţi întunecoşi par gata să se desprindă tot felul de vedenii fantastice: balauri încolăciţi pe stânci năruite, trupuri trunchiate, braţe întinse-n întuneric, animale diforme, monştri ce te privesc ameninţător din firidele lor negre, chipuri omeneşti

învălite-n zăbranice de piatră.

— Mai ţine mult aşa, părinte?□— Ehei, domnişorilor, zile-ntregi să mergem, şi nu-i dăm de capăt. Am auzit şi eu din vechi că sparge pe dedesubt două şiruri de munţi şi răspunde tocmai în Transilvania.

Gândul că ne-am putea rătăci, c-am putea rămânea fără pic de lumină în boştura aceasta umedă şi fioroasă, ne taie pofta de a merge mai departe.

Şi lung, îngrijitor de lung ni se pare drumul la întoarcere. Călugărul ne spune că-n vechime a fost aici capiştea păgânilor, şi — ca şi cum le-ar fi văzut aievea — ne povesteşte cum a trăit în tainiţa asta Zamolxe, zeul dacilor, cum o dată din bătrân s-a făcut tânăr ş-a mers de-a îmbărbătat poporul la luptă, cum, în sfârşit, după ce-au răzbătut pe-aici romanii şi s-au măsurat viteaz cu viteaz, ş-a văzut el prăpădul şi risipa norodului lui, de jalea înfrângerii a închis ochii şi s-a făcut duh, şi-n clipa aceea s-a dezlegat, aşa, din senin, o vijelie cumplită, şi s-au răscolit stihiile toate, cât, din învălmăşagul lor, pământul s-a lămurit cu altă faţă, cu alte neamuri şi cu alte legi, şi de-atunci ne tragem noi, românii, suflet nou şinvăpăiat, trezit în zile de vifor din zăngănit de paveze şi zbârnâit de săgeţi... iar stropii ce se preling şi picură şi azi din steiurile-acestea sunt lăcrimile lui Zamolxe...

În sfârşit!... Când ne-am văzut iar la lumină, ni s-a părut c-am înviat din morţi. Afară era soare. Codrii abureau. Un dulce miros de răşină îmbălsăma aerul căldicel. În vale răsuna, ca un tropot de cai, goana năprasnică a Olteţului. Sus de tot, în limpezişul cerului albastru, se învârtea încet, în roate largi, tot mai largi, un vultur cu aripele întinse.

În Vâlcea

Pe la nămiezi pornim înainte pe şoseaua netedă, care taie de-a curmezişul dealurile ce se lasă din poalele Parângului şi se-ntind buziş între Olteț şi Olt până-n câmpiile Romanaților. Văi şi coline sunt înecate de soarele arzător de iuliu, şi nici o abureală de vânt. Iarba şi tufele prăfuite de pe marginea drumului pălesc, ca bătute de pară. În depărtare, miriştile scânteiază. Pe imaşurile dezvălite, oile stau grămadă, cu botul în pământ, înghesuite una într-alta, ca să-şi ție umbră. Crâmpei de nor nu se zăreşte, — tot cerul pare că arde deasupra noastră. Aerul tremură de zăpuşală, şi ochii ne dor de-atâta lumină. Într-un nor de praf, şi urmăriți de o droaie de câini cari ne asurzesc, străbatem satul Fometeşti, aşezat la curmătura dealului Gurguiata, în spatele muntelui Slătioara; şi pe la toacă ajungem în târguşorul Horez, aşternut pe opcina Ursanilor, cu dughenile lui mici înşirate de o parte şi de alta pe-o singură uliță. Mai mergem o jumătate de ceas printre dealuri acoperite de păduri şi sosim la mânăstirea Horez, întemeiată de familia Brâncovenilor către sfârşitul veacului al şaptesprezecelea.

Aici suntem în mijlocul județului Vâlcea, podoaba mândrei Oltenii şi unul din cele mai frumoase ținuturi ale țării. Multe şi minunate lucruri are de văzut călătorul în Vâlcea. Numai când îi străbați văile ei încântătoare, umbrite de livezi, spintecate de izvoare repezi ş-acoperite de lanuri îmbelşugate, înțelegi şi grija cea mare cu care-şi zideau locuințile şi sfânta dragoste de pământ a vechilor moşneni, cari se întăreau, ca în nişte cetăți, în culele lor înalte, şi în zile de nelinişte şi de năvăliri trăgeau plugul

sub şopron, zăvorau uşile de fier şi s-aşezau cu flintele la metereze. S-au împărţit gospodăriile de odinioară, moşiile s-au dumicat pe mulțimea gurilor, multe din averi s-au înstrăinat, şi culele — micile castele ale Vâlcenilor — s-au părăginit. Astăzi urmaşul vechiului moşnean, stăpân pe-o palmă de loc — "boier încins cu tei", îşi pune drobul de mămăligă-n sân şi-ncalecă pe deşelate o umbră de cal; dar de supus nu-l supune nevoia, oricât de sărac ar fi, el slugă nu se bagă, şi când îl întrebi de unde-i, îşi dă căciula pe ceafă şi-ți răspunde semeț: "Sunt vâlcean", ca şi când tot județul ar fi al lui. Şi are într-adevăr de ce să fie mândru. Acestei bogate fâşii de pământ, ce se lasă din culmea Plătăneştilor ca o perdea lungă şi grea, cu falduri largi, natura i-a dat cu amândouă mâinile din toate frumusețile şi din toate comorile cu cari-i înzestrată țara românească. Pâinea şi sarea — simbolul strămoşesc al îndestulării şi al ospitalității patriei noastre — se găsesc în Vâlcea să saturi un popor. Pe valea Oltului, de la Ocne-n jos, vezi numai lanuri de grâu, fânețe şi întinse ogoare de porumb. La miazăzi, chiar în pragul județului, cum vii dinspre Romanați, ai în față dealul viilor, vestitele podgorii de la Drăgăşani; păduri de nuci seculari şi de pruni împodobesc colinile cât vezi cu ochii; de la gura Cernişoarii în sus, între Olteț şi Olt, Vâlcea e o livadă încântătoare, cu văi străbătute de ape limpezi, cu pajişti înflorite pe sub poalele codrilor, cu sate vesele pe marginea râurilor, cu drumuri albe şi netede, ce s-aştern ca nişte dungi de lumină pe brâiele verzi ale dealurilor. Şi bogăția aceasta de privelişti atrăgătoare, darurile şi frumusețile acestui pământ binecuvântat au croit o fire mai deosebită țăranului de aici. În privirea lui deşteaptă, în portul lui îngrijit, în umbletul

lui semeţ, cu pieptul înainte şi cu fruntea sus, în vorba lui cumpănită şi dezgheţată şi-n felul cum te întâmpină şi te ospătează în cei patru pereţi ai lui are ceva din măreţia blândă a naturii care-l încunjoară, din dărnicia largă a pământului pe care trăieşte, din aerul curat şi sănătos pe care-l respiră. De la cea dintăi vorbă, de cum îşi zice "bună ziua", simţi că ai de-a face c-un om de ispravă, gata să-ţi dea un sfat bun, o mână de ajutor, dacă e nevoie, şi asta fără socoteli negustoreşti, fără nici un gând de răsplată, mulţumit că i-ai adus prilej să facă şi el un bine. Şi câtă plăcere simţi să vezi cum îşi iubeşte ţăranul vâlcean toate lucruşoarele gospodăriei lui, cum caută să le înfrumuseţeze, şi în tot ce face să puie ceva din sufletul lui, din gustul şi priceperea lui, din darul mâinilor lui meştere şi răbdătoare. Mă oprisem la o casă ţărănească de pe valea Cernei şi mă uitam cu drag la poarta ogrăzii — o poartă grea de stejar, lucrată toată în sculpturi migăloase, cum se lucrau în vremile vechi şi bune uşile sfintelor biserici.

— De cine e făcută poarta asta aşa frumoasă? întreb pe tânărul gospodar care ne ruga cu stăruinţă să poftim înăuntru.

— A, e de mult, a fost la casa bătrânească... e făcută de-un unchi al tatei, Ilie Rotaru-i zicea lui.

— Azi nu se mai fac lucruri de astea...□— Ba pe-aici se fac. Lucrăm şi noi, aşa, cât ne taie capu. Şi ne-a dus în casă, şi ne-a arătat un război de ţesut, ş-un gherghef, ş-o furcă de tors, şi multe alte scule de-ale casei, lucrate toate de mâna lui, împodobite cu tot felul de înflorituri săpate în lemn ca de cel mai iscusit meşter.

Şi ce simplu, ce frumos ne spunea, zâmbind de mirarea noastră:

— Astea iarna le lucrăm, când nu prea avem ce face... Stăm la vatră şi ciopârţim şi noi ba una, ba alta, ca să nu şedem degeaba şi ca să mai treacă ziua. Nu-i vorbă, tot atâta se toarce şi c-o furcă mai aşa, dar parcă-ţi umblă mâna mai uşor pe-o sculă frumoasă, şi nu ştiu cum, iese şi lucru mai curat. Şi pe urmă rămâne la feciori, şi-şi aduc şi ei aminte, cum pomenim şi noi, bunăoară, pe unchiu tatei. De câte ori ne uităm la poarta lui, parcă-l vedem pe el...

Grija aceasta de a-şi lega viaţa de-un lucrişor care va rămânea pe urma lui, la care se vor uita feciorii cu drag când el nu va mai fi, această duioasă întindere de braţe a celui care se duce spre cei cari or să vie este semnul unei simţiri alese ş-al unei bunătăţi largi, înălţătoare, pe care ţăranul vâlcean pare c-o respiră cu aerul sănătos al văilor şi al pădurilor cari-l încunjoară.

Pe cheia Bistriţei

De la mânăstirea Horez în sus, locurile se sălbătăcesc, văile-s tot mai înguste şi mai râpoase, dealurile acoperite de păduri se-ncolăcesc, se-ncalecă, şi închid zarea din toate părţile. E aşa de adâncă şi de sfântă tăcerea, că înaintezi cu grijă, pare că ţie frică să nu deştepţi, cu zgomotul trecerii tale, cine ştie ce fiinţi legendare adormite de mii de ani în liniştea acestor pustietăţi. După vrun ceas de drum cotit prin strâmtori şi desişuri întunecoase, auzi un vuiet, o gâlgâire de izvoare, ca şi cum o stăvilă s-ar fi abătut deodată din calea undelor nerăbdătoare, valea se deschide, codrii se trag la o parte, o privelişte neaşteptată, negrăit de mândră, se înfăţişează ochilor. Sus, pe brâul muntelui din faţă, răsar dintre copaci turnuleţele mânăstirei Arnota, sfânt lăcaş în care se odihnesc oasele

bunului şi milostivului nostru domn Matei Basarab. Jos, la poalele muntelui, pe malul drept al Bistriței, s-aşterne o poiană de toată frumuşeța, în mijlocul ei se ridică zidurile cenuşii ale mânăstirei Bistrița, clădire mare, arătoasă, întemeiată acum patru sute de ani de Barbu Craioveanul, ban al Craiovei, unul din stâlpii vechei şi puternicei familii a Pârvuleştilor, cu care domnii de pe vremuri căutau să senrudească pentru mai bună pază şi îngrădire a tronului.

De aici încolo nu mai poți răzbate decât cu piciorul. Chiar din spatele mânăstirii intri în cheia Bistriței, în lumea prăpăstiilor şi-a vâltorilor: tot muntele e crăpat de sus şi până jos, şi pe fundul acestei tăieturi, între înalţii păreți de piatră, s-azvârle Bistrița, vijelios bătându-şi nahlapii de stânci, c-un zgomot asurzitor. În păretele din dreapta, la o înălțime amețitoare deasupra torentului, se deschide peştera Sfântului Grigore. O potecuță cu trepte scobite în piatră te duce de-a lungul cheiei, pe sub creasta muntelui, la gura unei vizuini înguste, prin care de-abia te strecori şi mergi târâş prin întuneric ca vro zece paşi până dai subt o boltă înaltă care primeşte puțină lumină de afară prin crăpăturile păretelui din dreapta; apoi te cobori pe sfărmături de pietre în tinda peşterei, la paraclisul sfântului Grigore; de aici se despart două hrube adânci, întunecoase; una, "a liliecilor", unde într-adevăr huzuresc aceşti zburători ai nopții ca în propria lor domnie, alta, "a chiliei", care te suie prin fel de fel de cotituri la o chilioară părăsită, cu icoane şterse, cu pereții afumați, acoperiți de vechi pisanii — urmele pusnicilor cari, retraşi din lume, şi-au fost închis viața de bunăvoie în tainițile acestea umede şi întunecoase.

Toți munții de prin părțile acestea sunt sparți şi

scorboroşiţi de ape. Cărări înguste şi primejdioase te poartă pe mărgini de prăpăstii în adâncul cărora ţi-e frică să te uiţi. Pe une locuri pământul sună sub picior ca o boltă. Pe sus vezi stânci uriaşe scoase din zid, gata să se prăbuşească. Copaci chirciţi, schilozi, cu ramuri strâmbe, ies de prin crăpăturile păreţilor de piatră. Te crezi într-o lume dărăpănată, pustiită în urma unui mare dezastru. Doar glasul apelor zbuciumate răsună ca un bocet în tăcerea şi neclintirea atâtor ruini.

Râmnicu-Vâlcii. Valea Oltului

De la obârşia Bistriţei, de sub curmătura Văleanului, mergi mai bine de trei ceasuri spre răsărit, pe sub codrii ce se lasă din culmea Părângului, şi dai de cheia Recei, în pragul căreia se deschide fantastica peşteră Stogu. Te sui anevoie pe-o lungă scară de grohotiş până la intrarea ei largă, triunghiulară, din vârful căreia atârnă o stalactită de mărimea unui om aproape, podoabă uimitoare, ce pare că înadins stă spânzurată acolo ca să te vestească de ce minunăţii ai să vezi mai departe. Într-adevăr, de-abia faci vro douăzeci de paşi în gârliciul peşterei, şi te găseşti înlăuntrul unei bolţi uriaşe, din tavanul şi de pe pereţii căreia atârnă mii de stalactite lucii şi străvezii, candelabre, potire acoperite cu năframe de piatră, ciucuri mari şi perdele horbotate, din încreţiturile cărora se preling şi cad picături de apă ("lapte de piatră") pe creştetele stalagmitelor de jos, ce cresc în felurite forme, înălţându-se spre podoabele de sus. Mai în fund găseşti tidve de urşi, oase risipite de cine ştie câte mii de ani; pe sub păretele din dreapta, un izvor lunecă încet, cu sclipiri argintii, răsfirându-şi apa limpede ca o pânză de lumină pe lespezi

netede de alabastru; hrube înguste se deschid pe de lături, tainiți încâlcite se scoboară în adâncimile întunecoase ale muntelui, în cari înaintezi orbecăind, şi de la o vreme păşeşti tot mai încet, tot mai cu grijă — temeri nedesluşite te năvălesc, începi s-asculți tăcerea pustiului, ca un copil lăsat singur în întuneric -dorul de lumina soarelui te cheamă îndărăt.

Pe sub seară scoborâm în satul Olăneşti, vestit prin băile lui de ape minerale şi prin marmura care se găseşte în munte. A doua zi dimineață suntem în Râmnicu-Vâlcii. Oraşul se urcă pe un tapşan trăgănat pe malul drept al Oltului. Biserici multe îşi înalță turnurile strălucitoare dintre copaci; case vechi, tupilate sub coperişuri mari, înnegrite de ploi, par adâncite în amintirea bunelor vremuri de demult. În fund, dealul Capela îngrădeşte vederea spre munți; în partea dinspre miazănoapte-i Episcopia, aşezată aici de pe la jumătatea veacului al paisprezecelea; dincolo, spre miazăzi, se-ntinde "zăvoiul" — grădina publică a oraşului. Cum ieşi din Râmnic pe şoseaua ce suie spre Râul-Vadului, vezi în stânga "Cetățuia", un schituleț înfipt în vârful unui deal înalt şi țuguiet, loc de strajă şi de apărare în zilele de viforoase-nvăluiri. Aici a fost prins Radu de la Afumați şi ucis, împreună cu fiul său, Vlad, de boierii țării răsculați sub Neagoe Vornicul şi Drăgan Postelnicul la 1529. În fața Cetățuiei, de partea cealaltă a oraşului, se ridică, tot aşa în formă de stog, dealul Troian, pe vârful căruia generalul Magheru îşi aşezase tabăra de panduri gata de luptă în mişcarea de la 1848. Toată Valea Oltului, această mare cetate ocrotitoare a românilor în zile de primejdie, este plină de amintiri istorice. Nu e zidire veche, ruină, movilă de pământ de care să nu fie legat un

cântec, o legendă, un nume de viteaz. Pe aici au străbătut romanii în inima Daciei, lăsând lagăre întărite la Pons Aluti, la Buridava şi la Praetorium. Sfinte ni-s văile şi măgurile acestea, — ele au văzut aievea chipul măreț al lui Traian, codrii lor au răsunat de tropotul cailor cari duceau la biruință pe cei mai mari şi mai îndrăzneți cuceritori ai lumei; sfânt ni-i râul acesta, cu apa învolburată şi cu nisip de aur, în undele lui s-au oglindit lucitoarele scuturi cu cei doi prunci care sug la lupoaică — ostaşii secerători de pe columna lui Traian sunt legionarii care acum optsprezece veacuri, în drumul lor spre Sarmisegetuza, s-au oprit în holdele părăsite de pe Valea Oltului ş-au secerat un lan de grâu ca să-şi facă provizie.

Drumul larg şi neted şerpuieşte pe malul drept al Oltului. Lungi s-aştern peste luncă umbrele plopilor înşirați pe marginea şoselii; sclipesc în soare ca nişte bănuți de argint frunzele sălciilor aplecate pe apă, şi e linişte, n-auzi decât şuietul

Oltului, în aer e un miros de fân şi de pădure, peste dealurile verzi ce se înşiră înaintea noastră se ridică uriaş muntele Cozia, cu creştetul pleşuv în soare. După un ceas şi jumătate de drum sosim în Călimăneşti, sat cuprins şi frumos aşezat pe malul drept al Oltului. În marginea de sus sunt băile şi marele otel, în care vara e atâta lume, şi zarvă, şi mişcare, că te crezi în mijlocul unui oraş. Ceva mai încolo, la zece minute cu piciorul, sunt binefăcătoarele izvoare — vestitele ape minerale de la Căciulata. În fața otelului e un ostrov cu fâneață şi drumuri printre copaci, în mijlocul ostrovului e o bisericuță veche, zidită de Ion Neagoe-voievod pe la începutul veacului al şaisprezecelea. Sus, pe malul celălalt, e satul Jiblea; pe acolo trece noua

cale ferată, care desfundă munții şi răzbate prin strunga de la Turnu-Roşu în Transilvania. Între Jiblea şi Călimăneşti e un pod umblător. De-aici valea începe să se mai strâmteze, codrii se lasă din înălțimi până-n matcă Oltului, şoseaua pe une locuri e scobită-n stânci. Puțin mai în sus de izvoarele Căciulatei răsar din Olt sfintele ziduri ale mânăstirii Cozia. Clădită de Mircea-voievod aici, în spintecătura Carpaților, această mânăstire istorică a fost nu numai un loc de retragere şi de rugăciune pentru cei cuvioşi, ci şi o cetate de pază şi de ocrotire în zile de primejdie. Vechile încăperi s-au schimbat, s-au refăcut, un turn întreg din aripa stângă s-a desprins şi s-a prăbuşit în apă, numai zidul deafară, în care bat valurile Oltului de mai bine de cinci sute de ani, şi biserica din mijlocul curții au înfruntat puterea stricătoare a vremii. Înlăuntrul acestei biserici, cu frumoasa-i catapeteazmă ce pare o horbotă de marmură, cu păreții afumați, cu jilțuri de piatră lustruite de vechime, la puțina lumină ce străbate prin ferestrele-i înguste, nespus de triste ți-apar chipurile sfinților, ciopârțite de sulițile păgâneşti, -din ochii lor zgâriați pare că vezi lăcrimi curgând. Aici, subt o lespede cu slove şterse, odihnesc oasele marelui voievod Mircea, şi tot aici e îngropată familia lui Mihai Viteazu: maica Teofana, doamna Florica şi Nicolae-vodă. Un călugăr bătrân ne spune că de lângă strana din stânga altarului se face-o hrubă-n jos care merge pe subt albia Oltului şi răspunde dincolo pe celălalt mal: pe-aici a scăpat Mircea-ntr-o dimineață, când au năvălit turcii pe neaşteptate, de-au spart zidurile mânăstirii, au jăfuit-o şi i-au dat foc, iar stânca pe care-a stat şi-a ospătat bătrânul voievod în ziua aceea, o stâncă singuratică sub care urlă vâltorile Oltului,

se cheamă şi azi "Masa lui Mircea". În dreptul mânăstirii, pe malul stâng, e locul numit Bivolari, unde s-au descoperit ruini de băi romane, un izvor cald şi urmele unui drum vechi, ce se pierde printre stânci. Sus, pe brâul muntelui, ascuns în codru, e un metoh al Coziei, schitul Turnu; în apropiere, pe-o stâncă înaltă se văd părăginile unei zidiri îndrăznețe — vro strajă romană pe Olt — călugării îi zic "Turnu lui Traian".

De la Cozia-n sus şoseaua urcă şerpuind prin spintecătura din ce în ce mai strâmtă şi mai prăpăstioasă a munților. Izvoare limpezi, cu sclipiri de oțel, s-azvârl printre stânci în valurile grele, tulburi, gălbui ale măreţului Olt. Freamătă codrii de vuietul apelor. Departe, pe zările-nalte, vezi, peste pădurile posomorâte, câte-o poiană verde, bătută de soare. Drumul se dă după îndoiturile Oltului schimbând priveliştile ca într-o panoramă, aşa că nici nu bagi de seamă cum trec cele cinci ore pe cari le faci cu trăsura de la Râmnic până la graniță. Cam pe la jumătatea acestui drum, cum scapeți de după un morman de stânci năruite, deodată munții se dau la o parte, o luncă veselă, luminoasă se deschide jos la poalele codrilor, vezi înainte un pod alb, mai departe drumul urcă iar şi, cotind pe după o coastă, se pierde ca o dungă de fum. În stânga se desface o vale largă, cu livezi şi ogoare de porumb aşternute la soare. Din fundul acestei văi s-aude viind un vuiet, ca un ropot de ploaie — e Lotrul, vijeliosul Lotru, care, izvorând din depărtatele steiuri ale Parângului, taie de-a curmezişul partea de miazănoapte a Vâlcii, deschide plaiuri frumoase, holde neaşteptate şi vetre de gospodari în ascunzişurile munților, mişcă mori, pive şi hierăstraie, şi vine mândru să-şi verse în Olt undele-i limpezi, ce parc-aduc cu ele

coloarea pajiştilor, răcoarea şi freamătul codrilor prin cari-au trecut. De pe podul înalt, aşternut pe gura Lotrului, ne uităm cum undele verzui ale acestui râu învârstează pânză lată a Oltului, întinzând pe lângă malul din dreapta o fâşie luminoasă, ca şi cum apele celor două râuri împreunate n-ar vrea să se amestece.

La câteva minute de-aici, pe valea Lotrului, într-un adevărat colț de rai, e aşezat satul Brezoiu. Mulți orăşeni iubitori de natură, de linişte şi de aer curat vin să-şi petreacă vara aici. În fața satului, dincolo de Lotru, se înalță ca un foişor Țurțudanul, de pe al cărui creştet pleşuv şi ascuțit se deschid privelişti mărețe în depărtarea zărilor, peste spinările vinete ale munților şi pe văile înnoptate de codri, pe fermecătoarele văi, prin cari şerpuiesc, luminoase, cele două râuri. În spatele Țurțudanului se văd la rând trei munți golaşi, trei namile de stânci ce se rotunjesc în sus ca nişte turle uriaşe: oamenii de pe-aici le-au dat numele sfinților Mihai, Gavril şi Vasile. Tot pe Lotru, dar în fund detot, dincolo de meterezele Părângului, e Voineasa, sat mare şi bogat, tăinuit în mijlocul codrilor silhui, într-un luminiş adăpostit, unde iernile sunt dulci şi verile răcoroase, şi unde viața retrasă şi tihnită a acelui cuib de români ne aminteşte aşa de bine veacurile petrecute de strămoşii noştri în ascunzătorile Carpaților, pe când curgeau pe şesurile Dunării puhoaiele de barbari.

De la gura Lotrului în sus şoseaua se îndoaie în urcuşuri trăgănate prin adânca deschizătură a Oltului, al cărui torent, rupând stăvilarele munților, aci, strâns între ziduri de stânci, goneşte devale cu zgomot de vijelie, aci, întins la poalele unui codru, se odihneşte molcom şi srtăveziu pe largi aşternuturi de nisip. Drumul nostru pe

Valea Oltului se încheie la granița țării, din sus de Râul-Vadului, la strunga de la Turnu-Roşu, care, în vechime, întărită de romani, purta mărețul nume de "Poarta lui Traian". Aici Oltul desfundă munții, spintecându-i din creştet până-n temelie, şi-şi deschide drum larg în văile noastre. Pe undele lui ne vin cântece duioase din Ardeal, glasuri de dor din Țara Bârsei, tânguitoare doine din câmpiile Făgăraşului, pe undele lui ne vin amintiri sfinte din Avrig, din satul care ne-a dat pe cel dintâi dascăl român, pe nemuritorul Gheorghe Lazăr. De-aici ne uităm şi cu drag, şi cu durere în sus, pe albia Oltului... Dincolo de munții aceştia sunt frați de-ai noştri, ş-acolo e o parte însemnată din istoria noastră. Câte steaguri n-au fluturat pe-aici, câte oşti n-au curs prin strunga aceasta în muntele şi sângeroasele războaie pe cari au avut a le purta strămoşii noştri cu neamurile megieşe!

La Câineni

Ne-ntoarcem devale-n Câineni, sat mare, aşezat de-o parte şi de alta a Oltului ca la o fugă de cal din pragul țării. Aici e răspântia vechilor drumuri de şleau cari leagă Oltenia şi Valahia mare cu Transilvania, aici e întâiul popas al chervanelor ce vin de dincolo-ncărcate cu mărfuri şi umplu bătătura cârcimelor, toamna mai ales, pe vremea iarmarocului de la Râureni. Trecem de partea cealaltă a Oltului pe-un pod plutitor.

Soarele scapătă-n asfințit, puind cununi de aur pe creştetele codrilor. Acum, de pe țărmul stâng, în pacea amurgului, aruncăm cea din urmă privire dincolo, pe pământul Olteniei, în acea grădină frumoasă, plină de podoabe, de cântece şi de legende, pe acel pământ

binecuvântat în care râurile curg pe nisip de aur, munții, înveliți de codri nemăsurați, ascund în sânul lor comori necunoscute, dealurile sunt acoperite de vii şi de livezi, câmpiile — de holde îmbelşugate. În Oltenia şi-au înfipt romanii cele dintâi steaguri cuceritoare, şi tot în Oltenia am avut cel dintâi voievodat; iar la zile grele Oltenia nea dat pe Mihai Viteazu, pe frații Buzeşti, pe Tudor Vladimirescu, atâtea suflete mari, atâtea pagini frumoase şi înălțătoare în istoria neamului nostru.

Închisă între Carpați, Dunăre şi Olt, partea aceasta a țării, păzită chiar de hotarele ei, a fost mai puțin bântuită de năvălirile barbarilor şi mai apărată de amestecul popoarelor străine. În ea s-au păstrat neatinse şi firea, şi graiul, şi portul românesc. Casele, livezile, drumurile în Oltenia sunt mai îngrijite decât în alte părți şi oamenii sunt mai dezghețați, mai iubitori de țară, mai cu credință în Dumnezeu. Pe marginea şoselelor, pe la fântâni şi pe la răspântii, adesea vezi cruci zugrăvite, icoane aşezate prin copaci, sfinte semne de credință, cari amintesc că pretutindeni e casa Domnului — în fața lor drumețul se opreşte, îşi ia căciula în mâna stângă, îşi pleacă fruntea cu evlavie şi se închină.

Păstor în munți, plutaş pe Olt, plugar la câmp, sau precupeț la târg, băştinaşul mândrei Oltenii e pretutindenea "cruce de voinic", român deştept şi vrednic, făcut să ție piept nevoilor, pururea semeț, încrezător în el, gata să lupte morțiş pentru ceea ce i s-o părea lui că-i sfânta dreptate, — în firea lui aprigă şi zvăpăiată, în pornirea lui caldă la visuri mari şi la fapte îndrăznețe are ceva din popa Farcaş, şi ceva din banul Mărăcine. Tinerețea aceasta înflăcărată, prisosul acesta de viață au

făcut să se zică despre olteni că au "douăzeci şi patru de măsele".

Pe Argeş. Curtea-de-Argeş

De mânecate pornim călări din Câineni pe drumul neted ce se lasă, şerpuind printre colinele plaiului Loviştea, în valea mândră şi bogată a Topologului. Trecem prin şirul de sate ce-şi aştern livezile şi holdele pe poalele trăgănate ale muntelui Cozia, şi pe la amiază scoborâm în Sălătruc, sat de cherestigii şi drăniceri, aşezat între păduri de brad pe apa Topologului, ce izvorăşte de sub pripoarele Făgăraşului, taie-n lung toată partea muntoasă a judeţului Argeş până-n măgurile Pleşoiului şi se varsă în Olt, puţin mai sus de gura Luncavăţului. Pe valea asta, în satul Bălceşti, s-a născut, acum optzeci de ani, Nicolae Bălcescu, unul din cei mai mari scriitori ai noştri, înflăcăratul patriot de la '48 şi neîntrecutul povestitor al celor mai glorioase zile din viaţa neamului nostru.

De la Sălătruc lăsăm drumul mare ş-o luăm oblu, pe cărări de codru şi pe scursuri de puhoaie, peste culmea Comarnicului, care se desface din muntele Negoiu, cel mai înalt vârf al Carpaţilor noştri (2.547 m), şi-şi întinde spin-area ca un zid despărţitor între cele două văi frumoase şi rodnice ale acestui judeţ: valea Topologului şi valea Argeşului. Pe la toacă sosim în satul Căpăţineni. O dulce boare adie dinspre miazănoapte. Câţiva nori albi îşi lunecă umbrele pe desişul verde al codrilor. Freamătă valea de vuietul morilor şi-al hierăstraielor. În apropierea acestui sat, între doi munţi păduroşi, pe vârful unei stânci uriaşe deasupra râului Argeş, stă singuratică, pustie şi dărăpănată "Cetatea lui Vlad Ţepeş", la zidurile căreia se

zice c-au muncit, ca salahori, boierii târgovişteni, răzvrătiţi împotriva cruntului domn. Tot pe valea asta, puţin mai jos, în dreptul satului Poenarii, se văd dărâmăturile palatului domnesc zidit de Ţepeş-vodă cu aceiaşi salahori. Pe vremile acelea de bântuire şi de jaf, aici, în locurile acestea depărtate şi sălbatice, în ascunzătorile acestea păzite de întunecoasa desime a codrilor, îşi închidea vajnicul voievod soţia şi averile, iar el se lăsa cu oastea la câmp şi sta vitejeşte în calea vrăjmaşilor ce ne călcau hotarele.

În amurgit sosim la Curtea-de-Argeş. Cine-ar mai zice azi că acest orăşel retras, liniştit, cu căsuţele lui joase, împrăştiate pe coasta unui deal, a fost odinioară capitala ţării! Nimic -nici măcar ruinele nu i-au mai rămas din vechea-i mărime. În jurul Bisericii Domneşti, unde se odihnesc oasele primului nostru voievod, Radu Negru, de-abia se mai văd din bălării urmele vechiului palat al Basarabilor. Şi, totuşi, călătorii din toate părţile lumii se abat cu drag prin părţile acestea. Ei vin să vadă minunata zidire care întrupează visul voievodului-artist de-acum patru sute de ani. În mijlocul unei lunci, ce se aşterne puţin mai în sus pe malul stâng al Argeşului, la poalele Carpaţilor, ca din vrăjirea unor basme, răsare uimitor de frumoasă, cu turlele ei zvelte aurite, încinsă de brâie albe sculptate în piatră, strălucitoare ca un juvaier, mândra biserică a Curţii-de-Argeş. Ridicată pe la începutul veacului al şaisprezecelea de înţeleptul şi cuviosul domn Neagoe Basarab, stricată apoi de vreme, de foc şi de cutremure, ea a fost din nou întemeiată şi împodobită după vechile-i izvoade în zilele gloriosului nostru rege Carol. Zidită toată în piatră, îmbrăcată ca într-o reţea de sculpturi migălite cu o rară măiestrie, clădirea întreagă pare c-ar fi dintr-o

singură bucată, şi, ori din ce parte-o priveşti, îți înfățişează o desăvârşită armonie de linii şi de proporţii. E fără îndoială una din cele mai frumoase biserici ale Răsăritului creştin. Vechea legendă spune că meşterul Manole, pentru ca s-o poată isprăvi, a trebuit să-ngroape de vie în zidurile ei pe buna şi scumpa lui soție, vrând înțelepciunea poporului să ne arate cu aceasta câtă jertfă şi tărie de suflet se cere unui om ca să poată duce până la sfârşit o aşa de grea, o aşa de măreață şi de minunată lucrare. În fața bisericii, pe partea cealaltă a drumului, e vestita şi binecuvântata cişmea, numită "Fântâna lui Manole".

Puțin mai la deal, în marginea luncii, e aşezat palatul episcopiei de Argeş, reînnoit o dată cu biserica. De la una din ferestrele acestui palat îmi las privirea-n jos, pe valea adormită sub farmecul lunei. Noaptea e limpede şi răcoroasă. Peste toate domneşte o linişte care te-ndeamnă la visuri. Numai Argeşul, călător fără odihnă, trece hăulind pe spintecătura văilor, şi undele lui vorbesc întruna, când mai tare, când mai încet. Vorbesc undele lui de măreția şi frumsețile Negoiului, din coapsa căruia au izvorât, de codrii lui deşi, adânci, nestrăbătuți, unde fiarele şed fără frică tolănite-n luminişuri ş-ascultă ca omul cântecul privighetorilor, unde muşchiul e moale ca perna de puf, şi izvoarele, albe ca spuma laptelui, şi brazii aşa de-nalți, că-ți cade căciula din cap când stai să te uiți în vârful lor. Vorbesc undele Argeşului de străşnicia stâncilor de la Chei, pe care le-au biruit şi le-au lăsat în urmă ca pe nişte cetăți dărăpănate, vorbesc de comorile pământului acestuia îngrăşat cu sângele atâtor viteji, de mândrețea plaiurilor, de rodnicia păşunilor şi holdelor pe cari le scaldă, de turmele pe cari le-au adăpat, de chiotele ciobanilor şi de

tânguirea dulce-a doinelor, pe cari le-au ascultat cu drag în lunga şi zbuciumata lor călătorie. Trece bătrânul Argeş devale, îndoindu-şi albia spre răsărit, pe lângă oraşul Piteşti, unde s-au născut fraţii Dumitru şi Ion Brătianu — două figuri mari, luminoase în istoria politică a patriei noastre, — deaici, din ce în ce mai potolit, se lasă în largul neteziş al câmpiilor, şi, după ce-şi trage în matca-i nisipoasă din stânga Neajlovul şi Glavaciocul, din dreapta Vâlsanul, Râul Doamnei, Sabarul şi Dâmboviţa, abate spre miazăzi, taie şesul Ilfovului şi merge de se toarnă-n Dunăre, în dreptul Olteniţii.

Câmpulung

De la Curtea-de-Argeş o luăm de-a dreptul peste muscele şi, după şase ceasuri de umblet mai mult prin pădure, sosim pe la prânzul cel mare în Câmpulung. Oraşul se întinde pe-o vale răcoroasă la poalele munţilor. Dealuri acoperite de livezi îl adăpostesc de vânturi. Râul Târgului îl spală şi-l înveseleşte cu undele lui limpezi şi gălăgioase. Străzile sunt drepte, curate, umbrite de arbori — mai toate casele au grădină; unde te uiţi, vezi numai flori, răzoare de flori pe lângă ostreţe, glastre de flori în cerdacuri şi pe la ferestre — oraşul tot e împodobit cu flori.

Aici, la locul acesta liniştit, retras, a descălecat acum şase sute de ani primul nostru voievod, Radu Negru, care s-a scoborât din Făgăraş pe matca Dâmboviţii ş-a venit să întemeieze "ţara nouă" dincoace de Carpaţi. Aici s-a aşezat cea dintâi capitală a României — cuibul de scurtă odihnă al legendarului vultur menit să despice atâtea vijelii cu zboru-i îndrăzneţ — aici s-a ridicat de norocosul descălecător cea dintâi biserică domnească, în amintirea

acelor zile mari şi însemnate de la cari un alt drum ni se deschide şi începe o nouă istorie pentru neamul nostru.

Mă opresc gânditor în fața chipului de bronz al falnicului Basarab — păstor cuminte, care şi-a tras turma din bătaia fiarelor. Cum să nu te simți mândru că eşti român şi cum să nu rămâi uimit de tăria neamului tău şi să nu-l slăveşti, când cugeți la câte s-au petrecut de atunci... la câte primejdii au învăluit mâna aceasta de oameni, sămănată pe brâiele Carpaților — şase veacuri de lupte şi de zbucium, şase veacuri de neadormită şi dârză împotrivire la năvala atâtor vrăjmaşi, cari-aduceau în țara asta blândă urgia şi jaful războiului cu toate cruzimile lui: stricarea gospodăriilor şi sălbăticirea oamenilor, izvoarele munților roşite de sânge, oraşele-n flăcări, femei desculțe, cu prunci în brațe, alergând pe lanurile pustiite, sute de leşuri zăcând nengropate pe marginea drumurilor!... Şi ce de viteji şi-au pus zilele lor punte biruinții, până să răsară şi pentru noi mult aşteptata zi de mântuire şi de linişte! N-a fost pe lume un neam mai încercat ca al nostru. N-a fost popor care să-şi fi plătit mai scump dreptul de a trăi în țara şi-n legea lui, popor pe care să-l fi împins la jertfe mai mari adânca dragoste de moşie şi dorul de neatârnare.

Rucăr. Dâmbovicioara

De la Câmpulung plecăm la Rucăr pe frumoasa şosea care s-aşterne ca o prispă netedă pe vârful Mateiaşului, de unde-n largi şerpuiri trăgănate se lasă-n valea Dâmboviții, ascultă şuietul apelor şi zgomotul morilor şi joagărelor de la Dragoslave şi de la Rucăr, apoi o rătează-n sus peste măgurile umbrite de brazi şi trece, prin strunga de la Pajera, dincolo, în Țara Bârsei. Ne oprim câteva minute la

Nămăeşti, la mânăstirea de călugăriţe, adăpostită-ntre copaci, cu vestita bisericuţă scobită în inima unei stânci, pe coasta verde a unui deal, de pe care se vede-n jos, ca-ntr-o panoramă, oraşul Câmpulung, cu mândrele-i împrejurimi. După două ceasuri de drum intrăm în Rucăr, sat mare, aproape un orăşel, aşezat sub straşina Carpaţilor, la răspântia a două ape, în una din cele mai încântătoare văi ale judeţului Muscel. Toate te-nveselesc aici: aerul curat, freamătul pădurii, şuietul apelor, casele albe presărate printre copaci, înfăţişarea mândră şi voinicească a gospodarilor, chipul rumăn şi luminos al rucărencelor, şi portul lor adevărat românesc, ţesut, lucrat şi înflorit de mâna lor c-o măiestrie pe care nu ştiu singure de unde-au învăţat-o. În jurul acestui cuib fericit munţii îşi desfăşură podoabele lor de o măreţie sălbatecă, ţancuri ascuţite ies vinete din întunecimile pădurilor de brazi şi stau înşirate, ca nişte străji de veci, pe graniţile zării, la îngânarea pământului cu cerul. Deasupra tuturora, în fund, spre miazănoapte, îşi ridică Păpuşa creştetu-i înalt, rotund ca o turlă de bise

rică. De-acolo, din coapsele Păpuşii, zbucneşte Râuşorul, şivoi puternic, care sparge meterezele de stânci ce-i stau în cale, soarbe izvoarele codrilor, şi-n goana-i nebună strigă, se ceartă, se bate cu grămezile de bolovani ce vor să-i astupe matca -învolburat şi alb de spumă soseşte-n Rucăr, şi rucărenii, cum îl văd, îl pun la treabă: ei au porumb de măcinat, sumane de bătut, buşteni de retezat şi de-nfeliat în scânduri, şi Râuşorul, sprinten şi harnic, se înhamă la toate, pe toate le face cu drag, iar când îşi isprăveşte de lucru, voios se duce de se culcă în patul larg al Dâmboviţii, râul norocos care-a călăuzit paşii celui

dintâi voievod al Munteniei şi care străbate capitala unde s-a încoronat cel dintăi Rege al ţării Româneşti.

Din Rucăr plecăm călări la Dâmbovicioara. Şoseaua se urcă-n cotituri mari, trăgănate, peste grebenii stâncoşi ai Scărişoarii, având în stânga zidul de piatră al muntelui, în dreapta desfăşurarea văilor, aci repezi, adânci, prăpăstioase, aci larg deschise în tăpşane regulate, acoperite unele de fâneaţă, altele de păduri răcoroase. De la Podul-Dâmboviţii, lăsăm şoseaua şi cârmim la stânga pe drumeagul pietros ce merge-n sus pe lângă hierăstraiele Dâmbovicioarei. Dar iată că în faţa noastră se ridică un munte înalt şi drept ca un zid năprasnic, de crezi c-aici e sfârşitul lumii. Ne-apropiem, şi deodată, la o cotitură, ni se deschide, printre două stânci colţuroase, intrarea înlăuntrul muntelui, cheia adâncă şi îngustă a Dâmbovicioarei. E răcoare, şi vuietul apei răsună aşa de tare, că nu-ţi mai auzi glasul. De pe fundul acestei prăpăstii ne uităm cu groază-n sus la namilele de stânci aninate de pereţii cheii ca nişte dihănii ce stau la pândă, gata să se prăbuşească peste noi.

Deasupra noastră se zăreşte un petecuţ de cer sprijinit, ca un capac albastru, pe crestele ascuţite ale înaltelor ziduri ce ne îngrădesc în umbra lor veşnică. Pe sus vezi câte un brad ieşind strâmb şi chircit din crăpătura unei stânci, mirat şi el de fioroasa singurătate în care se găseşte, întinzându-şi cetenele-i triste, în aşteptarea zadarnică a unei raze de soare. Mergem aşa, în sus, pe matca întortocheată a râului, vreo jumătate de ceas, şi deodată cheia se lărgeşte: în păretele din dreapta, deasupra unei prispe de piatră, se deschide gura neagră a "Peşterei", în hăul căreia intrăm cu lumânări aprinse. E un întuneric

rece, umed, apăsător, din când în când auzi câte-un strop picurând din tavanul scund, şi-n jocul slabei noastre lumini, pe păreții umezi şi scofâlciți ai hrubei se-nşiră tot felul de vedenii urâte. Mă cred într-o lume din basme. Un glas bătrânesc pare că vine de departe, din adâncul beznei, şi-mi spune: "În văgăunele acestea au trăit, fără foc, fără lumină, goi, slabi şi-nfricoşați, cei dintâi oameni -strămoşii voştri ai tuturora — din fundul acestor tainiți au izvorât încetul cu încetul miile de popoare ce-au împânzit pământul... Măsoară drumul pe care l-a străbătut, numără stepenele pe cari le-a suit omenirea de la sălbăticia şi întunecimea acestor vizuini până la puterea şi strălucirea ei de azi, şi vezi din ce depărtată obârşie te tragi, şi câtă muncă i-a trebuit vieții ca să se desfacă din noaptea ce-o învăluia la început şi să iasă tot mai în larg, tot mai în lumină..."

"Mai în larg, mai în lumină..." Înțelesul acestor cuvinte capătă aici o deosebită însemnare, şi mereu mi le rostesc în gând, nerăbdător de a ieşi mai curând din peşteră; mereu îmi revin pe buze, tot timpul cât scobor lunga strâmtoare a cheiei. Mi-e aşa de dor de cer, de soare, de arbori — un vac de om mi se pare de când n-am mai văzut pământ întins şi verde înaintea mea.

Târgoviştea. Ruinile

Dormim noaptea la Podul-Dâmboviții, un sat cuibărit în fundul unei văi adânci, închis din toate părțile, ca o căldare. Pe creasta zidului de stânci dinspre miazănoapte se văd rămăşițele unui vechi castel. Nu se ştie al cui a fost. Bătrânii spun c-aşa l-au apucat. Mulți au căutat comori pe sub ziduri, căci mereu se zărea noaptea jucând o pară

albastră, acolo, la "Ruina Pustie", cum îi zic ei. Ceva mai în jos, dincoace de ruinile cetății lui Negru-vodă, pe malul drept al Dâmboviții, e satul Stoeneşti, unde s-a retras Mihai Viteazu, acum trei sute de ani aproape, să-şi odihnească mica lui oaste în urma strălucitei biruinți de la Călugăreni.

De la Podul-Dâmboviții o luăm spre răsărit, pe cărări de turme, peste muscele; prin codri de brad şi de fag suim din greu muntele Leaota, care se desface din culmea Bârsei şi se lasă-n podişuri trăgănate pănă-n măgurile de var şi de cărbune de la şotânga. Mânem la o stână pe vârful Leaotii. A doua zi ne scoborâm în valea Ialomicioarei, şi pe la asfințitul soarelui sosim la Târgoviştea. Oraşul e aşternut în limpeziş, pe malul drept al Ialomiții. Un lung şir de coline, acoperite cu vii, îngrădesc zarea spre răsărit, iar în mijlocul acestor coline, pe vârful cel mai înalt, se vede ridicându-se falnică dintre copaci Mânăstirea Dealului; întreagă, strălucitoare, stă mândră în fața oraşului, ca şi cum vremea ar fi adormit la pragul ei. Acolo, în tinda bisericei, într-o raclă de sticlă se păstrează capul lui Radu cel Mare, întemeietorul mânăstirei (acum patru sute de ani) şi capul lui Mihai Viteazu, pe-a cărui frunte a strălucit, în fulgerarea unei clipe de noroc, cea mai glorioasă coroană la care-a țintit vreodată visul de mărire şi de dreptate al neamului românesc.

Aici, în Târgoviştea, şi-a aşezat Mircea-vodă scaunul domniei către sfârşitul veacului al paisprezecelea, şi, fiind lunca deschisă şi fără apărare, a făcut şanțuri şi ziduri tari împrejurul cetății, şi 333 de ani a rămas aici capitala țării. În vremea asta oraşul a fost adesea bântuit de oştile turceşti, şi cu toate nenorocirile cari l-au învăluit, a mers

înainte, s-a râdicat şi s-a îmbogăţit mereu. Domni după domni l-au înfrumuseţat şi l-au dăruit cu mitropolie, cu biserici, cu tipografie; subt înţeleapta şi blânda stăpânire a lui Matei Basarab, mulţimea norodului ajunsese la 60.000 de suflete.

Ce viaţă, ce zarvă trebuie să fi fost odinioară pe uliţile acestea, astăzi aşa de liniştite, aproape triste! Aici bătea inima ţării, cu toate grijile şi bucuriile ei. Aici veneau negustorii din Veneţia, din Genova şi de la Ţarigrad. Ei aduceau în acest "Damasc al României" scule şi covoare scumpe, mătăsuri cusute cu fir de aur, haine şi podoabe pentru mitropoliţii şi gospodarii ţării, pentru domniţele şi bogatele jupânese de pe vremuri. Şi de-aici porneau, pe cele patru porţi ale cetăţii, chervanele-ncărcate cu lână, cu miere, cu sare şi cu zaherele, ce-mprăştiau vestea despre dărnicia şimbelşugarea pământului nostru pănă-n cele mai depărtate schele ale Europei.

Acum Târgoviştea e un oraş de amintiri. Zidurile cetăţii s-au năruit, şanţurile s-au astupat, pe unde se-ntindeau palatele şi edecurile Mitropoliei, astăzi e obor de vite, iar curţile domneşti, mândrele curţi de pe malul Ialomiţii, înlăuntrul cărora s-a urzit o parte aşa de însemnată din istoria patriei noastre, au rămas părăginite, — un morman de ruini înecate de bălării, bolţi surpate, grămezi de moloz sprijinind câteva ziduri afumate, în cari se văd ca nişte răni spărturile ferestrelor, lărgite de ploi. O singură odaie îşi mai păstreză cei patru păreţi lăturalnici : din mijlocul ei senalţă doi salcâmi. În toate părţile se-ntind desişuri mari de bozii şi de urzici, de jur împrejur pământul creşte, ca şi cum ar vrea să năpădească şi să înghită şi aceste biete rămăşiţi din ceea ce-a fost odată fala şi podoaba

Târgoviştii. Ce păcat că nu ni s-a putut păstra măcar palatul acesta, ca o mărturie scumpă a vremilor trecute! Am fi venit aici din toate unghiurile țării, am fi alergat aici, ca la o şcoală înălțătoare, să ascultăm şoapta zidurilor sfinte şi să trăim o parte vie din istoria neamului nostru. Am fi păşit cucernici prin sălile largi şi tăcute ale bătrânilor voievozi, ş-am fi putut zice: pe uşa asta a intrat marele Mircea când s-a întors biruitor de la Rovine, de la fereastra asta se uita cruntul Țepeş peste oraşul lui domolit şi spălat de fărădelegi; în jilțul acesta a stat viteazul Mihai, pe când în mintea lui cutezătoare se împânzea un vis măreț□— o țară întinsă, puternică şi glorioasă, toată suflarea românească subt un singur sceptru. Dar a bătut nemilos viforul vremii, mai aprig decât războaiele şi decât focul, ş-a pustiit mândrele curți, ş-a surpat zidurile falnicului palat, în încăperile căruia n-a stat nici un domn fanariot. Numai biserica a rămas, cu sfinții ei zgâriați de sulițile turcilor, şi înaltul turn al Chindiei, unde vegheau străjile şi unde bătea meterhaneaua când s-aşezau domnii la masă.

Doarme bătrâna Târgovişte, cetatea atâtor glorioase amintiri. Un moment de tresărire a avut pe la începutul veacului trecut, ş-a dat atuncea țării trei poeți însemnați, aproape în acelaşi timp: pe Eliade, pe Alexandrescu şi pe Cârlova. Dar la sunetele harfei lor pietrele nu s-au mai mişcat, să reînvie cetatea moartă, ca-n bunele vremuri de demult la cântecele lui Orfeu.

Pe Ialomița. De la Târgovişte la Petroşița

Şoseaua care se râdică din Târgovişte spre munți merge pe stânga Ialomiţii, de-a lungul văii ce se deschide ca o albie între două şiruri de dealuri din ce în ce mai înalte, din ce în

ce mai repezi şi mai împoncişate . E o dimineață senină şi răcoroasă de pe la sfârşitul lui august. Trecem pe sub viile şi livezile aşternute pe costişa din dreapta. De sus, de pe măgura cea mai înaltă, ne priveşte Mânăstirea Dealului. Puțin mai în fund, pe un alt vârf de măgură, stă mânăstirea Golgota, întemeiată de Pătraşcu-vodă, tatăl lui Mihai Viteazu, iar mai jos, la curmătura dealului, ferită de privala lumii, e Viforâta, mânăstire de călugărițe.

Dulce miroase în aerul dimineții fânul de pe luncă, şi-i aşa linişte — nu se aude decât tropotul cailor pe drumul neted şi uscat. În urma noastră, Târgoviştea s-afundă, se şterg una câte una turlele numeroaselor ei biserici. Un farmec deosebit dă acestei văi priveliştea căsuțelor albe ce se ivesc dintre pomii încărcați de rod; sate mari, îndestulate, îşi întind gospodăriile de o parte şi de alta a râului până-n negura munților. Printre ele trece calea ferată la băile Pucioasa. Iată Doiceştii, sat vechi, care-şi are şi el istoria şi ruinele lui de întăriri şi de palate: se spune din bătrâni c-aici se trimiteau doicile cu pruncii domneşti când era război în țară. Mai încolo, după un crâng de aluniş, şotânga îşi dişterne livezile de pruni şi ogoarele de porumb pe malul drept al Ialomiții, pe trăgănatele tăpşane ce-ascund în sânul lor bogate straturi de cărbune. Iată Lăculețele: în stânga, o fabrică mare -pulberăria statului, în dreapta, pe măgura ce se-nalță chiar din marginea şoselii, sunt presărate vile frumoase, vesele, cu grădiniți în față, cu drumuri prunduite ce se deapănă pe sus, în rotocoale largi, de la uşă la uşă — ai zice că un oraş nou stă să răsară, împins de comorile dinlăuntrul pământului. De-aici încep Glodenii, satul norocos sub care gâlgâie izvoarele de păcură: o sută de guri sorb afară bogăția aceasta

minunată, stoarsă din nămolul gras al vechilor mări, adunată picătură cu picătură în mii şi mii de veacuri, gonită din cine ştie ce depărtări, pe jgheaburi întunecoase, de uriaşele frământări ale globului şi strânsă aici, ca de o mână prevăzătoare, în tăinuitele cisterne ale adâncului. Un miros care nu e deloc plăcut ne vesteşte c-am intrat în Pucioasa, aşezare frumoasă, într-o vale deschisă, pe râul Ialomiţa, de o parte şi de alta dealuri uşor trăgănate, în fund, priveliştea munţilor acoperiţi de codri; dincolo de râu, de subt o ruptură de mal, ţâşnesc binefăcătoarele izvoare de pucioasă şi de fier. Peste deal, spre apus, sunt băile de iod de la Vâlcana. Un izvor de pucioasă mai e şi la Bezdead, cel mai întins şi mai bogat sat din munţii Dâmboviţii. Acolo, în marginea de sus a satului, e un zid înalt de stânci foioase, numit — pentru ecoul răspicat şi puternic pe care-l dă — "Malul-de-răsună".

De la Moţăeni în sus valea începe să se strâmteze; şoseaua ţine mereu şerpuirile Ialomiţii, care de-aci încolo prinde-a lua glas: tot mai limpezi şi mai repezi s-azvârl undele ei printre bolovani, îmbrâncind pe unii cu mânie, mângâind pe alţii şi puindu-le pe creştet rotunde coifuri de oţel. Intrăm pe la amiază în Petroşiţa, sat mare cu mai multe cătune frumos revărsate pe brâiele plaiului — de jur împrejur case albe, din ce în ce mai rare, se urcă pe coastele dealurilor, ca şi cum s-ar fi luat la întrecere: care să privească mai de sus — în lungul apei, hierăstraie, mori, pive şi dârste, zorite, se strigă unele pe altele până hăt, în capătul de sus al Moroenilor, de unde-ncepe înalta pustietate a munţilor, măreaţa şi liniştita împărăţie a Bucegilor.

Prin cheia Tătarului la schitul Peştera

De la Moroeni părăsim şoseaua, care, încovăindu-se pe sub poalele unui munte frumos cu nume urât, răzbate prin bezna codrilor de brad în valea Izvorului, la Sinaia, şi-naintăm pe jos, călăuziţi de-un pădurar, pe năprasnica spintecătură a Ialomiţii. Trecem anevoie peste prăbuşituri de stânci, chemând uneori şi braţele-n ajutor; urletul apei ne sileşte să vorbim tare.

— Nu ne-om rătăci, bade Stane, să-nnoptăm pe-aici?! Pădurarul se uită liniştit la noi şi zâmbeşte; apoi, ridicând mâna, ne-arată la stânga-n fund, printre cheliile munţilor, un ţugui mai depărtat, aurit de razele soarelui.

— Stă soarele pe Zănoaga... avem destulă vreme. Acolo să vedeţi mândreţe. Sus detot, chiar pe vârful Zănoagei, s-aşterne-o pajişte frumoasă, care se cheamă "Podu-cu-florile", că-i numai flori toată, şi la mijloc e un lac aşa cât faţa unei arii de mare, şi-i limpede, limpede apa, ca lacrima, iar împrejurul pajiştii, pe mărgini, sute de stânci înalte şi colţuroase stau înşirate, parcă-s puse s-o păzească. Povestesc bătrânii că s-au fost ascuns odată acolo nişte domniţe pe care le fugăreau tătarii, şi când le-au dat păgânii de urmă, ele s-au suit sărăcuţele pe stânci şi s-au azvârlit în prăpastie, undeau pierit...

Trecem printr-o rarişte de fagi şi ieşim la "Cheia Tătarului". Aici Ialomiţa deschide vitejeşte porţile Bucegilor şi se aruncă peste sfărâmăturile stăvilarelor, prin adânca desfundătură a muntelui, ce răsună ca un gang uriaş, de vuietul nahlapilor. Păşim cu grijă printre stânci prăbuşite, subt îngusta făşie de cer întinsă, trâmbă de lumin-albastră pe crestele celor două ziduri de piatră ce se ridică, drepte, înalte, năprasnice, de-o parte şi de alta.

Dar ce frumoasă şi veselă privelişte ni se deschide la

ieşirea din cheie! Deodată valea se lărgeşte, desfăşurând în dreapta podişuri întinse, verzi, descoperite, pe legănarea cărora te uiţi ca pe valuri în sus, până-n cătarea Vârfului-cu-Dor, la stânga se-nalţă trăgănat muntele Padina, în crestătura căruia se vede-o căsuţă albă, singură-ntre stânci — vama de la Strunga; în fund, în faţa noastră, peste dungile de brădet ce se diştern pe vale ca nişte grădini, se ridică, vinete şi prăpăstioase, meterezele Obârşiei. Aerul dulce, răcoros, miroase-a pajişte şi-a pădure. Soarele scapătă după muchea Padinei. Valuri de umbră îneacă valea. Trecem pe lâng-un hierăstrău părăsit, peste grămezi de leaţuri şi de scânduri înnegrite de ploi. Nu se aude decât şuietul potolit al apei, ce pare că stă s-adoarmă, culcată între răzoare de flori. Şi toate ni se par sfinte în singurătatea şi în măreţia acestui cuprins. Înaintăm tăcuţi, ca-ntr-un templu, în adânca linişte-a-nserării. Un călugăr ne iese-nainte şi ne urcă pe-o potecuţă tăiată-n brâul muntelui din stânga. Suntem la schitul "Peştera".

Pe-un prag ridicat deasupra vâltorilor Ialomiţii, o spărtură largă se deschide, boltindu-se în coasta stâncoasă a muntelui Bătrâna. La intrare, sub tavanul ei înalt, scobit ca un fund de corabie, e o bisericuţă, pe de lături, pe lângă păreţii umezi şi-nnegriţi de fum, câteva chilii scunde, întunecoase, adăpostesc vro doi-trei călugări, ale căror chipuri au împrumutat ceva din sălbătăcia peşterei. Un izvoraş limpede lunecă pe sub zidul din stânga. În fund tavanul se pleacă şi păreţii se apropie, ca şi cum ar vrea să-ţi închidă trecerea. Multă vreme nu s-a ştiut ce e mai departe. Mâna îndrăzneaţă şi scotocitoare a omului a spart în sfârşit şi încuietorile acestor tainiţi. Acum vestita peşteră te lasă să intri în toate cămările ei, să străbaţi departe în

fioroasele-i adâncuri, s-auzi şopotul izvoarelor ascunse şi plescăitul răsunător al cascadei — o ploaie de pietre scumpe la lumina torțiilor — să vezi cele două lacuri ce dorm, limpezi, albastre, fără nici o-ncrețitură, sub mândre pologuri de piatră, din vârful cărora atârnă felurimi de ciucuri albi şi lucii ca de marmură, şi de-aici să te urci în marele dom al peşterii, subt uriaşa boltă împodobită cu stalactite, — în minunatul palat unde-au împărățit odinioară "urşii speluncilor", ale căror oase zac, de cine ştie câte mii de ani, risipite pe lângă păreți. În fund de tot este o altă încăpere largă — cea din urmă — care, pentru frumusețea şi bogăția stalactitelor ei lungi şi sclipitoare, s-ar putea numi "sala coloanelor de marmură".

Pe Obârşia. La Omul. Pe Valea Cerbului

E frig; încă n-a răsărit soarele, şi noi de mult urcăm pe coastele uscate şi priporoase ale Obârşiei. Schitul a rămas departe-n urmă; la stânga, în jos, de-abia se mai zăresc, dincolo de spintecătura Ialomiții, câteva pete negre de codru, tot mai largă şi mai adâncă se cască năprasnica vale de sub noi; în dreapta se-nalță surele metereze ale Bucegilor, turme de stane se-nşiră pe creste, pale de ceață se mişcă molatec pe dinaintea lor. Unde te-ntorci, nu vezi decât spinări goale de munți, întinsa domnie-a prăpăstiilor ş-a pustietăților de piatră, — nici un copac, nici un izvor, nici un petecuț de verdeață pe care să-ți odihneşti privirea. De-asupra "Babelor" o lumină albă se-mprăştie pe cer, un pisc înalt s-aprinde de cealaltă parte, apoi altul, — perdeaua de ceață se rupe, şun snop de raze, lungi suliți luminoase, săgetează văile. Încă două ceasuri de urcuş, şi suntem pe vârful cel mai înalt al Bucegilor, pe creştetul plesuv al

"Omului".

Când te vezi aici, întâi te încearcă un fel de neastâmpăr, o dulce nelinişte, parc-ai fi gata să zbori. E în cuprins ceva aşa de măreț şi de sărbătoresc, că uiți deodată şi osteneală, şi foame, şi sete, şi nu te mai înduri să stai jos — priveşti uimit în toate părțile, respiri din adânc aerul acesta proaspăt, răcoros, ce pare că miroase-a zăpadă, ochii tăi sorb cu nesaț depărtările, şi nu ştiu ce sentiment de voioşie, de copilărească semeție te face să-ți ridici fruntea şi să cauți falnic în jurul tău, ca şi cum ai fi lucrat şi tu la aşezarea atâtor podoabe, ca şi cum în clipa asta, anume pentru tine se-nalță-n slăvi de pretutindeni popoarele de munți...

Ne oprim la picioarele celor trei namile de stânci înfipte în creştetul Omului — cea din mijloc, privită mai de departe, are într-adevăr ceva din chipul omenesc. În spatele lor e o

colibă de piatră, unde te poți adăposti pe vreme rea. De jur împrejur bolovani risipiți, — te-ai crede pe ruinile unei cetăți fantastice. Şi-i linişte, nici o adiere de vânt, nici o pasăre în aer, soarele scânteie pe muchile Coştilei, ce-şi sprijine spinarea de cei doi uriaşi bătrâni: Morarul, pe culmea căruia poți sta c-un picior în România şi cu altul în Transilvania, şi Caraimanul, cu țancuri ascuțite, pe brâiele cărora cresc friguroasele steluțe de munte — "Floarea reginei". Şi vârfuri multe, nenumărate, răsar din toate părțile, unele din altele, se pleacă şi se-nalță în limpezişul zărilor, ca şi cum ar da să spargă cu zimții lor bolta albastră a cerului. Printre ele privirile coboară pe stepene de codri în depărtările văilor; unde şi unde se zăresc în pâlcuri locuințile omeneşti, stropituri albe pe fundul

adâncului, unele sclipitoare ca nişte cioburi de oglindă... Aşa trebuie să vadă vulturii oraşele noastre din mândra lor împărăţie.

De pe Omul, "o tulim o ţâră" — cum spune badea Stan — pe şeaua ce se-ndoaie spre Caraiman, şi după ce scoborâm câteva sute de paşi pe iarba lunecoasă, crescută-n fuioare, aşa de potrivit numită "barba-caprii", facem la stânga şi intrăm în Valea Cerbului, în uriaşa spintecătură a bucegilor, ce ţine din străjile Obârşiei până jos, în matca Prahovei. Păreţii crăpaţi, stâncoşi, sunt aşa de înalţi şi de repezi, poteca aşa de îngustă şi fără sprijin, că uneori te opreşti cu frică pe câte-un colţişor de piatră la mijlocul prăpastiei, te uiţi în jos şi parcă ţi se taie picioarele când vezi câtă adâncime e sub tine. În fund, pe treptele de stânci, s-azvârle pârăul Cerbului în sărituri mari, ce recheamă în închipuirea poporului goana speriată a unui cerb. Din când în când te uiţi înapoi şi ţi se pare că munţii se pornesc şi vin după tine. Şi mergi prin prăpastia asta mai bine de trei ceasuri; iar cine-a pierdut cărarea poate să rătăcească şi-o zi-ntreagă până să-i dea de capăt. Devale malurile se pleacă. Intrăm într-un codru de brazi. Acum păşim fără grijă pe cărarea largă, umbrită, brazde noi de muşchi ne îmbie să ne mai odihnim, izvoarele freamătă în toate părţile, ici-colo câte o rază piezişă de soare tremură prin cetini; de jos vine tot mai tare un sunet de clopot — neapropiem de Buşteni; încet, sufletele noastre încep să se reculeagă: priveliştea nemărginită din vârful Bucegilor, înălţimile acelea ameţitoare, nenumăratele castele ce despicau zările cu turlele lor albe şi neregulate, Valea Cerbului, cu fioroasa ei măreţie, toate frumuseţile şi minunăţiile pe care le-am văzut, acum, când ne revin în

minte, pare că au ceva din farmecul lucrurilor visate.

Pe Valea Prahovei: Predeal, Azuga, Buşteni, Sinaia

Pe sub coastele Bucegilor, pe dinaintea celor mai înalte şi mai frumoase vârfuri, se deschide de la miazănoapte spre miazăzi Valea Prahovei — pustietăţi şi întunecimi de codru acum două sute de ani — astăzi valea cea mai locuită şi mai bogată din ţară. Porneşte de la hotar, din dâmbul Predealului, şi se lasă-n cotituri trăgănate printre munţi până dincolo de Câmpina, unde-şi topeşte malurile în largul neteziş al şesului.

Cum intri din Transilvania, pe frumoasa şosea ce s-aşterne pe vale, ai, în stânga, clădirile mari ale gării ş-ale vămii, în dreapta — o cascadă de vile ce se revarsă pe sub poalele codrilor în jos pe tăpşanul verde, întins ca un covor la soare. Aici e Predealul, sat mare, aşezat în curmătura munţilor pe unul din cele mai înalte podişuri din marginea ţării. De-aici ţâşnesc de pe sub maluri izvoarele cari, mai la vale, se adună într-o singură albie şi dau fiinţă Prahovii. Şoseaua se lasă pe sub Clăbucetul Taurului, pe lângă schitul Predeal, taie satul Azuga, căruia îi dau o înfăţişare de oraş numeroasele fabrici ce-şi înşiră înaltele coşuri, înnegrite de fum, de sub coasta muntelui Sorica până în matca Prahovei. Păduri nesfârşite se ridică de o parte şi de alta. În lungul apei aleargă zgomotoasele trenuri, unele gâfâind la deal, altele, repezite la vale, în goană ameţitoare, desfundând munţii şi-nfiorând codrii cu şuierul maşinilor şi cu uruitul asurzitor al roţilor.

Din Azuga şoseaua face o îndoitură largă spre dreapta, încunjură tunelul drumului-de-fier şi dă în Buşteni. Aici

valea se mai deschide. Poieni întinse, stropite cu flori, s-aştern între izvoare. Case frumoase, vesele — un adevărat orăşel de munte — se răsfață la soare pe tăpşanul din stânga, în fund codru de brazi, iar din întunericul codrului se ridică, vinete şi prăpăstioase, crestele Bucegilor, cu brâie albe de zăpadă şi cu țancuri ascuțite, pe cari numai vulturii şi norii le ating. De nicăiri nu se văd aşa de bine şi de aproape uriaşii gemeni din fața Zamorii, stâncoşii Jepi ce stau ca două străji la meterezele Bucegilor. Sub poalele Jepilor, din deal de PoianaȚapului, e frumoasa cădere de apă, vestita Urlătoare, unde pârăul se aruncă de sus, de pe o prispă de piatră, şi cade drept, de la o înălțime de 15 metri — un sul lucitor de cristal, ce se sparge cu zgomot în volbura de jos.

La şapte kilometri din Buşteni, tot pe partea dreaptă a Prahovei, e Sinaia — capitala de vară a țării. Acum două sute şi mai bine de ani erau pustietăți pe aici. Muntele Molomoț (Furnica) era acoperit de păduri, un singur schituleț era ascuns într-un luminiş, pe brâul muntelui, unde pusniceau câțiva călugări. Povestea spune că-n noaptea de Sfântă Mărie îngrijitorul schitului, ieşind de la utrină, ar fi stat puțin să se odihnească pe culmea dealului sub care e astăzi mânăstirea Sinaia, şi, fiind ostenit, ar fi ațipit, şi un vis preafrumos i s-ar fi arătat în somn. I se părea că din vale cântări îngereşti s-auzeau înălțându-se în slăvi, iar jos, pe o poieniță, se făcea parcă o "lumină mare ca ziua, şi două cete de tineri îmbrăcați în alb, cu lumânări aprinse, cântau troparul adormirii, şi cum au încetat cântările, s-a pus iarăşi întunericul nopții". Mai târziu, auzind despre asta spătarul Mihai Cantacuzino, şi aducându-şi aminte că, pe când se afla ascuns de pri-

gonirile turcilor în muntele Sinai din Arabia, cugeta că, de se va mai întoarce cu zile în ţară, să facă o biserică, a pus de-a zidit o mânăstire pe poieniţa aceea, din vale de schitul Molomoţ, şi i-a zis Sinaia, "după asemănarea Sinăiei cei mari". Şi-a stat această mânăstire aproape două veacuri pitită în pustietatea codrului, până ce într-o zi, viind Domnitorul Carol I pe aici, şi plăcându-i mult frumuseţea locurilor, a hotărât să-şi facă aşezare de vară în valea asta liniştită şi răcoroasă. Copacii s-au abătut, un falnic castel s-a ridicat deasupra Peleşului, ş-un oraş a răsărit, ca-n basme, pe coastele muntelui Furnica. Stau astăzi bătrânii, vechii cărăuşi, care de pe la Orăţii până la "Slonul de piatră" de sub Zamora umblau cu chervanele numai prin pustietăţi, stau şi se uită ca la o minune la atâta sodom de case, care de care mai mândre, căţărate pe brâiele muntelui, şi parcă tot nu le vine să-şi creadă ochilor... Iar noaptea, noaptea, când tot oraşul străluceşte la lumina lămpilor electrice, când cele mai frumoase stele parcă s-au coborât din cer ca să dea farmec văii aceştia, Sinaia pare o vedenie de prin alte lumi — Bucegii se-nalţă şi o privesc înmărmuriţi — un mândru colţ de rai aninat pe poalele lor, şi-şi zic şi ei, de bună seamă, vorba bătrânească: "Omul sfinţeşte locul". Unde-i schivnicul de la Molomoţ, să-şi vază aievea visul lui de acum două sute de ani?

De jos, din marginea parcului, o luăm încet pe şoseaua ce urcă trăgănat la deal, trecem prin curtea mânăstirii şi scoborâm pe valea Peleşului. Un tăpşan verde se ridică în faţa noastră şi sus, pe-o aşezătură deschisă la soare, svelt şi luminos iese din codru "Castelul Peleş" — podoabă uimitoare, de o măreţie şi de o frumuseţe cum nici prin basme nu s-a pomenit. Răzoare de flori îl încunjoară, molcom îi

cântă şi-i sar împrejur izvoarele, şi-i aruncă pietre scumpe, iar soarele, la asfinţit, se opreşte pe "Piatra Arsă" şi lung, şi cu drag se uită în vale la minunea asta, şi parcă nu se îndură să mai plece. — Aşa, cătând spre castel, moşnegii Bucegilor au văzut într-o seară pe Regina noastră stând gânditoare la fereastră, şi i-au trimes veste prin crainicul Peleş, c-ar vrea să stea de vorbă — mărire cu mărire — că multe au de spus şi-s mii de ani de când aşteaptă o minte să-i priceapă. Şi le-a răspuns buna regină, că-i gata să-i asculte. Şi s-au pornit atunci gureşul Peleş şi "Vârful cu dor" şi "Furnica", şi "Jepii" şi "Omul" şi toţi munții, şi toate izvoarele cuprinsului acestuia, şi şi-au spus tainele şi păsurile lor, de la Adam Babadam şi i-a ascultat Măria Sa, cu milă şi cu dragoste, pe fiecare, iar din spusele lor o măiastră carte a izvodit, o carte plină de adâncuri, nepieritoare, ca şi munții şi izvoarele, care i-au povestit-o.

Câmpina. Valea Doftanei. Slănicul-Prahovei

De la Sinaia şoseaua se-ndoaie puţin pe vale, apoi coteşte la stânga, trece Prahova şi, amăgind dealul, se urcă tiptil pe brâiele-i încâlcite, dă stâncile la o parte, aşterne pod înalt peste Orății şi iese în luminişul de la Posada. De-aici se deschide cea mai largă şi mai frumoasă vedere pe Valea Prahovei în jos. Se trag perdelile munților în lături, şi-n depărtare, cât bate ochiul, vezi lunga şerpuire-a apei presărând pete de literare sub pseudonimul Carmen-Silva, printre care şi volumul Poveştile Peleşului argint din ce în ce mai mici, din ce în ce mai dese pe prundul alb, între malurile-i rupte, din ce în ce mai plecate, din ce în ce mai strâmte — o lumină dulce, odihnitoare, limpezeşte valea,

dealurile sure se topesc în adâncimea zărilor. De pe la Orăţii şoseaua e tăiată-n munte, din marginea ei se prăbuşesc în jos teancuri de lespezi uriaşe, cărţi răscolite, pe filele cărora a scris vremea istoria zbuciumată a pământului. Jos vâjâie Prahova, codrii clocotesc de zgomotul trenurilor. Pe la Comarnic valea se mai lărgeşte, şoseaua trece de partea cealaltă, pe dealul din stânga, străbate Breaza şi se lasă trăgănat în jos, între malurile sparte şi-nnegrite de păcură de sub podişul Câmpinei. De aici încolo Prahova iese-n larg, soarbe undele Teleajenului din jos de Ploieşti, şi la hotarul judeţului se toarnă-n Ialomiţa, care duce Dunării toate apele Bucegilor.

Părăsim şoseaua, urcăm dealul din stânga şi intrăm în Câmpina — un orăşel liniştit, aşternut la pragul munţilor pe-o colină dezvălită, bogată-n izvoare de petrol. Aici trăieşte într-o căsuţă retrasă, departe de zgomotul lumii, cel mai mare artist al neamului nostru — pictorul Grigorescu. În ce lumină fermecătoare ni se arată frumuseţile ţării pe pânzele acestui maestru! Sub ceruri albastre, calde, pe-ntinse revărsări de plaiuri, pasc turme de oi; un cioban stă rezemat în bâtă pe o muche de deal; păduri ruginite de toamnă îşi scutură frunza, nori albi, uşori se mişcă pe deasupra lor; pe văi depărtate sclipesc râuri de argint; căsuţe albe, vesele, se ivesc dintre copaci; de pe coline coboară-ncet, alene, boi înjugaţi la care încărcate cu fân, într-un nor de praf trece pe drum o laie de ţâgani; o ţărancă-naltă, zveltă, păşeşte agale şi toarce, ducând la păscut un cârd de viţei... Şi nu ştiu ce aer de bunătate, de linişte şi de curată şi înălţătoare iubire pluteşte în jurul acestei lumi ieşite din mâna artistului, — o lume sănătoasă, în care toate trăiesc: un colţişor de pajişte, o

tufă subţire şi albă de mesteacăn, o gingaşă floare de câmp, vii te privesc din tablou, îți surâd, îți vorbesc cu drag, şi ce de lucruri frumoase-ți spun de țara ta!

Ieşim înseninați din casa maestrului, ca dintr-o biserică în care ne-am rugat. Ni-s plini încă ochii de atâta lumină, şi când, după un ceas de urcuş prin pădure, coborâm în valea deschisă a Doftanii, ni se pare că luncile verzi, şi casele albe de pe poalele măgurilor, şi vitele ce pasc, şi cârcima de la drum, şi malurile rupte ce se depărtează în susul văii spre Teşila sunt podoabe desprinse de pe pânzele artistului.

În stânga Doftanei se arată, pe încheietura colinelor, satul Telega, cu bogata-i ocnă de sare, la gura căreia vine, peste dealul Câmpinei, o ramură de drum-de-fier. Mai în sus, spre miazănoapte, într-o frumoasă deschidere de şes, e vechea mânăstire Brebu, îngrădită cu ziduri înalte, ca o cetate. Aici a stat odată, îngrijată, şi-a bătut mătănii pentru mântuirea țării milostiva domnița Elena, soția lui Matei Basarab, pe când domnul, în lupta de la Finta, roşea lunca şi undele Ialomiței cu sângele vărsat în deşert al bieților români, -crâncen şi nelegiuit război, care-a lăsat una din cele mai dureroase pagini din istoria neamului nostru. De la Brebu o retezăm călări peste culmea Negraşului, şi după un drum greu de patru ceasuri, ne lăsăm, printre huceaguri, pe plaiul Vărbilăului, la Slănicul din Prahova. Satul e aşezat pe vale, străbătut de apa Slănicului, în care se preling izvoraşele ce mijesc de pe sub dealuri şi lasă pe iarba uscată cărări albe de sare. În dreapta sunt băile, ceva mai sus sunt clădirile mari ale ocnei. Ne scoborâm "cu hârzobul" pe gura strâmtă şi întunecoasă a ocnei: de jos vine răcoare ş-un năbuşitor miros de petrol, apoi s-aud

ciocanele zingănind din ce în ce mai tare, deodată o lumină albă, scânteietoare, ne-mpresoară din toate părţile — am ajuns. Suntem aievea pe alte tărâmuri, în unul din acele palate de cristal cu care ne minunau basmele copilăriei. În uriaşele galerii deschise la o adâncime de aproape o sută de metri, sub lumina vie a lămpilor electrice, spărgătorii ce viermuiesc pe lângă pereții înalți şi strălucitori ai bolților par nişte pitici care se joacă. Nimic nu se mai aseamănă cu ce ştim noi. Şi sunetele sunt altfel aici. Izbesc ciocanele-nteţit în sticloasele ziduri, blocuri mari, tăiate regulat, se răstoarnă greoaie în cărucioare, bubuie adâncul tot de zgomotele muncii. Suntem în una din cele mai bogate saline din lume; sute de ani am putea îndestula pământul numai cu sarea de-aici. Ne ridicăm; c-un fior de nelinişte simțim golul crescând sub noi, tot mai departe şi mai înfundat auzim zingănitul topoarelor... Iată-ne iar la buna lumină a soarelui. Puțin mai la deal e ocna părăsită, hăul fioros şi răsunător, în fundul căruia nu te poți uita. Alături se-nalță, cât o biserică, o stană albă de sare, răbufnită din sânul pământului, — scapără-n soare muchile-i lucii şi străvezii, pe sus ploile au împodobit-o cu "arabescuri".

Valea Teleajenului

Prin frânturi de măguri, subt arşița soarelui, tăiem spre răsărit meleagurile pustii, scrijelate de izvoare sărate ce usucă iarba pe unde trec, şi ne lăsăm pe surpătura Runcului în valea Teleajenului. Ne oprim puțin în Vălenii-de-Munte, orăşel vechi de peste şase sute de ani, aşternut, între izlazuri şi livezi de pruni, pe râuşorul Văleanca. Pe spintecătura asta se vede că şi-au făcut vad gloatele tătarilor când s-au năpustit încoace, pentru că toate satele

de pe Teleajen, până-n cheia Bratocii, păstrează amintiri — doine, legende, nume de locuri — de pe vremile acelea de groază. De-aici o luăm pe apa Teleajenului, pe lângă Drajna-de-sus, unde s-au descoperit de curând, pe culmea dealului Gradiştea, urmele unui însemnat lagăr roman, şi după un drum de patru ceasuri, peste dealuri sparte de viiturile şuvoaielor, printre hârtoape prăpăstioase, ieşim la mânăstirea Suzana, aşezată-ntr-o poiană frumoasă, pe-o frunte de dâmb, sub care se azvârl în Teleajen pârăul Stanca din dreapta şi Epuraşul din stânga, tăind pe braniştea văii o cruce de argint.

Toacă. Împodobite peste comanac, în lungi rase de şeiac, lin păşesc măicuţele spre biserica din mijlocul curţii. De jur împrejur, pe marginile întinsului covor de iarbă, se înşiră chiliile — căsuţe albe, curate, gătite ca de sărbătoare, cu flori multe, dintre care se înalţă mai mândre tomnaticele dumitriţe. Dulce, tânguitor, răsună în liniştea cuprinsului glasurile cântăreţilor de strană. În aer e un îmbătător miros de mintă şi de dumbravnic. Şi vorbe grăbite, neînţelese, bolborosesc pe sub pământ — e sfada apelor din vale.

De la Suzana-n sus drumul se leagănă între dealuri îmbrăcate-n codru, pe-ndoiturile Teleajenului. Unde şi unde se desfac luminişuri verzi, răcorite de izvoare limpezi. Urcăm un tăpşan, şi deodată, ca şi cum s-ar fi tras repede o perdea, înaintea noastră se face larg, ş-o privelişte neaşteptată ni se deschide. În fund un şir de munţi îmbrăţişează zarea; din desimea codrilor, ce-i învelesc pân' la brâu, falnic îşi înalţă grebenii colţuroşi, albi, ca sideful, desfăşuraţi în arc pe albastrul cerului; iar jos, în mijlocul acestei îngrădiri de codri şi de munţi, o încântătoare

poiană s-aşterne pe malul stâng al Teleajenului, pe ea sunt presărate câteva case de ţară, mai la o parte-nspre pădure-i mânăstirea Cheia, dincolo, la sânul drumului, vama Bratocea. Descălecăm în pragul acestui rai, ascuns în pâlnia celor mai frumoşi munţi din şirul Tătarului. Deasupra noastră ţancurile zimţuite ale Tigăilor, aprinse de cele din urmă raze ale soarelui, par o cunună de flăcări. Amurgul iese din codri. Pe vale e pace, răcoare, ş-un dulce miros de fâneaţă.

În Munţii Buzăului. Siriu

De pe culmea Tatarului, unde se răzoresc hotarele noastre cu ale Ardealului, ne luăm rămas bun de la mândreţele ţinutului Prahova şi cătăm spre răsărit, peste clocotişul plaiurilor, la munţii cei plini de comori — la Carpaţii blânzi şi darnici ai Buzăului. În jurul nostru, în lumina limpede a zorilor, se înalţă mii de catedrale. Soarele răsare din spatele Siriului. Turlele ascuţite prind a se rumeni. Sub noi ceaţa se risipeşte, pale fumurii plutesc pe creştetele codrilor, încep apele să se lămurească pe spintecătura văilor.

De-aici pornesc şi se desfac în raze spinările răşchirate ale munţilor — ca printre degetele unui pumn uriaş ţâşnesc din toate părţile râuri furioase ce trag în matca lor şuviţele despletite ale pâraielor ş-arunc-o plasă de argint peste podoabele Buzăului. În depărtare, cât gonesc ochii, se desfac podişuri verzi, plaiuri luminoase ce se lasă în cascade pe stepenele munţilor, cătră satele răzleţite pe văi, târle de oi se zăresc pe sub poalele codrilor, mori şi hierăstraie de-a lungul apelor. Intrăm în trecătoarea de la curmătura Crasnei, scoborâm în valea Tătăruţului şi ieşim

la cărare bătută de turme în mândra pădure de molift aşternută pe coastele muntelui Siriu; urcăm din uşor, pe sub bolţi de cetini, printre înaltele ferigi iubitoare de umbră; calde, sfiicioase mângâieri de soare tremură pe trunchii arămii; în stânga se deschid luminişuri — din pragul lor cătăm în larg, spre miazăzi; departe în zări se desluşesc cătunele împrăştiate pe încheieturile măgurilor, întinsele obraţii ale Chiojdului-din-Bâsca, sat mare de moşneni cuprinşi, ale căror livezi şi izlazuri pornesc din pajerea hotarului şi merg una până hăt în pripoarele Nehoiului,

aproape de apa Buzăului. După două ceasuri de suiş trăgănat ieşim deasupra, în înalta şi luminoasa pustietate de pe "Feţele Siriului". Ne odihnim la capătul podişului pe una din stâncele ce împrejmuiesc încântătorul lac al Siriului. Stă soarele la nămezi. Peste vrăjitul cuprins domneşte o linişte dumnezeiască. Uimiţi, ne uităm în apa lucie, în adâncul albastru al acestui crâmpei de cer încopcit în stânci, la picioarele noastre. Ş-o clipă trăim în basme. Aici spun ciobanii că vin vulturii, primăvara, de beau apă ca săntinerească, aici îşi învaţă puii să zboare, deasupra acestei oglinzi fermecate mijesc de somn, cu aripele-ntinse, trufaşii regi ai înălţimilor.

Ne lăsăm în jos pe pârăul Mreaja, care-şi trage izvorul din apele lacului, trecem prin locuri râpoase, peste grumaji de stânci, ca să dăm mai de-a dreptul, ceea ce-i pururea drumul cel mai lung, cum spune-aşa de bine înţeleptul nostru popor. Iată-ne în sfârşit pe frumoasa vale a Siriului, deschisă-ntre păduri de brad şi plaiuri vesele, cu întinse fâneţe ce-ţi odihnesc ochii şi te-mbată de mireasma florilor. Pe valea asta, aproape de apa Buzăului, ne-ntâlnim c-

un tânăr învățat francez, care umblă să afle vacul şi tainile pământului în cartea necercetată încă a munților noştri. Frumusețile naturii, ca şi ale artei, împrietenesc pe oameni uşor. El vine tot din Prahova, pe altă vale însă, pe Bâsca Chiojdului, a văzut cam aceleaşi locuri pe care le-am văzut şi noi, şi de aci încolo facem o bună parte din drum împreună.

Meledic

După mai multe zile de călărie şi de zdruncen, şi nopți de nesomn pe la stâne, să stai răsturnat într-un jilț moale, pe-o limpede seară de vară, în liniştea solemnă a munților, subt un cer învăpăiat de stele, şi s-asculți pe un străin deştept care a umblat şi a văzut lume multă, să-l asculți vorbindu-ți cu uimire de țara ta, de frumusețile şi de bogățiile ei, iată o fericire din acelea care-ți lasă-n viață dungi neşterse de lumină, cărări de-a lungul cărora îți porți cu drag aducerileaminte.

Suntem la Meledic, una din cele mai largi deschizături din Carpații Buzăului. Măgura pe care stăm — un vârf înalt de unde privim toată valea Meledicului şi munții depărtați cari-o înconjoară — se cheamă "Gruiul Haiducilor". Un mândru castel se ridică pe marginea lacului, flori nempresoară, stelele tremură-n lac, lin clincătă pe vale apele Slănicului.

— Doamne, frumoasă țară mai aveți... Pământul d-voastră e într-adevăr o mamă care vă răsfață: el vă dă, aproape de-a gata — şi asta nu este totdeauna un bine — vă dă cu mâna largă fructele cele mai gustoase, grânele cele mai căutate în Europa şi vinuri despre cari noi, la Paris, vorbim ca de lucruri din poveşti. În alte părți va să

munceşti şi s-asuzi din greu, să te lupţi piept la piept cu pământul ca să smulgi şi tu ceva din bogăţiile lui, fără să mai vorbim de ţările friguroase unde glia e săracă şi unde oamenii sunt nevoiţi să ceară mărilor hrana pe care nu le-o poate da pământul. Aici am văzut păşuni întinse rămase nepăscute, păduri nemărginite ce par a fi crescut numai pentru podoaba munţilor şi adăpostul fiarelor, gorgane de sare şi râuri de păcură ce de sine au izbucnit din adâncuri, nerăbdătoare, viind ele la d-voastră. Eu am rămas pe gânduri ieri, la Lopătari, când am văzut pe deal limbile acelea de flăcări, străvezii, tremurătoare în bătaia soarelui — îmi închipuiam... poţi oare să nu visezi într-o ţară ca a d-tale?... îmi închipuiam că pe dealul acela al Smoleanului s-ar ridica un oraş care s-ar încălzi şi s-ar lumina c-un gaz aşa de curat, strecurat cu atâta grijă şi împărţit cu atâta dărnicie de bunul d-voastră pământ, şi că toţi munţii aceştia — frumoşii munţi ai Buzăului, care au lacuri, şi chihlimbar, şi aur — şi-ar deschide deodată ascunsele lor comori şi le-ar revărsa asupra acelui oraş, asupra ţării întregi... Ce noapte divină, şi cum te îndeamnă la vorbă şi la vedenii!... Spune drept dacă patria d-voastră — pe caremi închipui cât trebuie s-o iubiţi — nu vă dă adesea visuri de acestea, dintr-o mie şi una de nopţi. În orice caz, mărturiseşte că sunteţi un popor fericit.

— Ar trebui să fim. Îţi spuneam însă ce istorie zbuciumată am avut, o luptă a fost aproape toată viaţa noastră, şi un câmp de jaf şi de măcel — pământul ţării. Şi azi găsesc plugarii noştri săgeţi pe unde ară, şi pinteni şi zăbale ruginite, şi oase de cai cu oase de viteji amestecate. Pe când d-voastră munceaţi în linişte, şi ridicaţi altarele luminii apusene, noi păzeam — străji credincioase şi

neadormite -la porţile Carpaţilor, noi ne luptam, sărmanii, neştiuţi şi neajutaţi de nimeni, şi apăram cu sângele nostru sfânta şi rodnica d-voastră pace... Gardă care moare — cum ziceţi în mândra d-voastră limbă — moare, dar nu se predă. Noi am fost garda aceea! Vedeţi dar că nu vă suntem tocmai străini, şi că am pus şi noi ceva — de departe — la lumina asta mare, spre care de-abia acum, de câţiva ani, putem să ne întoarcem faţa şi să ne adăpăm, la strălucirea ei, sufletele noastre aşa de-nsetate, de veacuri însetate. Poporul nostru e încă sub spaima primejdiilor prin care a trecut. El nu-i strângător, pentru că a strâns de mii de ori, şi de mii de ori a fost jăfuit; el nu-i încrezător în dreptatea şi rânduiala omenească, pentru că mereu s-a încrezut, şi mereu a fost înşelat, şi de oameni, şi de soartă. El e acum, bietul, ca un copil bătut, un copil bun, blând, înzestrat cu cele mai alese însuşiri — comori ascunse dorm încă în sufletul lui, ca şi în pământul pe care trăieşte — şi în ziua când, înseninat şi trezit la adevărata viaţă, va fi chemat să şi le arate, nu va fi popor pe lume mai cuminte, mai generos şi mai de ispravă ca poporul românesc.

Muntele Penteleu. Mânăstirea Găvanu

Soarele e de trei suliţi pe cer, spune moş Gheorghe, la noi sunt zece ore, şi când am plecat, nu se zărea vârf de suliţă. Departe a rămas în urma noastră valea Meledicului, cu băile ei, cu mândru-i castel şi strălucitoarele-i lacuri, vechea mânăstire şi posomorâtele ruine ale Cetăţii lui Vintilă-vodă de pe malul Slănicului. Numai legendele, minunatele legende ale Meledicului, merg cu noi pe plaiuri. Le poartă moş Gheorghe în tolbă. Şi cum le spune!...

— De unde le ştii aşa, moş Gheorghe, că d-ta nu eşti de

pe-aici?...

— Ei, apoi au mai venit ele pe la noi... Vorbeşte rar şi aşezat. Din când în când îşi dă puţin capul pe spate, surâde pe sub mustaţă, ş-atunci toată faţa i se luminează.

Un trup mijlociu, vânos, sprinten la mişcări; piciorul strâns bine în opincă, iţari de dimie, o cureluşă peste cămaşa de cânepă, scurtă-n poale, strâmtă în mânici, — un chip uscăţiv, fără vârstă, ars de soare, ochii vii, mustaţa roşcovană, tunsă puţin pe buze, chica retezată, şi o căciulă cât toate zilele, pe care o dă moş Gheorghe — la anumite vorbe — când pe ochi, când pe ceafă, când pe-o ureche. E pândar în Jitia şi-i zice lumea moş de când era mic, pentru că vorbea "în tâlcuri" şi tot cu oamenii mari îi plăcea să stea. Are un frate în Bucureşti, învăţat, însurat, procopsit acolo: de zece ani n-a mai venit în satul lui şi nu mai vrea să ştie de cei care şi-au luat mămăliga de la gură ca să-l dea la carte.

— S-a făcut boier... Săracu!□— De ce sărac, moş Gheorghe, că zici c-a ajuns bine?□— Hm... bine să-i dea Dumnezeu. Da' eu ştiu o vorbă ţărănească de-a noastră, şi mi-i dragă, ş-o spun şi la copii acasă:

“Decât să-nting în unt
şi să mă uit în pământ,
Mai bine să-nting în sare
şi să mă uit la soare!”

Frumos şi-a dat căciula pe ceafă şi s-a uitat în sus, iar mie mi s-a părut că văd în el — în scăpărarea acelei clipe — toată mândria neamului românesc.

Tăiem în lung înaltul dezvăliş de pe "Podul Calului". În jurul nostru, ieşind din văi, codrii de brazi s-agaţă de

stânci. Pe deasupra lor ochii scapără departe, în largul zărilor. Spre miazănoapte s-alungă şirul nesfârşit de măguri, ca valurile unei mări. Falnic şi luminos se ridică-n fund blândul rege al atâtor înălţimi, vestitul Penteleu, cu cele mai grase păşuni, cu cele mai încântătoare şi mai bogate plaiuri din tot cuprinsul Carpaţilor noştri. Din podişuri moi, trăgănate, pare că-l vezi cum creşte, cum se desface-n sus, puternic şi singur, lămurindu-şi fruntea boltită pe albastrul cerului, împingându-şi spinarea rotundă, gigantică, spre munţii Ardealului. Din trunchiul lui pornesc, răşchirate, ca degetele unei mâini, cele cinci ramuri mari, descoperite: Cernatul, Miclăuşul, Piciorul Caprii, Vâforâtul şi Zănoaga. Pete de umbră se poartă pe codri şi pe luminişuri. Întunecat, în manta-i de brazi, se-nalţă-n faţa noastră muntele Cireşu.

Cărarea intră-n desiş. Răsună sub picior pământul uscat şi vânăt ca cenuşa. Tufe mărunte de afine se întind pe lângă arborii doborâţi de bătrâneţă.

— Mai avem mult, moş Gheorghe, pân' la Găvan?□— Mai e niţel. Aşa, ca o fugă de iapă... până crapă. Urcăm din greu tihăraiele umbrite ale Cireşului, maluri de sigă sparte de puhoaie, brazi de înălţimi uimitoare, fagi stufoşi cu ramurile încărcate de jir, pe dâmburi deschise

*

mesteacăni albi, cu frunza măruntă, uşoară — o ploaie de bănuţi în aer; jos, în vale, s-aruncă vâjâind undele zbuciumate ale Jgheabului. Un cerb speriat trece-n goană pe dinaintea noastră, cu botul înainte, cu coarnele lăsate pe spate, ca o săgeată spintecă desişul, lung freamătă pădurea în lungul lui. O luăm pe hăţaşe la stânga şi coborâm în Găvan. Descălecăm în curtea verde, tăcută, tristă a

mânăstirii.

— Uf, că greu a mai fost, zic eu, şchiopătând puțin de osteneală.

Da' moş Gheorghe, care-a venit pe jos tot drumul, şi cu merindele în spinare, clatină din cap, surâde pe sub mustață şi mă priveşte lung.

— Asta-i curat vorba aia: "În loc să geamă boii, scârție caru".

Mânăstirea este ascunsă într-o poieniță sub tăietura dreaptă, prăpăstioasă a muntelui Găvanu: o bisericuță de lemn în mijlocul curții, pe de lături câteva chilii vechi, unele-n ruină, în fund, un izvor, de la care pleacă în deal o cărăruie ce duce printre stânci la o cocioabă, adevărată vizuină, unde trăieşte singur — de optzeci de ani singur în această pustietate — schimnicul Sofronie. Ne-a întrebat "cine mai domneşte pe țară şi ce mai e pe lume". Acum un veac a fost cătană subt Ipsilante-vodă pe vremea pasvangiilor. Ne-a spus că, înainte de-a veni aici, a fost călugăr la "Poiana Mărului". Ne-a vorbit cu dor de "curțile" şi biserica de acolo, ş-a dat să plângă, dar ochii lui nu mai aveau lăcrămi — a oftat adânc şi cu multă jale-a zis: "Cântă cucu la Poiana Mărului!"

În Râmnicu-Sărat

Din codrii Găvanelor ieşim pe-ntinsoare de plaiuri, spre răsărit, pe sub "Gropile de aur" din muntele Bisoca — Abrudul Buzăului — lăsăm în urmă sate, împrăştiate pe văi, şi lacuri cu ostroave plutitoare, şi izvoare sărate ce-aştern, pe unde trec, cărări de zăpadă, şi, după vro trei ceasuri de umblet tot pe locuri învălurate şi pe sub frânturi de dealuri descoperite, cotim la stânga şi dăm în măreața

spintecătură a Râmnicului. Valea se deschide ca o carte, pe malurile-i revărsate, de-o uimitoare înălţime, se-nfig gospodării, căsuţe rare, fâneţengrădite cu leaţuri, fâşioare de livezi prinse pe clinuri înguste, gata parcă să se pornească şi să curgă toate de râpă. Aici, la capătul Bisocei, e schitul Poiana Mărului, ascuns în mijlocul pădurii ce-mbracă până jos malul drept al Râmnicului. Ne scoborâm în adâncul prăpăstios al văii şi trecem râul prin vad. Soarele asfinţeşte. În fund, pe Bisoca, norii aprinşi se farmă, bulgări de jăratic se-mprăştie pe cer — înaltul mal din faţa noastră e rumenit ca de bătaia unei flăcări. Urcăm pe cărări piezişe pripoarele descoperite — umbra-nserării neajunge din urmă, şi intrăm cu ea în satul Jitia. De aici încep să se ridice grebenii munţilor ce-ncununează partea dinspre miazănoapte a Râmnicului-Sărat.

A doua zi dimineaţă o luăm în sus, către strunga de za-re ce se deschide printre "Piatra Vânătă" şi ţuguiul păduros al "Stejicului". Ne lăsăm pe pârăul Cerbului — aceeaşi tăietură de maluri, acelaşi pământ scrupos, uscat, plesnit în toate părţile.

— Nu ţi-e cald, moş Gheorghe, cu căciula aia mare?...□— Nu, că-s deprins. Şi-mi mai ţin răcoare ţidulele de bir, pe care le păstrez în fund, şi pacul de tutun... că ziua mi-i geantă, şi noaptea mi-i căpătăi, când dorm în ţarnă, pe pământul gol. Iar când sunt singur, şi mi-i urât, şi-mi urlă capul de nevoi, îmi pun căciula lângă mine şi stau cu ea de vorbă, cum ai sta d-ta c-un prieten... Hei, câte sfaturi bune n-am avut eu de la căciula asta!

*

Abatem la stânga şi urcăm pe podişuri verzi, înecate de soare. Căsuţe albe, rari, încep să se ivească pe trâmba de

fâneață uşor înclinată pe spatele rotund al muntelui. De sus, bisericuța de lemn priveşte în vale peste micile gospodării împrăştiate pe-ntinsul tăpşan. E satul Niculele, aşternut în lumină, în zarişte largă şi-n miros de flori. Ieşim din sat şi trecem pe lângă două stânci mari ce răsar, ca din senin, în mijlocul pajiştii. Sunt "Pietrele Fetei". Moş Gheorghe nearată, spre stânga, vârful înalt şi colțuros al muntelui...

— Iaca acolo şedeau şi se jucau, odată, doi copii de uriaş — o fată şi un băiat — şi cătând încoace, pe plaiul Niculelor, au făcut rămăşag între ei: care-o zvârli mai departe, ş-au luat fiecare câte-o stâncă din țancul muntelui, cum am lua noi o pietricică, ş-a aruncat întâi băiatul, şi piatra lui... uiteo lângă râpă, iar când a zvârlit fata, a zbârnâit stânca-n văzduh, ca scăpată din prăpastie, şi tocmai aici a căzut; ş-atunci băiatul, de necaz c-a rămas de ruşine, s-a repezit de sus şi numai o dată a izbit cu baltagu-n piatră ş-a despicat-o-n două, cum o vedeți, iar fata s-a pus pe un râs de-au clocotit văile şi codrii până-n coclaurile Vrancii. Astea erau pe vremea "Jidovilor", cari păşeau pe munți ca pe muşuroaie şi uscau râurile dintr-o sorbitură... Ce lume-o fi fost pe-atunci, că cică tot aşa un copil de uriaş, purtându-se pe meleagurile astea, a găsit într-o vale un sat de-ale noastre şi l-a strâns cu case cu tot în poala cămăşuții ş-a dat fuga la mă-sa, bucuros: "Uite, mamă, ce-am găsit eu". Şi mă-sa, plecându-se pe micile gângănii ce furnicau în poala țâncului, s-a uitat cu luareaminte şi i-a spus: "Du-i la loc, dragul mamii, că ăştia-s oameni, şi ei or să stăpânească pământul".

Străbatem codrul de brazi aşternut pe poalele muntelui Piatra şi ieşim iarăşi în luminiş. Ne ridicăm pe trepte largi

de pajişte, valea se deschide din ce în ce mai mândră-n urma noastră, trecem un tăpşan, apoi altul, şi iată-ne sus, pe vârful Muntiorului.

Aici suntem în pragul Moldovii. Din coapsa acestui munte zbucnesc, bolborosind, şi se împing spre răsărit undele Milcovului, care pentru multă şi amară vreme au curmat în două pământul ţării şi istoria neamului nostru. O dungă neagră aşterne Milcovul peste trecutul patriei noastre. Numele lui recheamă atâtea amintiri dureroase: războaie crâncene între ştefan cel Mare şi Radu cel Frumos, între Tomşa şi Petru şchiopul, între Mihai Viteazul şi Simion Movilă... aproape patru veacuri de luptă vrăjmaşă între fraţi! şi nu e apă pe albia acestui râu cât sânge şi câte lăcrimi s-au vărsat pe malurile lui.

O iarbă subţire, culcată de vânturi, s-aşterne ca un covor pe largul, înaltul creştet al Muntiorului. Privirile noastre, însetate de spaţiu, zboară peste munţii a trei ţinuturi. Sute de piscuri răsar de pretutindeni, se desfac unele din altele, zimţuind zarea până în albastrul depărtărilor. Numai spre răsărit, în strunga ce se deschide pe lângă Zboina Frumoasă, s-astâmpără clocotul pământului, şi măgurile se pleacă, dând goană vederii pe valea netedă, fumurie a Siretului.

În Vrancea

Ne lăsăm spre miazănoapte, pe plaiurile umbrite ale munţilor, în "Ţara Vrancii". Departe-naintea noastră se văd printre munţi şerpuirile apelor, şi-n lungul văilor albe, cu sclipiri de argint, se lămuresc satele ca-ntr-o panoramă, presărate pe sub frânturi de codru. Soarele scapătă către asfinţit, fuioare de nori izvorăsc din adâncuri, un vultur

pluteşte, cu aripele-ntinse, în creştetul zării — pe coaste răsună tălăngi, şi glasuri de ape, şi doine din fluier. În tot cuprinsul e un farmec care ne spune c-am păşit pe pragul unei alte lumi. Descălecăm şi tăiem pripoarele de-a dreptul; străbatem pădurea de brazi ce acopere poalele muntelui şi, pe la aprinsul stelelor, ieşim în larg, pe valea Zăbalii, la satul Nereju.

Într-adevăr, Vrancea e o altă lume. De aici s-abat Carpaţii, împingându-şi culmile spre miazănoapte. Din îndoitura lor se rup lungi şiruri de munţi: Giurgiul, Alunişul, Lapoşul, Culmea Neagră, Soveja, Zăbrăuţii, Lepşa, puternice braţe ce se desfac şi prind în arcurile lor mândrul plai al Vrancii, îngrădindu-i codrii, satele şi izvoarele ca-ntr-o cetate uriaşă. O armată-n Vrancea s-ar bate c-o lume.

"Era o babă vădană, ş-avea şapte feciori..." Aşa-şi încep vrâncenii frumoasa lor legendă. "şi cum sta bătrâna pe prispă şi torcea, cătră un amurg de seară, iată că tresare de-un tropot venit de pe deal, un călăreţ se opreşte-n faţa ei, trudit, cu calul în spume.

— Sunt ştefan, turcii ne-au călcat ţara, viu din război, oastea mi-i spartă... Şi-s singur.

— Dumnezeu te-a îndreptat, stăpâne, la uşa mea. Am şapte feciori, frumoşi şi voinici, şi mi-s dragi ca lumina ochilor... ai tăi sunt, doamne.

În zori sunau din corn, pe munţii Moldovii, cei şapte voinici. Curgeau plăieşii roiuri de pe sub poalele codrilor. Oaste nouă ieşi ca din pământ. Ş-a pornit domnul cu ea, într-un ceas bun, şi s-a lăsat pe neaşteptate asupra turcilor, cari se credeau stăpâni pe ţară. Atunci a văzut ştefan ce pot flăcăii Vrâncioaiei! Cădeau turbanele sub braţele lor

ca spicele sub secere. De dimineață până-n noapte a ținut lupta, ş-atâta măcel a fost, ş-atâția păgâni au pierit, cât s-au cruntat apele de sângele lor. Iar când s-a întors marele voievod, biruitor, în cuibul lui de vultur, la Cetatea Neamțului, a chemat cu drag pe cei şapte voinici şi le-a zis:

— Voi sunteți şapte frați, în Vrancea sunt şapte munți, ai

*

voştri să fie de veci, şi neam de neamul vostru să-i stăpânească-n pace!...

Şi multă vreme răzeşii Vrancii bir n-au plătit, podvadă n-au făcut, singuri şi-au fost stăpâni."

Iar sus domnii fanarioți spuneau cu fală: "Niciodată droşca unui Grec n-a ridicat colbul de pe drumurile noastre!"

Închişi în munți, departe de zbuciumul oraşelor, sănătoşi, deştepți şi harnici, vrâncenii sunt, cu adevărat, mândri -mândri de noblețea lor militărească, de graiul şi de portul lor românesc, de doinele şi de legendele lor, de sculele, scoarțele şi alesăturile ce fac podoaba casei şi pe cari nu ți le-ar vinde pentru nimic în lume, mândri până şi de numele plaiului lor, voinicesc şi sonor ca un strigăt de trâmbiță. Şi ce frumos s-au luptat vrâncenii în războiul de la '77! Cu pieptul deschis se duceau la moarte. Ei ţineau să arate lumii că în dorobanții Domnitorului Carol sunt sufletele vechilor plăieşi ai lui ştefan cel Mare.

De dimineață ne scoală morile şi fierăstraiele Nerejului. Încălecăm, s-o luăm în jos, pe Zăbala. Valea e-n ceață, munții fumegă. Înaintăm în pasul calului pe cotiturile apei, trecem prin satele Spulberul, Paltinul, împrăştiate de o parte şi de alta pe poalele munților, şi pe-aproape de

nămiezi coborâm în Năruja, cea mai cuprinsă aşezare de pe valea asta, aşternută sub măguri de sare, la răscrucea apelor, unde s-aruncă pârăul Năruja în matca Zăbalii. E soare şi linişte. Vitele rumegă pe prund. Gospodarii robotesc pe lângă casă, în aşteptarea mămăligii. Numai drâstele şi pivele toacă pe pârău.

Rupte şi prăpăstioase se-nalță-n zări spinările munților. Pe unelocuri se văd ca nişte răni urmele vechilor codri. Valea se pleacă. Apele spumegă, din ce în ce mai zorite, sfărâmânduse de stânci în bulgări de cristal. Sosim la gura Zăbalii, în

*

satul Prisaca. De-aici o luăm la stânga, pe spintecătura noduroasă a Putnei. Alte privelişti încep, şi toate parcă-s mai mărețe. Acum urcăm în susul apei. Din când în când munții se dau la o parte, ca să facă loc satelor. Ogoare şi livezi s-aştern pe podişuri întinse. Se-mbracă ponoarele-n păduri. Trecem prin Bârseşti, prin Tulnici — sate vesele, primitoare, în larg răspândite pe prispe de verdeață — şi ne oprim în prăbuşitura stâncilor de la "Săritoarea Putnei". Aici munții s-apropie, se strâng, să zugrume râul în zidurile lor de piatră; şi Putna se zbate, se smulge biruitoare din încleştarea lor; pe lespezi mari, culcate, coboară praguri-praguri, se toarnă toată-n copci adânci, şi fierbe de mânie, şi iar dau munții s-o prindă, şi iar îi răpune; lung freamătă codrii de strigătele ei, — din când în când se lasă-n culcuşuri largi, odihnitoare, şi pare c-ațipeşte-o clipă pe căpătâiul stâncilor învinse.

Urcăm prin strâmtoare, cărarea-i teşoasă, caii trudiți, şi valea se-neacă de umbră. Dormim noaptea la un conac de hierăstraie, pe Lepşa. A doua zi ne lăsăm, prin rarişti de

codru, pe albia şuşiţii, şi pe la amiază sosim în Soveja, în dulcea Soveja, aşternută pe o luminoasă deschidere de plai, în mijlocul munţilor, între păduri de brad, la porţile Vrancii. Albe, curate, se saltă căsuţele dintre livezi, şi toate-ţi surâd şi te cheamă cu drag. Un tăpşan acoperit cu molifţi desparte cele două cătune: Rucărenii şi Dragoslovenii. Pe-ncheieturile măgurilor, de pretutindeni, izvoare limpezi vin să s-arunce în matca şuşiţii. Pe sus, cărări ispititoare strătaie poienile şi s-adâncesc în desişuri. În fund munţii îşi rotunjesc gheburile tărcate de soare. Sub straşina Zboinii, deasupra pârăului Dragomira, dorm rămăşiţele vechii mânăstiri Soveja, unde Matei Basarab, domnul Munteniei, a zidit acum două veacuri şi jumătate o biserică mare, "afară de hotarele ţării lui, în locul moldovenesc al Vrancii", pe când domnul Moldovii, Vasile Lupu, înălţa în Târgovіştea biserica Stelea, voind astfel cei doi voievozi să sfinţească pacea încheiată-ntre ei după atâta hainie şi vărsare de sânge.

Însearează. Valea răsună de mugete. În aer e un miros răcoritor de brad şi de fâneaţă. Şi parcă n-ai mai intra-n casă, şi parcă n-ai mai pleca de-aici...

În Munţii Bacăului

De pe larga tăietură a şuşiţii, o luăm pe la Câmpuri în sus, pe pârăul Negru, urcăm spre miazănoapte, pe sub coastele Tihăraielor, prin păduri brăcuite, prin meleaguri pustii, scrijelate de rovine, şi ieşim, după două ceasuri de suiş, pe culmea Tempei, de unde ne lăsăm, ţiind matca Haloşului, la mânăstirea Caşin. De-aici începe lanţul frumoaselor sate de mocani, înşirate pe spintecătura Caşinului, până-n Trotuş. Vechea mânăstire s-a dărăpănat. Acum două sute

cincizeci de ani se ridicau pe măgura asta, încunjurată de codri, curţile domnului Gheorghe ştefan, întărite cu ziduri, ca o cetate -au bătut vijeliile vremii şi le-au amestecat cu pământul. Din toată strălucirea de odinioară n-a mai rămas decât stema Moldovii săpată-n chenarul de marmură de la gârliciul tainiţii, prin care-au ieşit într-o noapte domnul şi curtenii de-au scăpat teferi sub pavăza codrului, pe când turcii, în gloată mare, trosnind din sineţe, spărgeau porţile cetăţii.

Ne scoborâm pe valea Caşinului în satul Oneşti, veche aşezare de răzeşi, pe-un şes aşternut între dealuri, la răspântia

*

celor mai sălbatice ape ce se prăbuşesc din munţii Bacăului. Aici soarbe Trotuşul, din dreapta, undele Oituzului şi ale Caşinului, din stânga, şioiul zbuciumat al Tazlăului şi, târându-le peste bolovani, le scoate la luncă, unde le primeşte, în patu-i larg şi nisipos. Siretul — Dunărea Moldovii. Pe-aici trece linia ferată care, urcând în sus pe strâmtoarea Trotuşului, despică munţii şi răzbate-n Ardeal prin strunga de la Palanca. Din vatra Oneştilor facem un ceas, cu trăsura, până-n Târgu-Ocna — un orăşel drăguţ, cuibărit pe apa Trotuşului, între măguri acoperite cu vii şi cu livezi. Lăsăm în dreapta gorganul vânăt, cu vestitele-i ocne, cari din timpurile cele mai îndepărtate şi-au deschis ţării nesfârşitele lor bogăţii de sare, ş-o luăm cătră apus, pe drumul uscat şi colburos al Slănicului. Soarele se apropie de codri. În urma noastră, cu faţa spre lunca Trotuşului, rămâne, singuratică, înfiptă-ntr-un mal, casa bătrânească a nemuritorului Negri. Ne uităm cu respect la zidurile acelea albe ce de-abia se văd dintre copaci

— acolo a trăit, acolo a visat, acolo a muncit pentru binele şi fericirea noastră blândul preot al Unirei, omul pentru care iubirea de ţară şi de neam a fost o adevărată religie. Treptat, zarea se închide. Drumul îngust şerpuieşte pe sub stânci, pe marginea Slănicului, ale cărui unde repezi vâjâie clăbucite de pietre. Sosim, după un ceas, la vechiul "Cerdac" — două căsuţe, între care s-aşterne, peste volbura apei, un umbrar de scânduri, mâzgălit de iscălituri. De-aicincolo se mai lărgeşte puţin: începe satul; mergem încă vrun ceas printre casele rare, înşirate de-a lungul pârăului, cotim la stânga, pe după o perdea de fagi, urcăm un dâmb, şi deodată înaintea noastră se descopăr, luminoase-n rama lor de codru, Băile Slănic — Sinaia Moldovii.

Aici valea se-nchide din toate părţile: o horă de munţi o prind la mijloc, şi apele colcotă grămădite ca-ntr-o pâlnie. Pe fundul văii, de-o parte şi de alta a Slănicului, se înalţă oteluri mari, vile atrăgătoare răsar dintre copaci, drumuri albe, netede se-ndoaie molatic peste tăpşanele verzi, cărări pietruite se caţără pe brâiele măgurilor, pe sub bolţi de ramuri; chioşcuri neaşteptate-ţi ies în cale; de sus te strigă vârfurile munţilor Cerbul, Puful, să-ţi arate poienele lor înflorite, şi largile lor privelişti, peste clocotişul codrilor, înspre Poiana Sărată de la trecătoarea Oituzului şi-nspre Poarta Vânturilor de la Nemira-Mare. Zbucnesc din stânci izvoarele binefăcătoare, descoperite acum o sută de ani de serdarul Mihalachi Spiridon, care vâna cerbi şi urşi pe unde ne primblăm noi azi în cântecul muzicei. Înaintăm, pe lângă băi, pe şoseaua ce şerpuieşte spre graniţă. Tot mai tare s-aude-naintea noastră vuietul apei. Suntem la cascadă. O punte s-aşterne peste Slănic□— de pe ea ne uităm, pe după o perdea de brazi, la valul sclip-

itor ce se aruncă de pe pragul unei stânci şi cade plescăind pe-o lespede lată de piatră. Soarele aprinde curcubeie în norul de pulbere ce se ridică, împrăştiind în aer o răcoare dulce, -pădurea răsună ca de-o fanfară.

Din Slănic pornim de dimineață pe cărăruia de codru ce suie-n pripoarele munților spre miazănoapte, trecem pe la obârşia izvoarelor sărate, peste vârtoapele sălbatice ale Nemirei şi ne lăsăm, după cinci ore de umblet prin pustietăți, în cătunul Poiana de pe pârăul Uzului. De-aici ținem spre răsărit şleaul apei şi ieşim, pe la Dărmăneşți, în mândra şi bogata vale a Trotuşului — Prahova Bacăului. Gonit din steiurile Solului, din Transilvania, Trotuşul sparge pe la Palanca meterezele Tarcăului şi, dând stâncile la o parte, deschide văi largi şi roditoare pe poalele munților şi le împodobeşte cu sate, cu fabrici, cu minunate castele şi parcuri, aşterne drumde-fier, desfundă izvoare de păcură, mine de cărbuni şi cariere de piatră, mişcă sute de herăstraie, cară plutele devale şi, strângând pâraiele codrilor, se lasă voios la luncă, unde, tolănit pe nisip, ascultă fluierele doinaşilor şi-şi joacă solzii de argint în razele soarelui.

Ne urcăm la Comăneşti, sat mare, frumos aşezat între munți, pe tăpşane deschise, uşor înclinat spre apa Trotuşului. Vuieşte valea de zgomotul morilor ş-al herăstraielor. În toate părțile e mişcare, zarvă — freamătul muncii. Sute de brațe harnice desfundă comorile pământului. Din când în când auzi, ca nişte vaiete prelungi, strigătele acelea de glasuri unite cu care obicinuiesc muncitorii a se îndemna la ridicarea greutăților mari; tăcut priveşte de pe podişul din stânga mărețul castel, care-şi întinde-n fund, spre codri, parcu-i întunecos, cu drumuri

tăinuite, cu bărci pe lacuri, cu punți peste cascade şi cu boschete de portocali.

Pe-nserate sosim la Moineşti, cea mai bogată schelă de petrol din Moldova. A doua zi luăm în sus calea Tăzlăului Sărat şi, după trei ceasuri de urcuş printre stânci, cârmim la stânga, pe sub Runcu Stânelor, străbatem codrii de brazi ce se lasă ca nişte plete pe umerii Goşmanului şi intrăm în sălbatica, prăpăstioasa spintecătură a Tarcăului.

În Munții Neamțului

Ne lăsăm în jos pe la schitul Tarcău, pitit într-o poieniță la gura Bolohănişului; păduri nestrăbătute atârnă pe laturile stâncoase ale văii. Un nor se opreşte deasupra noastră; din creştetul cerului soarele-l săgetează şi-l sparge; şi alți nori se ridică, tot mai posomorâți, de prin văgăunile munților; în aer se face răcoare, frunzele încep să tremure, un pod dentuneric s-aşterne în văzduh, şi câteva minute nu se aude decât foşnetul pădurii; deodată, ca un şarpe de foc se zvârcoleşte în nori, ş-un tunet groaznic zguduie cuprinsul; ne uităm îngrijați în urmă, ploaia vine perdea spre noi, şi toată valea se umple de ropot. Într-o clipă potopul ne-ajunge, fulger după fulger spintecă tăria, şi tunetele se-ntețesc. Ne-adăpostim subt un fag — în credința poporului nostru fagul e un copac sfânt, apărat de trăsnet. Urlă Tarcăul în vale, umflat de puhoaie; din ce în ce mai tare s-aud grohotind bolovanii târâți în valurile-i posomorâte, şi ploaia cade, cade vijelioasă, neostoită, răpăitoare ca o grindină, de crezi că se dărapănă munții. Peste vrun ceas se răzbună, bolta se limpezeşte, pădurilencropite de soare încep să aburească. Ne lăsăm la conacul hierăstrăielor, de unde se-ntinde, pe malul drept al Tarcăului, o linie ferată

pentru căratul lemnelor în vale. Jos, pârăul s-azvârle învolburat pe scările de lespezi. De-o parte şi de alta se-nalță pripoare îmbrăcate-n codru; încet picură ploaia de pe ramuri, rari licăriri de soare tremură-n frunzişul umed, şopârlele gonite din culcuşurile lor de năvala apei tânjesc pe lângă drum. O strungă luminoasă se deschide-n fața noastră□— ieşim în valea Bistriții.

A doua zi plecăm cu trăsura de la Gura-Tarcăului în sus, pe frumoasa şosea ce se aşterne ca o prispă lată de-a lungul Bistriții, pe sub poalele codrilor. Multe râuri s-aruncă din strâmtorile Carpaților în roditoarele noastre câmpii, nici unul însă nu deschide în băteliştea munților o vale mai luminosă şi mai fermecătoare ca Bistrița Moldovii. Ea întruneşte-n întinsa-i domnie sălbătăcia Jiului, măreția Oltului şi bogățiile Prahovei. Călătorii străini cari-au străbătut-o pe plute, din Dorna până-n Piatra, o pun, cu drept cuvânt, printre cele mai frumoase ape din lume. În vechime curgea pe prund de aur şi purta numele de "Aurar". Drum larg despică printre măguri valurile-i repezi, şi falnic îi e mersul. Se-nalță codrii s-o privească, sprințare-i sar păraiele-n cale, plutaşii îi cântă doine, satele huzuresc pe mândrele-i maluri: pădurile au căprioare, izvoarele păstrăvi, şi Bistrița — lostriți. Trecem Bicazul, Buhalnița, Hangul, şi de la Răpciuni, lăsăm şoseaua ş-apucăm la stânga, pe pârăul Schitului, pe lângă jgheabul de scânduri, prin care-o lungă şuviță de apă cară ghile şi dulapi din herăstraiele munților în schela Bistriții. Urcăm un tăpşan întunecat de brazi şi ieşim în luminiş, în larga fâneață de pe poalele Ceahlăului, la schitul Durău. Toaca răsună limpede în pacea cuprinsului. Soarele scapătă spre asfințit. Pete de aur se aprind pe coamele codrilor. Şuietele iz-

voarelor s-aud bolborosind, ca nişte glasuri pe sub pământ. Măreţ, fantastic se ridică-n faţa noastră, ca un dom uriaş, Pionul — bătrânul rege al Carpaţilor Moldovii.

Pornim, şir lung de călăreţi, pe cărarea ce taie la deal poiana schitului. Turlele Ceahlăului stau îmbrobodite-n ceaţă. Şi-i linişte, o linişte sfântă, care face să te crezi pe alt tărâm. Miresme dulci plutesc în aerul răcoros al dimineţii. De pe zarea colnicului o luăm la stânga şi intrăm în pădure. Cale de-un ceas, până la "Fântâna Măcărescului", urcuşul e trăgănat, şi strunga ce spintecă desişul pare-o alee. Din deal de fântână se dezvăleşte din codru un tăpşan verde, de pe care privirile scapă în zarişte largă — vezi în depărtare şerpuirile Bistriţii, şi satele împrăştiete pe poalele măgurilor; la apus, "Pietrele Roşii" par ruinile unui castel, la miazănoapte, munţii Călimanului îşi rotunjesc spinările goale, fumurii, pe bolta albastră a cerului. Deasupra noastră, Ceahlăul iese din neguri, soarele pune hlămizi de argint pe umerii stâncilor. Cărarea urcă-n cotituri prin beznă de codru, brazi lungi, doborâţi de bătrâneţe, zac pe pat de cetină, acoperiţi de muşchi; unii, în picioare, putreziţi, întind braţe negre, schiloade, cerşind parcă ajutor de la tovarăşii care îi încun

*

joară voinici, zvelţi, plini de viaţă. De pe Curmătura Arşiţii se deschide iarăşi privelişte largă spre munţi. Jos, sub brădişul atârnat de ţancuri, se vede schitul Durăului, cuibărit ca în fundul unei prăpăstii. Înaintăm pe podişul descoperit, lăsând în stânga turma de stane albe — "Caprele", c-o mogâldeaţă mai răsărită-n mijlocul lor — "Ciobanul", şi din dreapta, "Scaunele" — o stâncă-naltă, singuratică, tăiată-n muchi regulate. Din nou ne adâncim

în pădure, caii mărunți şi inimoşi se grapşină pe scări de bolovani, ne plecăm pe sub scobitura "Malului pestriț", un părete zidit din pietre rotunde, albe, vinete, roşietice; înaintea noastră lumina începe să se cearnă prin rariştea de brazi, mai urcăm un pripor, şi iată-ne sus, pe zarea Ceahlăului. Din jnepenii culcați de vânturi se înalță de pretutindeni stânci uriaşe, ale căror forme ciudate au toate nume şi înțelesuri potrivite în închipuirea poporului: Dochia, Tabăra Vulturilor, Turnu Sihastrului, Căciula Dorobanțului, Masa Ciobanului, de unde ai cea mai frumoasă vedere pe Valea Bistriții, Gardul Stânelor, ridicat pe pragul unei prăpăstii înfiorătoare, şi-n mijlocul acestei salbe de stânci senalță Panaghia, un sul măreț de piatră, scrijelat de ploi, înfipt ca un corn în creştetul pleşuv al Ceahlăului. Soarele e la nămiezi. În depărtări, o pulbere albastră pluteşte peste talazuri de codri. Spre răsărit, în limpezişul cerului, se vede luna ca o secere de argint. Trecem, printre jnepeni, lunga tarniță ce-ndoaie culmea de la Toacă până-n măgura Lespezilor şi ne lăsăm la Fântâna Rece. Aici ne odihnim pe muşuroaiele de iarbă din preajma şipotului, a cărui apă te taie la dinți, atâta-i de rece. În fața noastră se deschide în coasta muntelui o adâncă spintecătură, care se aseamănă foarte mult cu Valea Cerbului din Bucegi. De-aici încolo nu mai e cărare; lumea, de obicei, se întoarce la Durău tot pe unde a venit. Pe

*

noi însă ne momeşte farmecul necunoscutului şi, deşi nici unul din țăranii cu care am venit nu se-nduplecă să ne întovărăşească, trimitem caii îndărăt şi încercăm, într-un noroc, o nouă scoborâre de pe Ceahlău. E ora două după

prânz. Cerul e senin, şi în tot cuprinsul e o lumină şi o tăcere ca-n vis. Mergem înainte pe podina descoperită ce ţine zarea din movila de lespezi, pe la spatele cişmelei, şi ne lăsăm pe vale în codrul brăcuit de sub Piciorul şchiopului. Printre copaci trântiţi, printre hârtoape şi bolovani, scoborâm mereu, ca-n adâncul unei prăpăstii. Pe ferestruiele ce se deschid în coperişul de ramuri ne uităm în sus la stanele albe de pe vârful Ceahlăului: ele-s călăuza noastră. Peste două ceasuri începem s-auzim, tot mai desluşit, tot mai aproape, freamătul sălbatecelor ape. Treptat, valea se-ngustează. Din stânga se repede pe crăpătura unui zid de piatră un izvoraş, lungă şuviţă de argint, ce cade făcându-se pulbere la picioarele noastre. Dar de unde vine-atâta vuiet?... Ne-ntoarcem privirile la dreapta şi rămânem uimiţi. O pânză lată de apă, albă ca laptele, desfăşurându-se ca de pe un sul, s-aruncă de la o înălţime ameţitoare într-o copcă de piatră, care o prinde la vreo zece metri mai sus de albie, ş-apoi o toarnă-n jos, răsfirând-o ca o coadă de păun, peste pieptul rotund al unei stânci. De la Duruitoarea ne lăsăm pe matca pârăului, şi după două ceasuri ieşim, printr-o rarişte de mesteacăni, în cărarea bătută ce taie poienile Slatinei. Pe-nnoptate sosim la Durău, unde lumea-ncepuse a se nelinişti de întârzierea noastră.

A doua zi ne scoborâm în Răpciuni şi ţinem în sus drumul de şleau ce se aşterne pe malul drept al Bistriţii până la gura Bistricioarei; de-aici ispititoarea şosea cârmeşte pe brâul unei măguri şi străbate, pe la vama Prisăcani, dincolo, în valea Mureşului, iar noi apucăm drumeacul spart de puhoaie ce duce în Vatra Călugărenilor, trecem podul de la Gura-Largului, şi spunem Bistriţii: "La revedere..."

Acum, înaintea noastră se deschide o vale pietroasă, pustie — de o parte şi de alta dealuri descoperite, uscate, din coastele cărora ies pe unelocuri lespezi foioase, teancuri de plăci negre şi bulgări de cărbune; un pârăuaş curge risipit, tăcut, printre bolovanii arşi de soare. Pe la nămiezi ajungem la înfundătura văii, în codrul de brazi şi de fagi cembracă de sus până jos muntele Pătru-Vodă, pe care-a stat de s-a odihnit, într-o zi de cumplită-nvăluire-a sorții, semețul Rareş, biruitorul de la Feldioara. În şerpuiri largi, pe sub bolți de ramuri, şoseaua senalță trăgănat pe brâiele munților. Din zare ne uităm în urmă şi vedem, ca-ntr-o panoramă, toată măreața zidire a Ceahlăului, lămurindu-şi coroana-i de stânci pe albastrul cerului. Coborâm în Plotun: câteva căsuțe presărate pe-ncheietura măgurilor de-a lungul pârăului ce se azvârle din Pătru-Vodă, desfundându-şi calea printre rupturi de lespezi; ici-colo, câteun petecuț de fâneață aşternut, ca un lăvicer, pe sub poalele brădetului; drumul se lasă-n hopuri pe malul înalt al Plotunului. Pe la toacă sosim în Pipirig. E duminică. Tot satu-i strâns la horă, în bătătura cârcimei de pe prund. Tineretul joacă de răpăie pământul. Bătrânii cinstesc pe prispă. Nevestele stau mai la o parte, tăinind de-ale lor. Încet, soarele scapătă în dosul Cotnărelului. În fund, pe Luciori, şi în fața satului, pe rotunzişul pleşuv al Bompei, treptat se micşorează, până se şterg, cele din urmă pale de lumină. Hora se sparge. În pâlcuri, mulțimea se-mparte pe cărări; tot mai deasă-i umbra pe vale, tot mai rari şi mai depărtate răsună în dulcea linişte a-nserării chiotele flăcăilor. Vin vacile la muls, cu mugete lungi îşi strigă vițeii. Încep să s-aprindă luminile pe la case, şi stelele pe cer.

Drumul se-ndoaie pe la capătul muntelui Bompa, pe pârăul Pipirigului, hrănit de undele Dolilor ş-ale Plotunului, străbate printre stâncile de la Dumesnic într-o luncă deschisă, din ce în ce mai largă; fâneţe bogate şi ogoare de porumb s-aştern între cele două dealuri acoperite de păduri de fag. Mergem ca vrun ceas pe valea aceasta fermecătoare şi, lăsând drumul neted, apucăm la dreapta pe matca pietroasă a unui pârăuaş, ş-ajungem într-o înfundătură de codru, la mânăstirea Secu, zidită acum patru sute de ani de vornicul Nestor Ureche. Un călugăr bătrân ne poartă prin sălile mari, tăcute ale arhondaricului, prin tainiţile întunecoase şi turnurile de apărare cu ferestrui înguste, ne-arată vechile odoare bisericeşti, frumosul "aer" cusut de Mitrofana, soţia lui Nestor Ureche, candele, potiruri şi cruci de argint împodobite cu pietre scumpe, ne spune prin câte valuri cumplite a trecut locaşul acesta pe vremuri, de câte ori a fost bântuit de turci, de tătari, de leşi, care dărâmau zidurile şi răscoleau şi cenuşa din vatră, căutând bogăţii ascunse, dezbrăcând icoanele, răpind tot ce era de preţ, arzând ce nu puteau lua... În una din chiliile acestei mânăstiri a murit, acum vro zece ani, cel din urmă călău, Gavril Buzatu, care, pentru ispăşirea păcatelor lui, a venit pe jos de la Iaşi şi s-a făcut călugăr.

De la Secu ne-ntoarcem pe aceeaşi rovină în drumul pe care-l lăsasem, suim un tăpşan şi intrăm într-o frumoasă pădure de stejari: o ploaie de lumină argintie se cerne printre frunze, falnici şi drepţi se înalţă trunchii seculari, despletindu-şi în sus podoaba lor de ramuri, bolţi largi, tăcute, stropite de soare, fac să te crezi înlăuntrul unui templu măreţ. Abatem la stânga. Din marginea dumbrăvii se deschide ca o poartă, şi în fund, printre crăngi, se văd

strălucitoare turlele bisericilor de la Mânăstirea Neamţului. Scoborâm pe lângă cişmea în valea-mpestrițată de flori, culcată-ntre păduri de brad; o bună fugă de cal, şi iată-ne sub lungile cerdacuri ale celei mai bogate aşezări de monahi din tot cuprinsul țării. Mânăstirea asta ține minte de demult: ea era veche când a venit ştefan cel Mare de-a zidit Biserica Înălțării Domnului, după ce-a învins pe craiul Albert ş-a pus pe poloni să are şi să semene ghindă în țelina îngrăşată cu sângele lor. Şi domni după domni au înzestrat-o. De avuțiile-i de odinioară vorbesc bătrânii ca de lucruri de pe alte lumi: se-ntindeau moşiile şi codrii mânăstirii din zările Grințieşului până în cele mai depărtate ținuturi ale Basarabiei, cirezile şi hergheliile umblau slobode pe imaşuri, ca în vremile de sălbătăcie, şi galbenii se măsurau cu banița la răzătoare... Curgeau din când în când puhoaiele păgâne, îi spărgeau zidurile, o prădau ş-o pustiiau, şi, cum se potolea urgia, se ridicau toate la loc: biserici, şcoli, spitale, fabrici, tipografie, biblioteci — un centru de lumină, de muncă şi de bogăție, iată ce-a fost în Moldova Mânăstirea Neamţului aproape cinci sute de ani. Azi e linişte peste tot. Dorm largile-i încăperi, îngrădite-n ziduri de cetate, dorm căsuțele albe presărate pe tăpşanul deschis între păduri de brad, cum doarme dus şi lacul de pe luncă, acoperit de mătreață verde.

Dăm iar în şoseaua ce trece prin dumbrava de stejari şi, de la Coverga, ne lăsăm la dreapta pe valea Nemțişorului în satul Vânători şi ne oprim pe prundul Ozanei, sub malul râpos, înalt, pe fruntea căruia stă, ca o coroană, fantastica ruină a Cetății Neamţului. Urcăm pe jos, prin strâmtoarea uscată, spartă de puhoaie, cărarea ce taie păretele din stânga, şi-ntrun sfert de oră suntem

deasupra, la "porţile cetăţii". Se văd încă urmele şanţului de apărare ce ocolea zidurile pe dinafară. Între cei patru stâlpi de la intrare se-ntindea ziua, peste şanţ, un pod "de piele de bivol", noaptea se strângea, şi rămânea castelul încins c-un brâu de apă. Deasupra porţii şi pe la colţuri se ridicau turnuri înalte, cu ferestrui înguste, pe care cătau în vale ochii şi sineţele străjerilor. Trufaşa clădire-şi rânduia-ncăperile în patru aripi mari, lăsând între ele o curte, în mijlocul curţii o bisericuţă, din altarul căreia pornea pe sub pământ tainiţa scăpării, o hrubă boltită, ce răspundea departe, afară din cetate. Puternic înfipt în creştetul unui grind stâncos, având în spate întunecime de codru, în faţă prăpastie sub metereze-nalte, şi vedere largă pe toată valea, cuibul acesta de vulturi, cum îl numesc legendele, a înfruntat adesea c-o mână de voinici oştiri năvălitoare, şi-n şase veacuri de nepătată mândrie, o singură dată şi-a deschis porţile fără de luptă, ş-atuncea nu unui cuceritor străin, ci falnicului domn al tuturor românilor — Mihai Viteazu. Pustii şi sparte de vremi, se mai înalţă câteva ziduri peste mormanul de ruini prăbuşite-n curtea cetăţii, pe ai cărei păreţi au strălucit odinioară armurile grele ale cavalerilor din Malta.

Închid ochii şi revăd cetatea-ntreagă. O pagină sfântă mi se lămureşte, ca şi cum toate câte-au fost s-ar smulge pentr-o clipă din umbrele trecutului ş-ar îmbrăca din nou viaţa de atunci. E noapte, şi-i linişte. Deodată, pe vale s-aude un tropot de cal. În turn străjerul sună din corn. Bate cineva la poartă. De sus se deschide-o fereastră şi întreabă doamnangrijată: "Cine-i?" "Sunt eu, răspunde-un glas ostenit, sunt eu, ştefan, singur, rănit, învins..." Tresare sărmana doamnă; i se frânge inima de durere şi de milă,

că-i fiul ei cel care-i vorbeşte; ci cugetă că-i romancă şi fiul ei e cel mai slăvit voievod al ţării, şi, năbuşindu-şi plânsul ce stă s-o podidească, îl roagă frumos să plece-ndărăt, să buciume-n munţi, să-şi strângă plăieşii şi s-arate duşmanului cum ştiu să moară, când nu pot birui, stăpânii şi apărătorii pământului acestuia. Ce popor are în istoria lui o pildă mai mare şi mai înălţătoare de jertfă şi de iubire de patrie?... Îmbărbătat, se-ntoarce ştefan să-şi reînchege oastea-i sfărâmată. Nici ostenit nu se mai simte, nici rana nu-l mai doare. Din nou se strâng arcaşii în jurul viteazului, şi, pe când turcii îşi socotesc pleanul, ca un stol de vulturi se lasă asupra lor, un vaiet de moarte înfioară valea, şi cerul se întunecă tot de atâta grozăvie.

*

E a şaptea noapte de când domniţile se roagă-n genunchi, le picură lăcrimile pe covor, şi chipurile lor par umbre sub slaba licărire-a candelei. Se roagă neadormite, mama pentru fecior, soţia pentru soţ, şi amândouă pentru ţară. Şi iată că de pe luncă un freamăt se ridică în tăcerea nopţii. Tot mai aproape, tot mai lămurit s-aud sunete de corn şi cântece de biruinţă, şi tunete de glasuri s-aud strigând: "Trăiască ştefan!" Ca de-un vis frumos se-nviorează domniţile, şi scoală pruncii din somn, şi-şi umplu mâinile cu flori, ş-aleargă la poartă, şi plâng de bucurie primind în braţele lor fragede pe marele ştefan, lumina, mândria, odorul sufletului lor. Cu ce drag îl strâng la piept, şi cum se uită la faţa lui senină, în ochii lui mari şi frumoşi, şi cum nu se-ncred că-l văd, şi, neputând spune-o vorbă, îi sărută fruntea, mâinile, colbul de pe haine. Târziu se sting luminile-n castel. E linişte-acum, şi fericire-n tot cuprinsul. Şoptesc încă domniţile-n iatac, mărită pare lumina can-

delei de subt icoane. În odaia de alături doarme ostenit biruitorul, temutul ştefan, gloria Moldovii.

Ce de lucruri n-ar şti să povestească de-ar avea grai ruinile acestea! Când te gândeşti c-a fost atâta viaţ-aici... inimi care s-au iubit, ochi care-au plâns, viteji care şi-au vărsat sângele pe zidurile acestea! La porţile acestei cetăţi s-a strâns norodul răzvrătit, cerând lui Lăpuşneanu capul lui Moţoc. Pe meterezele ei au stat dârzi în faţa lui Sobieţchi cei 19 plăieşi, luptând c-o oaste-ntreagă, preţuindu-şi fiecare glonţ, ochind în căpetenii şi făcând pe poloni să creadă că-i o armată-n cetate.

Din drumul ce se desparte la dreapta-nspre Agapia, ne uităm în urmă la zidurile cetăţii, măreaţă până şi-n ruina ei, şi, de la depărtarea asta, în forma pe care i-a cioplit-o vremea, ni se pare că vedem coroana lui ştefan cel Mare.

Mânăstirea Agapia e vârâtă-n munţi, pitită-ntr-un ungher de văi, aşa că n-o vezi decât când intri-n ea. Dinspre miazănoapte o păzeşte de crivăţ o măgură-naltă, descoperită -"Muncelul cu Flori"; la apus se ridică zid întunecat de codru, şi-n faţă iarăşi pădure de brazi, străbătută de cărări ce te scot în luminişuri neaşteptate — "Poiana Mitropolitului", "Poiana Stariţii", iar mai sus prin bungete de fagi, deasupra opcinei înalte, în fermecătoarea privelişte de pe "Ciungi", de unde vezi jos mânăstirea Văraticului, în dreapta băile Bălţăţeşti, în stânga Cetatea şi Târgu-Neamţului, în faţă larga, nemărginita vale-a Moldovii.

Stă soarele pe strunga de la "Cruce". Din cerdacul arhondaricului îmi răcoresc privirea pe ierbuliţa verde ce-acopere curtea pătrată, îngrădită de toate părţile de încăperile albe, curate, tăcute ale mânăstirii. Din mijlocul

curții senalță strălucitoare "biserica cea mare", zugrăvită pe dinlăuntru de maestrul nostru Grigorescu.

E linişte, ca-n vis. De-odat' aud ca un semnal, un sunet clar, puternic, muzical: mă uit jos — în uşa bisericii văd o măicuță bătrână, scundă, în mâna-i stângă cumpăneşte toaca uşoară la înălțimea umărului, în dreapta ține-un ciocănaş de lemn, — a lovit o dată şi stă, pare că aşteaptă s-adoarmă răsunetul celei dintâi bătăi, apoi păşeşte încet pe lângă zidul bisericii, bătând în toacă, la început câteva lovituri tari, hotărâte, răzlețe, apoi treptat depărtarea dintre ele se micşorează, până ce nu mai auzi decât o ploaie de sunete mărunte, dulci, cadențate, ca şoapta pripită a unei rugăciuni, şi parcă se duc, se topesc, şi iar vin aproape, iar se despart, tot mai rare, tot mai puternice, — ecouri lungi auiesc prin coridoare, prin sălile boltite ale chiliilor, întreaga mânăstire răsună ca o vioară. Iar eu, în taina care mă-mpresoară, simt cum toate loviturile acestea bat în sufletul meu şi-mi redeşteaptă, ca dintr-o lume depărtată, dulcea şi sfânta evlavie a copilăriei.

*

În Munții Sucevii

Pe la-ngânarea zorilor ieşim din cotlonul mânăstirii, pe poarta pârăului Agapia, în largul luncii aburite de brumă, trecem prin Târgu-Neamțului, printre dughenile ce-ncep a-şi ridica obloanele, deschizând ochi somnoroşi în ulița pustie, urcăm dealul Oglinzilor, din zarea căruia vedem la stânga "Băile Oglinzi", sub poalele codrului, şi dăm pe la satul Boroaia în frumoasa şi îmbelşugata vale a Moldovii. În dreapta noastră, legendarul râu, care-a chemat pe Dragoş descălecătorul din poghiazurile Maramureşului să-

i urzeasc-o țară nouă, se-ndoaie liniştit pe sub dealul învârstat de lanuri, tăindu-şi printre fânețe şi huceaguri o albie cu mult mai lată decât îi trebuie. În stânga, pe marginile luncii, în falduri largi îşi lasă Carpații găteala lor de codri. Suntem în Suceava, în cel din urmă ținut de munte al țării. Cerul e de un albastru limpede, străveziu, câțiva noruleți, prigoriți de razele soarelui, se frâng încet în bulgări de rubin şi se topesc. Şoseaua, netedă şi albă, abate printr-o alee de sălcii, trece podul Moldovii şi urcă trăgănat dealul Spătăreştilor, de unde se lasă-n Fălticeni; iar noi ținem înainte drumul Bogdăneştilor, pe sub poalele munților, dăm pe la Mânăstirea Râşca, pusă subt o sprinceană de branişte, la marginea şesului, întemeiată de episcopul Macarie al Romanului în zilele lui Petru Rareş, care-a înzestrat-o c-o biserică şi cu opt chilii. Ne oprim la Baia, sat harnic şi bogat, oraş de frunte pe vremea lui Dragoş-vodă, pământ frământat în sânge: plugarii de azi răstoarnă brazda peste mormintele a zece mii de unguri şi povestesc lucruri înălțătoare, auzite din bătrani. S-a sculat craiul Ungariei, Matei Corvin, care nu mai putea dormi de vâlva lui ştefan cel Mare, şi, ridicându-şi toată oastea, a răzbătut

*

încoace prin pasul Oituzului, prădând satele în cale; s-a oprit şapte zile la Roman, apoi i-a dat foc ş-a purces spre Suceava. Înserând pe valea asta şi fiind vreme de iarnă şi vifor, s-a tras cu oastea la adăpost ş-a tăbărât în Baia, să stea până s-o mai lumina de sus. Iar domnul nostru, care-l aştepta la porțile Sucevei, văzând zăbava craiului, n-a mai stat la gânduri, ci iute şi-a luat o mână de sprintenaşi şi, gonind dealurile, s-a lăsat, în puterea nopții, ca o vijelie, în

lagărul ungurilor, şi-atâta i-a izbit de năprasnic şi fără de veste, încât toată falnica oştire a lui Mateiaş, învălmăşită de spaima întunericului şi de grindina săgeţilor ce-o împroşcau de pretutindeni, a fost în mai puţin de-un ceas sfărâmată şi pusă pe fugă. Cic-a fost aşa măcel, că urla valea de vaiete, armele scăpărau fulgere-n beznă, pâlcuri întregi se abăteau stropşite-n picioarele cailor, şi oriîncotro fugeau bieţii unguri, tot de ştefan dădeau. Praful s-a ales până-n ziuă din oastea cea grozavă. Iar trufaşul rege, care venise să cucerească Moldova, de-abia a scăpat, rănit de-o săgeată şi dus pe targă prin cărările munţilor. Pentru amintirea acelei biruinţi, ştefan a ridicat în Baia Biserica Albă — la ruinele ei, ţăranii cu dare de mână, păzitori unei sfinte datine strămoşeşti, duc în toţi anii, în ziua de Sfântu Gheorghe, mâncări, băuturi, în vase nouă, împodobite cu flori, şi fac praznice pentru săraci. Ce oameni aleşi, şi ce gospodării frumoase sunt prin părţile astea ale Sucevei! Pe lunca Moldovii şi pe vâlcelele şomuzului sparte de iazuri se-nşiră ca o salbă în jurul Fălticenilor mândreţe de sate, aşezări de moşneni, care păstrează cu sfinţenie portul, legendele şi bunele obiceiuri ale vremurilor de demult: Baia, Bogata, cu urmele vechilor mine de aur desfundate de romani, Sasca, Rădăşenii, cu vestitile-i livezi de meri, Brădăţelul, cu minunata-i pădure, în care doarme

*

un lac albastru, încunjurat de brazi, izvoare zgomotoase se prăbuşesc printre stânci — o bucăţică de munte, ruptă din Carpaţi şi răsădită aici, ca de-o putere dumnezeiască, să stea podoaba satului… Şi pe toate văile astea găseşti amintiri preţioase din trecutul neamului nos-

tru, biserici vechi, durate de Alexandru cel Bun, de ştefan cel Mare, de Petru Rareş...

Suntem la Cornul-Luncii, în pragul ținutului Suceava — şi al țării. Netedă şi albă ca marmura se întinde înaintea noastră şoseaua care merge la Dorna... Frântură de rai, scumpă inimii noastre, cântată de poeți, țărână sfântă în care se odihnesc vasele celui mai glorios Voievod al Moldovei, nespus de duios freamătă izvoarele tale — şi ce dulce-i umbra codrilor tăi!... tu eşti într-adevăr una din cele mai frumoase țări de pe pământ, — dar numele tău ne doare să-l rostim şi -străbătându-ți fermecătoarele drumuri — ochii noştri nu-ți pot privi podoabele decât printr-o perdea de lacrimi.

Pe plută de la Dorna la Piatra

— Dă-i drumu! Comandă moş Vasile de la cârmă, şi Toader, desprinzând gânjul din pociumb, sprinten s-aruncă pe plută, îşi face cruce şi-nfige şi el lopata-n valuri. Un dulce fior ne străbate, codrii fug îndărăt, pe obraz simțim, ca o adiere de vânt, suflarea răcoroasă a mişcării. Nici nu ştim când s-a şters, în urma noastră, Dorna cea mândră, cu schela de la Gura-Arinului. Departe, înainte, răsar din neguri de brădet "Pietrele Doamnei", turle de castele, scânteietoare în lumina rumănă a dimineții; înalt şi întunecat, malul din dreapta ne astupă

*

vederea. Cu pălăria dată pe ceafă, cu brațele încordate pe coada lungă a lopeții, adus puțin de spate sub cojocelu-i fără mâneci, moş Vasile, cârmaci vestit, pe care-l cunoaşte Bistrița de patruzeci de ani, cumpăneşte pluta în dunga nahlapilor, strigând lui Toader, "dălcăuşul" (care poartă

cârma dindărăt): "La pădure! când e s-abată la dreapta; "La câmp!" când e să ţie spre stânga. Iar la cotituri ne vesteşte locurile pe unde trecem, şi strigătul lui, răsunător în pustiul apei, pare că porunceşte schimbarea priveliştilor.

— Colţu Ortoaia! Deodată perdeaua de codru se dă la o parte: căsuţe vesele se ivesc pe podişul din dreapta, zăvoaie şi ceiruri străbătute de cărări; spumegând, cu vuiet spărgându-se de bolovani, undele Ortoaiei s-azvârl în Bistriţa, pe mal vedem femei torcând, înalte, zvelte, cu faţa luminoasă, ca într-un tablou de Grigorescu, catrinţe negre, strânse pe şolduri, cămăşi cusute cu arnici, pe cap broboade albe.

Uşor alunecăm la stânga şi scăpătăm în genunea de sub "piatra Zmâculesei". Plutaşii lasă "condeiele" din mâini şi privesc pe dealuri, nepăsători; apa e lină, adâncă, tăcută; câteva minute înaintăm încet, aşa de încet, că nici nu simţim că mergem. Dar iată că malul din dreapta purcede spre noi, râul se deşteaptă, cârmaciul înşfacă vâsla ş-o împlântă pieptiş în propta torentului...

— Osoiu! ş-în foşnet de valuri trecem ca o săgeată prin lunca de arini, fuge tăpşanul cu satu-n spinare, fug oştile de arbori şi stâncile speriate — o goană nebună, fantastică, ameţitoare. Ca pe fus, munţii se învârtesc, macină izvoare şi le toarnă în Bistriţa. În vremea asta plutaşii luptă: în mişcarea braţelor

*

lor, în toată voiniceasca şi puternica încordare a picioarelor ş-a trupului lor vânjos au ceva din măreţia statuielor antice ale gladiatorilor romani. Apa se domoleşte... Vâslaşii îşi dau bineţuri cu oamenii de pe mal, se întreabă

de-ale lor, iar bolțile pădurilor parcă vorbesc şi ele...

— Gura Sunătorii! Sunând din unde s-aruncă pârăul pe praguri de stânci, o clipă se vede deasupra-i sătucul risipit pe poalele Palmeşului, ş-o nouă privelişte ni se deschide înainte. Pietrosul înalt, cu gheburile-i de cămilă, pare că stă în drum să ne-aştepte.

— De ce i-or fi țancurile aşa roşcate, moş Vasile?□— Acolo sus, în frig, sunt numa târşi uscați de vânturi, şi-i cetina lor aşa.

În şerpuiri largi se îndoaie strălucitorul râu printre munții întunecați de codru. ă...î Din jos de Călineşti, o lungă dâră de grohotiş, năruit din coastele Pietrosului, împinge Bistrița, strâmtând-o, înghesuind-o în malul din stânga. Înaintea noastră, la cotul Căpriții, apa se iuțeşte şi se învolburează, iar jocul valurilor albe, de departe, îți pare-un cârd de gâşte care bat din aripi; peste clocotul lor repede alunecă pluta, hartuindu-se ca o sanie. Scăpătăm iar într-o genune — oglindă-n care vezi copacii cu vârful în jos. Moş Vasile bate cu muchea toporului în cuiele de la jug, apoi înfige tăiuşul în grindă, îşi leapădă cojocelul, scuipă-n palme şi apucă lopata.

— Colțu Acrii! Ca printr-un farmec tabloul se schimbă, se trag pădurile-n lături, ş-un minunat decor de stânci se înalță-n fața noastră. Mugeşte Bistrița toată, năpustindu-şi valurile-n năprasnicile ziduri, şi dă să le spargă, din ce în ce mai-nverşunată, dar stâncile se joacă cu ea, o resping, o cheamă, o răsucesc în loc, buimăcită se-ncolăceşte ca un şarpe, şi, după un sfert de ceas,

*

se pomeneşte bătând, din spate, în acelaşi zid de care s-a izbit întâi, ca şi cum ar cerca, lovindu-l din amândouă

părţile, să-l desfunde mai curând şi să deschidă cale dreaptă valurilor viitoare. Sus, deasupra noastră, îşi tremură frunzuliţa câţiva mesteacăni subţiri, crescuţi pe vârfurile stâncilor. Din cotul Colbului intrăm în strâmtoarea fioroasă de la Chei — gherdapurile Bistriţii. În huietul valurilor, luptând din răsputeri, moş Vasile mai găseşte timp să-mi strige numele locurilor... "Scara": din fruntea unei scăfârlii de piatră un brad îşi întinde ramurile-n jos ca nişte braţe, de ele s-atârnă plutaşii şi scapă când li se sparg plutele de stânci. În păretele din stânga, "Coiful" îşi vârfuieşte turla-i vânătă pe gangul unei văgăuni. Sus, pe Zănoaga din dreapta, arde "comoara de argint" a Bogolinului, un ţugui ascuţit ce luminează ca o flacără albă, şi de subt el, dintr-o spintecătură de stânci, s-aruncă-n jos, înspumată, frumoasa cascadă numită "Moara Dracului". Şi toate minunăţiile acestea trec pe dinaintea noastră cu repeziciunea lucrurilor văzute-n vis. Ieşim din prăbuşiturile Cheilor. Bistriţa se odihneşte. Moş Vasile îşi şterge fruntea de sudoare. Toată figura lui e luminată de mulţumirea omului care-a luptat cu moartea ş-a biruit-o. Stă soarele-n răscruce. Lunecăm în linişte printre păduri, pe sus se desfac poiene verzi, rarişti de mesteacăni albi ca făcliile. La cârjoiul Dohotăriei malul din dreapta se pleacă dezvălind prispe largi de pajişte sub poalele brădişului atârnat de coastele Pietrosului. În urmă, peste norodul de măguri, în trei arcuri mari, îşi taie spinările pe cer Munţii Călimanului, cari-ncheie Carpaţii Moldovii.

— Balta Fagului! Un grind întunecos s-abate la dreapta, şi iată-ne-n lumină. Suliţi de aur tremură pe pânza lată, lucie, a râului. Vâjâind vine pe-o râpă stâncoasă

Pârăul Arămii, — hotar, pe stânga
*
Bistriţii, între codrii Bucovinei ş-ai noştri. Trecem vâltoarea de la gura Piscului şi strunga ostroavelor de la Cojoci, de unde se ridică un drumeac spre schitul Rarău, şi de-acolo, prin pădure, spre minunatul podiş înflorit de la Pietrele Doamnei — trei turle ascuţite înfipte sus, în creasta cea mai înaltă a muntelui Rarău, pe care-a stat şi s-a adăpostit odinioară voievodul Rareş, cu domniţa lui, Elena. Un deal rotund, îmbrăcat în brazi, se culcă-n faţa apei. Bistriţa, cuminte, îl ocoleşte, făcând un cot larg în dreapta pe sub coama vânătă, zimţuită a Pietrosului, se lasă molcom, strângându-şi undele-ntre două ziduri de codru, şi iese-n luminiş la cotul Liţului.

— Căldarea! O horă de măguri dezvelite prind Bistriţa la mijloc. O clipă râul doarme tolănit la soare, în miros de fâneaţă. Încet, încet, ne soarbe brădişul din fund, cotim în umbră pe la gura Pârăului Rău, apa scade răsfirându-se-n larg pe matca-i bolovănoasă, grinzile-ncep să joace sub noi, se hârşcâie pe colţii stâncilor, şi stăm. Foşnesc valurile de jur împrejur, un clocot e râul.

— Am pus-o de mămăligă, zice moş Vasile, scărpinându-se în cap... Dă paru, Toadere, să săltăm grinzile...

Dar iată c-o plută ne-ajunge din urmă. Dălcăuşul îşi scoate iute cârma, să nu i-o rupă. Fără să vrem, închidem ochii. Un trosnet ş-o zguduitură puternică. Am pornit. Pluta care ne-a izbit rămâne înţepenită pe-aceleaşi stânci.

— Dâmbul Colacului! Un munte-nvălit se-nalţă stog în faţa noastră, Bistriţa se îndoaie frumos pe sub codri, încovrigându-se în jurul lui ca un şarpe ce vrea să-şi muşte

coada. Zarea se-nchide, se întunecă din toate părțile. Numai în urma noastră se rupe-o strungă în negura de cetini: prin ea se văd în fund, măreț încondeiate pe albastrul cerului, Pietrele Doamnei, încinse de soare.

— La Cruce! Intrăm într-o genune largă. Munții se descopăr. Privirile se odihnesc pe-nalte poiene scăldate-n lumină. Din stânga, de sub Tarnița golaşă, vine spumegând Pârăul Crucii, din dreapta, Bărnărelul — sclipitoare fâşie de argint. Trecem pe sub podul de lemn ce leagă cele două maluri, pe care stau presărate căsuțele unui sat. Lunecăm pe sub dealul Ursului şi iar năvălesc măguri din toate părțile, se muşuroiesc în jurul nostru greoaie şi mătăhăloase. Din clocotişul lor se-nalță la dreapta mândrul Barnar, în stânga, Bâtca lui Târsână. Pâraie repezi s-azvârl cu vuiet în Bistrița. Stânci mari, fioroase, îşi scot gâturile din întunericul codrilor şi s-apleacă în jos ca nişte cămile ce vor să bea apă.

— Balta Câinelui! Râul face-un vârtej spre stânga, ş-amuțindu-şi valurile, ce rotesc în ochiuri, adoarme subt un mal înalt de piatră. Pluta pare că stă locului, atât de-ncet se mişcă. Moş Vasile mai bocăneşte-n chingi, cearcă tăria cârmei şi spune lui Toader să bage de seamă la cot. În mişcările, în vorba şi pe figura lui se vede reculegerea, grija omului care va să stea în fața unei primejdii mari şi care-şi adună toate puterile pentr-o luptă hotărâtoare. Şi-n adânca, fioroasa tăcere a cuprinsului, ne uităm la munții îmbrăcați în codru, la soare, la cerul albastru, ca şi cum am căuta un semn, o prevestire de sus a soartei care neaşteaptă. Alunecăm din ce în ce mai repede. Scârțâie vâslele-n juguri. Un grind înalt, țuguiat stă drept înaintea noastră, din spatele lui se ridică două țancuri vinete,

ascuțite. Tot mai aproape, tot mai puternic s-aude într-acolo mugetul apei.

— Toancele! Pluta izbeşte-ntr-un peş dunga şuvoiului şi, repezindu-se-n hart, şterge din fugă taraşii apărători de sub "Piatra lui Toader", trece săgeată prin cotul arcuit spre stânga şi intră voiniceşte în groaznica strâmtoare de la Toance. Un

*

popor de stânci se ridică din fundul râului clocotitor şi sfâşie-n zdrențe toată pânza apei. Ca-n bolți răsună urletul valurilor între înaltele maluri de piatră. De pretutindeni, şi tot mai multe şi mai amenințătoare, se năpustesc dihăniile-n calea noastră. Moş Vasile pare că le-mbrânceşte-n lături cu lopata, aşa de voiniceşte, aşa de falnic îşi taie strungă printre ele, şi-n amețitoarea iuțeală cu care trecem colții şi pragurile strâmtorii, bătrânul şi meşterul cârmaci pare-o făptură din basme, un năzdrăvan care a luat pluta-n tălpi şi zboară cu ea peste stânci. Gonim la stânga. Deodată valurile tac, se-ntinde Bistrița-ntre codri. Îşi întoarce moş Vasile fața-i luminată, se uită-n urmă la țancurile Toancelor şi, prujind a râs, clatină din cap.

— Hm! dihăniile naibii... să ne răpuie, şi mai multe nu. Lunecă pluta uşor pe la gura Căpriții, în stânga se înalță Holda descoperită, în dreapta cade perdeaua de brazi până-n marginea apei. În urma noastră soarele se lasă pe zarea Barnarului. Lungi cărări de văpaie tremură pe trâmba de oțel a Bistriții. Pale de umbră se lățesc pe măguri; focuri clipesc în depărtări. Dălcăuşul îşi aprinde luleaua şi-ngână-ncetişor o doină haiducească...

“Sub poale de codru verde

Mititel foc mi se vede,
Mititel şi potolit,
Tot de voinici ocolit...”

Ieşim în larg. Cârmaciul împlântă adânc lopata-n valuri: se-ntoarce pluta-n loc şi prinde la mal, în vatra Broştenilor.

A doua zi plecăm pân-a nu răsări soarele. Trecem pe sub pod şi scăpătăm în arcul ce se îndoaie la stânga. Pe sus tiveşte poalele Hărăoaiei şoseaua care duce, peste muntele Scărişoara,

*

la Fălticeni. De-o parte şi de alta a râului se întinde mândra aşezare a satului Broşteni. De-aci încolo Bistriţa se îmblânzeşte. De trei ori şi-au ridicat Carpaţii falangele de stânci împotriva ei, de trei ori puternicele-i valuri au trecut biruitoare, în sunete de fanfară, peste prăbuşiturile uriaşelor zăgazuri. Falnică s-aşterne acum între bogatele-i maluri, împodobite de sate. De pretutindeni vin apele văilor să i se închine. Tot mai largă şi mai liniştită se lasă devale. Printre păduri tace, ca s-asculte cântecul privighetorilor. În luminişuri cheamă casele fruntaşilor la prund şi, noaptea pe lună, le spune poveşti.

Din jos de Cărpiniş, Bistriţa-şi taie calea dreaptă până-n livezile Mădeiului. Soarele răsare punând cununi de aur pe creştetele codrilor. În urma noastră, pe măgurile depărtate, se văd bungetele de brădet înnegrind zarea ca o arătură proaspătă. Privelişti fermecătoare, care nu se pot spune cu vorbe, se deschid de pretutindeni, şi fug, alunecă fantastic îndărătul nostru, şi altele vin, şi cele care vin ni se par şi mai fermecătoare. De pe plută, din goană, ochii noştri beau cu nesaţ frumuseţile acestea, care curg şi nu se

mai sfârşesc, şi ne pare rău că nu le putem lua, să le ducem cu noi şi să le arătăm lumii, aşa cum le vedem acum, în lumina, în măreţia şi-n linişte asta dumnezeiască, şi să spunem celor care nu le cunosc şi nu ne ştiu: "Iată ţara noastră!..." Atunci ar înţelege deodată — ca bătrânii de pe zidurile Troiei la vederea frumoasei Elena — de ce s-au dat atâtea lupte ş-atâta sânge s-a vărsat pentru "bucăţica asta de pământ".

Pe o largă deschizătură în munţii din dreapta îşi aşterne Borca mândrele-i gospodării. Din fund aleargă pârăul, sărind peste înalte zăgazuri de stânci, s-aducă Bistriţii stăpâne prinosu-i de unde. În stânga se-ntinde Sabasa între două dealuri descoperite, o linie ferată cară buştenii din codru. Pe maluri sunt schele de plute, ş-un pod peste râu. Din vale de Fărcaşa, între Bâtca Frumosului şi Runcu Popeştilor, Bistriţa o rătează de fugă, aruncă pluta peste praguri, plesnind-o de apă, şi astfel, în jocuri şi cântece de valuri, intră în ţinutul Neamţului; leit în zale de oţel zoreşte Dreptul pe sub coastele Zahornii: zburlindu-şi coama-i de argint s-azvârle Calul peste scările Cernegurii, şi-i ies în cale la hotar. Se bat nahlapii de grinzi, în tact scârţâie cârma de la spate; ca o suveică alunecă pluta pe sub bolţi de mesteacăni. Pe malul drept, în vatra Călugărenilor, se-nalţă o namilă de stâncă — "Piatra Teiului". Cic-a vrut dracu odată să iezească Bistriţa şi, rupând un hărtan din Ceahlău, l-a luat de-a fedeleşu şi s-a pogorât cu el în puterea nopţii, dar pe vale l-a prins cântarea cocoşilor ş-a zbughit-o Aghiuţă, lăsând stana-n bătătură, de s-au crucit oamenii când au văzut-o a doua zi. Cotim la dreapta pe sub podul de la Gura Largului, şi deodată ni se deschide înainte minunata privelişte a

Ceahlăului. Singur şi posomorât, trufaş stăpânitor peste-un popor de munţi, ce par pe lângă dânsul muşuroaie, înălțându-şi creştetu-n cer, scărmănând norii în raghila de stânci înfipte pe fruntea-i pleşuvă, mândrul uriaş farmecă râul cu puterea măreției lui şi-l face să-şi uite drumul şi dorul de câmpie. De pe la nămiezi până-n scăpătatul soarelui ne poartă Bistrița tot pe lângă el — pleacă ea uneori, hotărâtă să nu se mai întoarcă, şi iar se răzgândeşte, şi vine mai aproape, aciură vrăjită pe sub poalele lui, rotindu-se-n loc, scuturându-şi platoşa-i strălucitoare, aci suspinând din adânc, aci privindu-l lung, strigându-l, dând freamăt pădurilor cu glasu-i de valuri. Într-un târziu îşi ia de seamă şi pleacă

*

dinți de fier şi prin care se trage cânepa sau inul melițat ca să se aleagă partea cea mai fină. mânioasă, vorbeşte singură, se bate de maluri, urlând s-aruncă toată, cât îi de lată, peste înaltele praguri de la Bicaz şi de la Lunca Strâmbului. Nălucesc pe tăpşane căsuțele satelor, prin văi herăstraie, din întunecimi de codru răsar mărețe vechile mânăstiri: Pângărații, Bisericanii, castel fantastic pe vârful unei măguri, şi mai în vale, Bistrița, după o perdea de plopi. Înainte, Bâtca Doamnei s-abate la stânga şi ne-arată oraşul□— cel mai frumos oraş de munte al Moldovii — culcat între două străji înalte: Pietricica şi Cozla.

La asfințitul soarelui suntem în Piatra. Pământul umblă cu noi. Ceahlăul, ridicându-şi falnic fruntea peste grinduri, ne priveşte încă din negurile depărtării.

Valea Prutului

Din cel din urmă arc al Carpaţilor, de sub poalele Călimanului, se lasă pe coasta despre răsărit a ţării, un lung şir de coline, care marg — ridicându-se şi culcându-se ca valurile unei mări — până la cătările Dunării. Pe la căpătâiul acestor dealuri, frumoasele şi roditoarele dealuri ale Moldovei — se îndoaie Prutul în şerpuiri mari, aşternut ca de pe întinsul unei stepe. Izvorât de departe, din Carpaţii Galiţiei, râul vine tulbure la hotarele noastre, sparge măgurile Mamorniţei şi-şi împinge apa-i gălbuie, lină, fără nici o încreţitură, în lunca largă, ce se desface de la Cotul Boianului de jos.

Tăcut, posomorât, mâncându-şi mereu malurile-i nisi-poa-se, uneori părăsindu-le şi căutându-şi o albie nouă pe lăsăturile şesurilor, curgând, mai în toată lungimea lui, în câmp deschis, între maluri joase, rupte, pustii, arareori umbrite de câte-un zăvoiu de sălcii, de câte un petecuţ de dumbravă, -Prutul n-are nimic din frumuseţea râurilor ce înveselesc pământul ţării noastre. Întotdeauna apele mari — "drumuri care merg singure" — au atras aşezările oamenilor pe ţărmurile lor. Pe ele se înşiră toată strălucirea şi toată istoria lumii. Prutul e râul pe-ale cărui ţărmuri n-a înflorit nici un oraş şi, din câte scaldă pământul românesc, e singurul, pentru care blândele doine ale poporului n-au găsit nici o vorbă de bine. Îi tristă şi la vedere apa lui lată, molâie, veşnic întunecată, triste sunt şi amintirile pe care ni le deşteaptă, triste sunt şi văile pe care le străbate, şi puţinele aşezări ce-i caută-n cale, retrase mai toate pe dâlme, de frica revărsărilor. Pe-aici s-au răpezit pustiitoare puhoaiele de barbari asupra Europei, pe-aici au străbătut Hunii în câmpiile Panonei, spulberând vetrele din văile Carpaţilor, lăsând siliştile albite de oase, ca un potop

năprasnic gonind din calea lor sfărmăturile noroadelor, şi împrăştiindu-le pe vârfurile cele mai înalte ale munţilor. De sute de ori au năvălit prin vadurile Prutului oardele Tătarilor flămânde de prăzi... În şuierul crivăţului ce culcă în valuri pădurea de papură crescută pe râu, grănicerul nostru ascultă noaptea zăngănit de arme şi vaiete de moarte. Ştie el bine, că dincolo e o bucată răşluită din trupul Moldovei, ştie că cei care trăiesc şi plâng acolo sunt fraţii lui, şi cu toate astea — privind uitit pe apa Prutului□— îşi năbuşe dorul şi-un cântec amar şi plin de blesteme îi scapă de pe buze:

"Prutule, râu blestemat, :Face-te-ai adânc şi lat, :Mal cu mal nu se zărească, :Glas cu glas nu se lovească, :Ochi cu ochi nu se-ntâlnească. :Duşmanii ţării, de-or trece, :La cel mal să mi se-nece, :Iar tu-n valurile tale :Să-i tot duci, să-i duci la vale

Lăsăm în urma noastră Herţa, unde s-a născut nemuritorul Asachi, Darabaii, Rădăuţii, târguşoare ridicate pe dealuri, de-a lungul râului, şi-ajungem pe înnoptate, în ştefăneşti, cea mai veche şi mai de frunte aşezare de pe Prut, întemeiată de ştefan cel Mare, ca să stea strajă oştilor ce se purtau mereu pe valea asta, între Dunăre şi Hotin. Orăşelul e aşternut pe poalele unui deal acoperit de vii şi de livezi. O măgură stâncoasă îşi împinge coastele-i vinete până în marginea râului, care mai în jos scapă din albie, prin stufişul de sălcii, şi presară bălţi şi viroage pe şesul întins şi neted al Başeului. De la ştefăneşti drumul se-ndoaie peste frumoasele dealuri culcate între valea Jijiei şi valea Prutului. Păduri de stejar îmbracă tăpşanele, de jur împrejur se văd în depărtări, peste sclipitoarele oglinzi ale iazurilor, întinderi nemărginite de holde şi de fâneţe,

legănate în ondulații dulci, largi, odihnitoare. La Tabăra Mânăstirii, în apropiere de Bivolari, rămăşițele vechilor tăbii ale Eteriştilor ne amintesc cele din urmă zile de groază şi de durere, prin care-a fost să mai treacă mult încercata noastră țară.

Ne lăsăm pe coama descoperită a unei coline. Din dreapta Jijia, îmbucând apele Meletinului, scaldă ogoarele ce se răzoresc pe luncă. În stânga Prutul şerpuieşte în desişuri de trestie şi de lozii. Către apus, în fund, se rotunjesc pe poalele cerului ramurile răşchirate ale dealului Catelina ce-şi ridică trunchiul din mijlocul vestitelor podgorii ale Cotnarilor. Străbatem târguşorul Sculeni, aşternut pe malul plecat al Prutului, în fața Sculenilor din Basarabia, trecem pe sub zidurile castelului de la Stânca, aşezat în mijlocul unui parc întunecos pe creştetul unei măguri, şi pe la toacă sosim în Ungheni. Un pod de fier leagă cele două țărmuri ale Prutului, şi cele două căi ferate: a României şi-a Rusiei. De aici luăm trenul — şi peste un ceas suntem în Iaşi. Frumosul oraş, care-a fost, timp de trei veacuri, capitala Moldovii, se-

ntinde pe coastele revărsate spre miazăzi ale dealurilor "Copoul" şi "şorogarii". În spate, un arc de măguri acoperite de codru se înalță din lunca Prutului şi-l apără de crivăț. În fața, peste valea Bahluiului ş-a Nicolinii, se ridică un alt şir de măguri, unele-mpodobite cu vii şi cu grădini, altele dezvălite, odihnind vederea pe pajiştea lor verde, întinsă, luminoasă. Pe costişele lor răsar vechile mânăstiri: Cetățuia, Galata, Frumoasa, Bârnova, cu ruini de palate, sub zidurile cărora dorm atâtea amintiri de glorie şi de suferință din învăluitul şi mult zbuciumatul trecut al Iaşilor. Cuprins cu ochii de sus, de pe Răpedea, oraşul îți

înfăţişează una din cele mai frumoase privelişti. Biserici, case, străzi curg toate devale, nălbind, cu minunata lor cascadă, revărsarea celor două dealuri, din creştet până-n poale. Ce păcat că nu-i, în locul Bahluiului, o apă mai mare!... Să treacă Bistriţa peaici, n-ar fi pe lume-o aşezare de oraş mai mândră şi mai fermecătoare. Încep umbrele să se lungească. Soarele-şi împrăştie cele din urmă raze pe turlele bisericilor. Mă cobor încet pe strada largă, liniştită, ce spintecă oraşul din zarea Copoului până în valea Socolii. Trec pe lângă grădina publică, aşternută-n stânga pe podişul măgurii, şi pe lângă măreţul palat al universităţii, de-o parte şi de alta, în mijlocul curţilor cu parcuri în fund, se-nalţă case mari, bătrâneşti, a căror vechime şi strămoşască simplitate îţi duc gândurile departe, în lumea care-a strălucit odinioară, la viaţa povestită prin cronici. Parcă te aştepţi să vezi ieşind, pe balcoanelembrăcate-n iederă, chipuri de voievozi cu barbă albă, domniţe palide, visătoare, în rochii lungi de matasă, şi logofeţi, şi vornici, cârmuitorii ţării de pe vremuri. În vale, lângă mitropolie, se ridică, reînnoită de curând, biserica sfinţilor Trei Ierarhi, durată de Vasile Lupu. Zidită toată-n piatră, cu zveltele-i turle, în minunata-i horbotă de sculpturi, aminteşte mândra podoabă a Curţii-de-Argeş.

Mă opresc în faţa statuii lui ştefan cel Mare. Soarele-a asfinţit. Încep să se aprindă felinarele. Treptat, zgomotele oraşului se depărtează, se sting. În evlavia acestei linişti, falnicul voievod, călare, cu coroana pe cap şi sceptrul întins, cum trage frâul cu stânga ş-apasă picioru-n scară, desfăcându-şi pieptul de sub manta-i de bronz, pare că s-a oprit dinaintea palatului, în răstimpul a două bătălii, să cuvânteze sfetnicilor ţării. În ţinuta, pe chipul şi-n gestul

lui e mândria gravă a domnului, care cumpăneşte-n mână-i soarta unui neam, şi seninătatea biruitorului, care-a stat în lupte mari ş-a răpus vrăjmaşi ce îngrozeau lumea cu vâlva puterii lor. Privirea lui arată dusă, adâncită departe, dincolo de hotarele Moldovii.

Din Iaşi ne lăsăm iar în valea Prutului. E o dimineață rece, umedă, fără soare şi fără cer. Drumul se încovoaie pe îmbinările colnicelor, ce iese, printre bălțile Jijiei, la satul Țuțora, unde acum trei veacuri şi jumătate boierii Moldoveni, răsvrătiți împotriva lui ştefan al VII, domn crud şi asupritor, au năvălit într-o noapte asupra lui şi l-au ucis în cort. Pe atunci era aici pod stătător peste Prut, şi vad de oşti, şi cea mai deschisă trecătoare între Moldova de jos şi Basarabia. — Într-amurg sosim la Stănileşti, satul istoric, care a văzut sfărâmându-se în câteva ceasuri uriaşul plan al lui Petru cel Mare, visătorul unei împărății împânzite din pustietățile Volgei până în fermecătoarele maluri ale Bosforului. Încă două zile de întinsoare pe lunca scrijălată de vigoare a Prutului, şi ieşim în larg, în fața Brateşului, unul din cele mai mari şi mai frumoase lacuri ale României. Prutul face un țăncuş adânc în pământul nostru, apoi se-ndoaie la stânga, înconjură lacul, şi se descarcă în Dunăre sub dumbrava de sălcii de lângă târguşorul Reni. Încet se desfac în ceață coşuri de fabrici, turnuri de biserici, catarguri de corăbii, — puternic şi strălucitor oraşul Galați răsare, se înalță din valurile fluviului rege.

Țara. Poporul

Dunărea, Marea, Carpații şi Prutul — iată cele patru hotare cari-ngrădesc pământul Țării Româneşti. Am fost trăit, pe

vremuri, în graniţi mai largi. S-au fost învârtit, pe vremuri, paloşele sclipitoare ale Voievozilor noştri şi peste Carpaţi şi peste Prut. Dar s-au vărsat încoace înecuri de potop, neamuri pe neamuri s-au împins — noroade, ce nu le mai încăpea lumea, au curs mereu peste noi şi-a trebuit — ca să putem trăi — să ne mai strângem țara, şi de la miazănoapte şi de la răsărit.

Aduşi în Dacia de împăratul Traian, rămaşi aici, în urma celei mai vajnice lupte ce-au văzut timpurile vechi, am păstrat în sângele nostru vitejia acelor două popoare mari din care ne tragem, şi nu o dată, în zbuciumul atâtor veacuri, ne-am arătat urmaşii vrednici şi ai legionarilor biruitori, care au vânzolit lumea şi-au abătut codrii, ca să răzbată în cetatea lui Decebal, şi ai uriaşilor învinşi, care — ne mai putându-se apara — şi-au dat o moarte aşa de măreață şi de tragică în flăcările Sarmisegetuzei. De-atunci au trecut aproape două mii de ani. Multe războaie am avut şi multe nenorociri ne-au călcat în vremea asta. Vijelii cumplite-au trecut peste noi, la toate-am ținut piept, şi nu ne-am dat, ş-aici am stat. Ca trestia ne-am îndoit sub vânt, dar nu ne-am rupt.

Şi-am rămas stăpâni pe moşioara noastră. Ştie numai bunul Dumnezeu cu cât sânge ne-am plătit noi pământul acesta, scump tuturor românilor, scump pentru frumusețile şi bogățiile lui, scump pentru faptele mărețe şi înălțătoare care s-au petrecut pe el.

Odihnească-n pace gloriosul ştefan, că n-au fost spuse în deşert cuvintele mândre şi-nțelepte pe care ni le-a lăsat cu limbă de moarte: "Dacă duşmanul vostru ar cere legăminte ruşinoase de la voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui decât să fiți privitori împilării şi ticăloşiei țării

voastre. Domnul părinţilor voştri, însă, se va îndura de lăcrimile slugilor sale şi va ridica dintre voi pe cineva carele va aşeza iarăşi pe urmaşii voştri în voinicia şi puterea de mai înainte".

Din straşina munţilor ce-nalţă marginea ţării de la Severin până la Dorohoi, râuri frumoase, dătătoare de viaţă, şi nenumărate pâraie se despletesc, în cărări de argint, peste-ntinsele şesuri ale Valahiei şi printre dealurile blânde ale Moldovii. Singură câmpia Ialomiţei s-aşterne tăcută, netedă, uscată — vast ostrov însetat, în mijlocul atâtor ape ce-mpodobesc pământul României. Doarme sub şuierul vânturilor deşertul larg, nemărginit al Bărăganului. De mii de ani visează râuri limpezi şi lacuri sclipitoare: în zilele senine de vară visu-i se răsfrânge-n undele aerului şi-ngână peste lanurile şi bălăriile uscate ale pustiului acele ape vrăjite, amăgitoare ale "mirajelor", aşa de frumos numite de popor "apa morţilor".

Călătorii străini care-au străbătut văile României pe drumuri hrintuite, în căruţele de poştă de-acum patruzeci de ani, cu greu ar mai cunoaşte astăzi locurile pe unde-au umblat. Li s-ar părea că altă ţară s-a pus între Carpaţi şi Mare. Şi-ntr-adevăr, o ţară nouă s-a ridicat de-atunci în răsăritul Europii. Moşia lui Mircea ş-a lui ştefan, libera şi mândra Românie de azi nemaicrescând în lături, a trebiut să crească-n sus, şi saltă zi cu zi — o saltă puterea tinereţii şi setea de lumină! Din hotar în hotar, în lung şi-n lat, o prind acum, ca-ntr-o reţea, şosele netede, pietruite, şi linii ferate, înşirând pe firele lor oraşele-nfloritoare şi sutele de fabrici ce scot la lumină bogăţiile ţării.

Astăzi, capitala noastră, care-a stat pitită prin munţi atâtea veacuri, sporeşte — sigură şi puternică — în mijlocul

câmpiei dunărene, ridicând palat lângă palat, pe unde-şi păştea odinioară turmele legendarul Bucur. Şi largi îşi deschid acum porţile altarele luminii — treptat poporul se înviorează, se deşteaptă, la o viaţă de pace şi de muncă roditoare.

În faţa scundelor şi sărăcăcioaselor chilii, unde-acum optzeci de ani dascălul Lazăr punea în mâna copiilor cea dintâi carte românească, se-nalţă falnic palatul universităţii, iar pe locul acela sfânt s-au aşezat trei statui: Eliade, Mihai Viteazu, Gheorghe Lazar — poetul, eroul şi apostolul.

Două mari bulevarde taie-n cruciş oraşul. Dâmboviţa se minunează de strălucirea şi mândreţa-n care se desfac malurile ei, ascunse până mai dăunăzi sub rădiuri de sălcii.

De-aici, din mijlocul capitalei zgomotoase, îmi întorn gândurile pe unde am umblat. Multe din locurile frumoase pe care le-am văzut îmi revin acum, învăluite în farmecul depărtării, şi parcă mă dojenesc, unele că n-am spus destul, altele că n-am spus nimic de ele. Multe vor fi iarăşi pe care nu le-am văzut încă. Dar ceea ce se ridică mai luminos şi mai sfânt în mijlocul amintirilor mele, podoaba cea mai aleasă şi mai mândră-ntre podoabele ţării, este poporul românesc. În sufletu-i larg, nespus de duios, lămurit în focul atâtor suferinţi, am găsit izvorul curat al frumoaselor lui cântece şi înţelesul istoric al trăiniciei şi stăruinţii noastre pe acest pământ. În marea lui putere de muncă, de luptă şi de răbdare, în mintea lui trează şi-n inima lui caldă am găsit sprijinul speranţelor noastre şi dezlegarea înaltei chemări a neamului nostru. Îl urmăresc cu gândul de-a lungul veacurilor, îl văd cu pieptul dezvălit în zloată şi-n bătălii, muncind ca să plătească dările ţării, luptând ca să-

şi apere pământul, căzând şi ridicându-se iar, murind în şes şi renăscând în munţi, pururea tânăr, pururea mândru, cu toate nevoile ce-au dat să-l răpuie, şi mă-ntreb: ce popor a avut pe lume o soartă mai aprigă şi mai zbuciumată, ce neam de oameni a stat mai viteaz şi mai întreg în fața atâtor dureri!

Unde-ar fi ajuns el astăzi dac-ar fi fost lăsat în pace!...

"O lacrimă-i tremură-n glas, şi graiul lui e un suspin", zice Michelet vorbind de poporul român.

În adevăr, suferinţile acestea au pus o blândeță divină pe figura țăranului nostru. Inima lui e plină de milă pentru cei nenorociți, şi limba lui e dulce şi plină de mângâieri.

Câtă gingăşie e în cântecul cu care-şi adorm țărancele copiii:

"Nani, nani, puişor"

Şi cu ce vorbe sfâşietoare, adânci ca şi durerea din care-au izvorât, îşi petrec morții la groapă:

"Dragile mamei sprincene,
Cum o să fiți buruiene!
Dragii mamii ochişori,

Cum o să vă faceți flori!..."

Într-o țară aşa de frumoasă, c-un trecut aşa de glorios, în mijlocul unui popor atât de deştept, cum să nu fie o adevărată religie iubirea de patrie, şi cum să nu-ți ridici fruntea, ca falnicii strămoşi de odinioară, mândru că poți spune: "Sunt român!"